

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta
Ústav českého jazyka a teorie komunikace

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vojtěch Jindra

Vidová struktura slovesných derivátů kořene *-pad-*

Aspectual Structure of *-pad-* Radix Verbal Derivates

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité prameny a literaturu.

OBSAH

1. ÚVOD	7
1.1 Východisko	7
1.2 Koncepce hesla	7
1.3 Poznámka k větným vzorcům	9
1.4 Excerpce příkladů	9
1.4.1 Korpusy	10
1.4.2. Internet	11
1.5 Uvádění zdrojů	12
1.6 Frekvenční údaje	14
1.7 Další použité zkratky	15
1.8 Úpravy příkladů	15
2. VIDOVÁ STRUKTURA SLOVESNÝCH DERIVÁTŮ KOŘENE -PAD-	17
2.1 Struktura jako celek	17
2.1.1 Vid	17
2.1.2 Frekvence	18
2.2 PAD 1 (<i>ø-, do-, na-, po-, pro-, při-, pře-, roz-, s-, v-, za-</i>)	20
2.2.1 Prefix <i>ø-</i>	21
2.2.2 Prefix <i>do-</i>	22
2.2.2.1 Prostorový význam	22
2.2.2.2 Fázový význam	23
2.2.3 Prefix <i>na-</i>	24
2.2.4 Prefix <i>po-</i>	25
2.2.5 Prefix <i>pro-</i>	26
2.2.5.1 Nereflexivní slovesa	26
2.2.5.2 Perfektivní <i>propadat</i>	27
2.2.5.3 Reflexivní <i>propad- se</i>	28
2.2.6 Prefix <i>při-</i>	28
2.2.7 Prefix <i>pře-</i>	30
2.2.7.1 Prostorový význam	30

2.2.7.2 Fázový význam	31
2.2.8 Prefix <i>roz-</i>	31
2.2.9 Prefix <i>s-</i>	32
2.2.10 Prefix <i>v-</i>	33
2.2.10.1 Základní podoby	33
2.2.10.2 Perfektivní <i>vpadat</i>	34
2.2.11 Prefix <i>za-</i>	35
2.2.11.1 Základní podoby	35
2.2.11.2 Perfektivum <i>zapadat</i>	36
2.3 PAD 2 (<i>ø-, na-, po-, u-</i>)	41
2.3.1 Prefix <i>ø-</i>	42
2.3.2 Prefix <i>na-</i>	43
2.3.3 Prefix <i>po-</i>	43
2.3.4 Prefix <i>u-</i>	44
2.4 PAD 3 (<i>ø-, od-, o-, po-, s-, u-, vy-</i>)	47
2.4.1 Prefix <i>ø-</i>	47
2.4.2 Prefix <i>od-</i>	48
2.4.3 Prefix <i>o-</i>	50
2.4.4 Prefix <i>po-</i>	51
2.4.5 Prefix <i>s-</i>	51
2.4.6 Prefix <i>u-</i>	52
2.4.7 Prefix <i>vy-</i>	53
2.4.7.1 Prefix <i>vy-</i>	53
2.4.7.2 Zdvojený prefix <i>povy-</i>	55
2.5 PAD 4 (<i>ø-, s-</i>)	59
2.5.1 Prefix <i>ø-</i>	59
2.5.2 Prefix <i>s-</i>	60
2.6 PAD 5 (<i>ø-, o-, pro-, s-, u-</i>)	62
2.6.1 Prefix <i>ø-</i>	62
2.6.2 Prefix <i>o-</i>	63
2.6.3 Prefix <i>pro-</i>	64
2.6.3.1 Reflexivní morfém	64
2.6.3.2 Nulový reflexivní morfém	64
2.6.4 Prefix <i>s-</i>	65

2.6.5 Prefix <i>u-</i>	65
2.7 PAD 6 (<i>ø-, pro-, s-, vy-</i>)	69
2.7.1 Prefix <i>ø-</i>	69
2.7.2 Prefix <i>pro-</i>	70
2.7.3 Prefix <i>s-</i>	70
2.7.4 Prefix <i>vy-</i>	71
2.8 PAD 7 (<i>ø-, po-</i>)	73
2.9 PAD 8 (<i>ø-, s-, o-</i>)	75
2.10 PAD 9 (<i>ø-, do-, pře-</i>)	78
2.11 PAD 10 (<i>ø-, do-</i>)	81
2.12 PAD 11 (<i>ø-, v-</i>)	83
2.13 PAD 12 (<i>v-</i>)	85
2.14 PAD 13 (<i>ø-, s-, u-, za-</i>)	86
2.15 PAD 14 (<i>ø-, do-</i>)	90
2.16 PAD 15 (<i>ø-, s-</i>)	92
2.17 PAD 16 (<i>ø-, s-</i>)	93
2.18 PAD 17 (<i>ø-, při-, s-</i>)	94
2.19 PAD 18 (<i>ø-</i>)	95
2.20 PAD 19 (<i>ø-</i>)	96
2.21 PAD 20 (<i>ø-, za-</i>)	96
2.22 PAD 21 (<i>do-, na-</i>)	97
2.23 PAD 22 (<i>na-, pře-</i>)	98
2.24 PAD 23 (<i>na-, při-</i>)	99
2.25 PAD 24 (<i>na-, při-</i>)	100
2.26 PAD 25 (<i>do-, vy-</i>)	101
2.27 PAD 26 (<i>od-</i>)	102
2.28 PAD 27 (<i>od-, vy-</i>)	103
2.29 PAD 28 (<i>od-</i>)	104
2.30 PAD 29 (<i>od-</i>)	105
2.31 PAD 30 (<i>o-</i>)	105
2.32 PAD 31 (<i>po-</i>)	105
2.33 PAD 32 (<i>po-</i>)	106
2.34 PAD 33 (<i>pro-</i>)	107
2.35 PAD 34 (<i>pro-</i>)	108

2.36 PAD 35 (<i>pro-</i> , <i>s-</i>)	108
2.37 PAD 36 (<i>pře-</i>)	109
2.38 PAD 37 (<i>pře-</i> , <i>v-</i>)	110
2.39 PAD 38 (<i>ø-</i> , <i>při-</i>)	111
2.40 PAD 39 (<i>při-</i>)	111
2.41 PAD 40 (<i>roz-</i>)	112
2.42 PAD 41 (<i>roz-</i>)	113
2.43 PAD 42 (<i>roz-</i>)	114
2.44 PAD 43 (<i>roz-</i>)	114
2.45 PAD 44 (<i>vy-</i>)	115
2.46 PAD 45 (<i>vy-</i>)	116
2.47 PAD 46 (<i>vy-</i>)	117
2.48 PAD 47 (<i>vy-</i>)	117
2.49 PAD 48 (<i>za-</i>)	118
2.50 PAD 49 (<i>za-</i>)	119
2.51 PAD 50 (<i>za-</i>)	120
2.52 PAD 51 (<i>za-</i>)	121
2.53 PAD 52 (<i>za-</i>)	122
2.54 PAD 53 (<i>za-</i>)	123
2.55 Zdvojený prefix <i>zpro-</i>	124
3. SHRNU TÍ	126
3.1	126
3.1.1	127
3.1.2	127
3.2	127
LITERATURA	128
RESUMÉ/RÉSUMÉ	132
ABECEDNÍ SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV	133
PŘÍLOHA – DALŠÍ ZAJÍMAVÉ NÁLEZY	134
PŘÍLOHA – ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE	

1. ÚVOD

1.1 Východisko

Tato práce vychází z myšlenky dosud nerealizovaného projektu oddělení gramatiky Ústavu pro jazyk český AV ČR, jehož cílem má být vytvoření databáze vidových derivátů a výkladového slovníku přibližně sta vybraných kořenů a jejich prefixálních a sufixálních slovesných derivátů.¹ Jako předpokládaný spolupracovník řešitele projektu se tu pokusím detailně rozpracovat jedno z možných hesel slovníku, a to kořen *-pad-*. Tak úzce zaměřené téma má podle mne dvojí smysl.

1. Jde o nutný průzkum metodiky zpracování hesel zamýšleného slovníku, resp. o návrh jejich struktury a obsahu, a to na základě praktického výzkumu.

2. Kromě konkrétních zjištění v rámci vymezeného tématu může práce přinést nový pohled na výzkum vidu a slovesné sémantiky. Navíc – podobně úzce zaměřených studií není v jazykovědné bohemistice dostatek.

1.2 Koncepce hesla

Autorem základní koncepce slovníkového hesla, kterou dále rozpracovávám, je František Štícha. Ve své práci vycházím z jeho myšlenky sdružit v heslech slovesa s různými afixy na základě podobného významu. Na jedné straně tedy sémanticky odlišuji deriváty odvozené stejným afixem, na druhé straně se snažím nalézt společné významové báze afixálně odlišných jednotek. Na základě dat z Českého národního korpusu (dále ČNK)² a starších slovníkových zpracování – zejm. *Slovníku spisovného jazyka českého* (dále SSJČ)³ a okrajově též *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (dále SSČ)⁴ – se pokouším zachytit celý složitý systém slovesných odvozenin kořene *-pad-*, jeho centrum i periferii. Jednotlivé formy nenahlížím jen jako izolované jednotky, jak bylo v aspektologii zvykem

---

¹ Podobný, avšak nevýkladový slovník vytvořila pro slovenštinu Sokolová (1990).

² *Český národní korpus* (2000, 2005).

³ *Slovník spisovného jazyka českého* (1960-1971).

⁴ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (1997).

(srov. Trávníček 1923, Isačenko 1960, Kopečný 1962 a jinde) – jde mi také o postihnutí jejich syntaktických a stylových vlastností.⁵

Každé heslo zpracovává slovesa společného obecného významu definovaného v hlavičce tabulky. Je však třeba chápat tento význam spíše jako pomocný – jde především o nalezení sémantických rysů společných souboru lexémů. Tento přístup nemusí nijak oslabovat úlohu významových odstínů rozlišujících tato slovesa.

Jednotlivé lexémy jsou v rámci hesla řazeny abecedně, jako první je však vždy uvedena neprefigovaná podoba, pokud se pro daný význam užívá. Definice významu se podobně jako u tradičních slovníkových zpracování vztahují vždy k základnímu imperfektivu – nerozlišují v nich tedy vid. Společný význam je dále specifikován a strukturován na základě užitého prefixu. Většina hesel obsahuje tři sloupce s vidově odlišnými formami⁶ (v našem případě na základě kmenotvorného formantu):

1. Perfektivum (s perfektivizujícím sufixem *-nou-*, např. *padnout, přepadnout* apod.)
2. Imperfektivum, příp. perfektivum (se sufixem *-a-*, např. *padat, vypadat* apod.)
3. Sekundární imperfektivum (s iterativním formantem *-va-*, např. *padávat, vypadávat* apod.)⁷

Některé formy typu 2 však mohou být v jistém významu také pouze perfektivní, např. *postupně vypadali ven, sněhu přes noc připadalo ještě více* apod. Jindy může sloveso vystupovat jako obouvidové: *listí rychle opadá*.

Grafické znázornění hesel by mj. mělo v případě složitějších struktur zřetelněji ukázat jejich prázdná místa – tedy ty formy, které se v daném významu neužívají.

Úkolem této práce není zachycení frazeologického aspektu problematiky. Vyjádřeními frazematického charakteru (např. *padnout za oběť, padnout si do oka* apod.) se proto zabývám spíše výjimečně a nesystematicky.

---

⁵ Srov. např. Danaher (2003).

⁶ O třech vidových formách např. in Kopečný (1962: 5), Poldauf (1964 a jinde). Z tohoto pojetí vychází také *Mluvnice češtiny, 2. Tvarosloví* (1986: 180).

⁷ Jak upozorňuje např. Němec (1959: 190), iterativní význam se objevuje také u sloves bez formálního znaku iterativnosti. Jde o tzv. lexikální iterativa, která nalezneme i v této práci.

1.3 Poznámka k větným vzorcům

V hlavičce každého hesla uvádím gramatický větný vzorec, který zachycuje typickou základovou větnou strukturu, vytvářenou na základě valenčního potenciálu daného slovesa.⁸ Těchto vzorců bývá zpravidla v jednom hesle několik, důraz je kladen na morfosyntaktický popis pravovalenčních členů (pád jména, charakteristické předložky apod.), a to především na obligatorních, příp. potenciálních pozicích.

Syntaktickou část hesla považuji za relevantní, protože prefixy, které (jako slovotvorné formanty) stojí v popředí mého zájmu, mohou kromě významu slovesa, příp. jeho vidu, ovlivňovat také slovesnou vazbu.⁹

Pro substantiva, adjektiva, pronomina a numeralia používám jednotné označení *N* (jméno). Seznam použitých zkratk se během mé práce ustálil takto:

N₁ – (v pozici nalevo od VF) jméno v podmětu

VF – verbum finitum

Adv(Loc) – (lokální) adverbium

Adv(Mod) – (modální) adverbium

(na) N_n – jméno s číselným vyjádřením pádu, příp. s konkrétní předložkou (**prep**)

(že) Sent – vyjádření větné povahy, příp. s konkrétní spojovacím výrazem

Inf – infinitiv

(F) – struktura vystupuje jako vyjádření frazematického charakteru (uvádím za vzorcem)

1.4 Excerpce příkladů

Nedílnou součástí hesel i celé této práce je rozsáhlý příkladový materiál (okolo 700 příkladů v samotných heslech, další stovky v textu), vycházející z moderních elektronických zdrojů lingvistických dat – z již zmíněného ČNK a internetu.¹⁰

⁸ S četnými modifikacemi zde vycházím především z těchto prací: Daneš – Hlavsa (1987), *Mluvnice češtiny*, 3. *Skladba*. (1987), Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997, 2005) ad.

⁹ Srov. zejm. Bémová (1968, 1981, 1992) a Jirsová (1979, 1985).

¹⁰ Užitečnost korpusových příkladů obecně zdůrazňuje např. Esvan (2002: 151): „(...) ve studiích bez korpusové podpory jsou většinou příklady vymyšlené a vypadají příliš často neskutečně.“ S trochou nadsázky však mohou říci, že neskutečně vypadá i řada korpusových a především internetových příkladů. – První českou slovníkovou prací, která vychází z korpusu, je Svozilová – Prouzová – Jirsová 2005. Tady měl ČNK zásadní vliv na skladbu slovníku, příklady z něj však byly čerpány spíše okrajově, srov.: „(...) pokud výraz nebyl v ČNK, do hesláře slovníku jsme ho zpravidla nezařadili.“ (s. 9) Podobných omezení jsem se snažil vyvarovat.

1.4.1 Korpusy. Jako základní korpusový pramen jsem užíval korpus SYN2000. Z novějšího korpusu SYN2005 čerpám jen v případě, že se daná forma v daném významu v SYN2000 vůbec nevyskytuje nebo ji lze doložit pouze jediným nálezem.¹¹ K vyhledávání příkladů jsem užíval jak jednoduché dotazy jako *[lemma="zapadat"]* apod., tak i složitější typy. Vzhledem k často rozsáhlému počtu konkordancí (stovky až tisíce dokladů) bylo třeba u velmi řídkých jevů dotaz specifikovat na základě předpokládaných kolokací. Nejčastěji jsem užíval tyto typy dotazů:

1. Slovesné lemma s předpokládaným kontextem typickým pro hledaný význam
[lemma="zapadat"] [] {0,5} [word="sněhem" | word="listím" | word="tr[aá]vou"]
2. Slovesné lemma se slovním tvarem typickým pro hledaný význam
[lemma="připadnout"] [] {0,5} [tag="...3.*"] within <s>
3. Slovesné lemma v určitém typu textů
[lemma="upadat"] within <doc txttype="PUB">

Většinou však byla vyhledána samotná lemmata, jejichž výběr byl následně omezen pomocí negativních a/nebo pozitivních filtrů, jak ukazuje např. následující dotaz (s implicitním lemmatem a N-filtrem s rozsahem od -30 do 30 pozic):

```
Query: "zapadat"  
> N-filter: "slunce"  
> N-filter: "slunce"  
> N-filter: "měsíc"  
> N-filter: "slunko"  
> N-filter: "sluníčko"  
> N-filter: "hvězda"  
> N-filter: "planeta"  
> N-filter: "mars"  
> N-filter: "venuše"
```

---

¹¹ Na počátku mého výzkumu nebyl ještě korpus SYN2005 lemmatizován a otagován. – Výhodou paralelního čerpání z obou korpusů je rozdílnost jejich žánrového složení. Při zhruba srovnatelném zastoupení odborné literatury (přibližně čtvrtina celkového objemu) má SYN2005 40 % beletrie proti 15 % v SYN2000, publicistiky je v novějším korpusu naopak méně (SYN2005 – 33 %, SYN2000 – 60 %). Okrajově zastoupené jevy typické např. pro beletrii lze tedy spíše nalézt v SYN2005 apod. (Srov. informace na <http://ucnk.ff.cuni.cz>.)

Takto byla odstraněna drtivá většina konkordancí slovesa *zapadat* s významem „zacházet za obzor“.

1.4.2. Internet. Přibližně rovnocenné zastoupení mají příklady z internetu, které jsem získával pomocí vyhledávačů Jyxo a Morfeo, popř. Google.¹² Všechny tři umožňují pokročilé vyhledávání, nespornou výhodou prvních dvou je ale jejich adaptace na českou morfologii. Jako nejefektivnější se ukázal vyhledávač Jyxo, který vždy vykazoval nepoměrně větší počet relevantních odkazů.¹³

Také na internetu byla vyhledávána nejprve pouhá lemmata, později byly zadávány i další specifikace a omezení. Zde uvádím příklady často uplatňovaných způsobů vyhledávání pomocí programu Jyxo (se zapnutým ohýbáním a doplňováním diakritiky):

1. Určitá fráze se slovesem v konkrétním tvaru
„padá snít“
2. Alternativně zadaný kontext a dané slovesné lemma, které se musí vyskytovat
vrata|dveře|brána|závora +zapadávat
3. Závazný výskyt slovesného lemmatu, možný výskyt daných předložek, zákaz daných substantiv a zákaz vyhledávání v určité doméně
*+zapadat #v #mezi -slunce -sluníčko -hvězda -měsíc -jupiter -saturn -venuše -mars
-domain:navajo.cz*

V posledním případě bylo – podobně jako u korpusového příkladu v kap. 1.4.1 – požadováno odstranění nálezů s nežádoucím významem „zacházet za obzor“. Zároveň byl ale označen možný výskyt předložek *v* a *mezi* a zakázáno vyhledávání v doméně *www.navajo.cz*, která obsahuje pro náš účel nepoužitelné texty experimentálních strojových překladů.

---

¹² Podobný přístup uplatňuje např. Šimandl nebo Esvan (oba 2004). Šimandl (2004: 50) upozorňuje na fakt, že internetové texty umožňují „vidět plastičtější jazyk dnešní komunikace“. Jinde uvádí: „O reprezentativnosti korpusu SYN2000 lze mluvit jen jako o reprezentativnosti pro tištěné veřejné projevy, ne snad pro „jazyk sám“. Budeme-li chtít generalizovat, těžko to půjde bez aspoň doplňkové konfrontace s jinými zdroji jazykových dat, například právě s internetem.“ (2004: 54) – Vyhledávače jsou dostupné na <http://www.jyxo.cz>, <http://www.morfeo.cz> a <http://www.google.cz>.

¹³ Srov. Šimandl (2004: 52), Hodboď (2004) a Houser (2002).

1.5 Uvádění zdrojů

Všechny korpusové příklady v této práci jsou v kulatých závorkách anotovány značkou zdroje, ze kterého pocházejí. K tomuto účelu přejímám kódy, které používá korpus SYN2000 pro identifikaci zdrojového textu (*doc.opus*).¹⁴ Podobně u nálezů ze SYN2005 uvádím *opus.nazev*, tedy v tomto případě plný název textu, který je tu na rozdíl od staršího korpusu již k dispozici.¹⁵

U internetových příkladů jsem se z ekonomických důvodů rozhodl nerespektovat standardní postup uvádění úplné adresy zdrojových stránek. Pro jasné odlišení od korpusových příkladů tady uvádím v kulatých závorkách vždy nejprve symbol *net*, poté za středníkem kód typu textu. Vzhledem k rozmanitosti internetových textů a k novým formám, které přinášejí – ať už jde o populární chat nebo o ještě novější fenomén osobních blogů –, je podle mého názoru přínosné pokusit se o stylové zařazení použitých příkladů. Pro zjednodušení vycházím z koncepce, na níž je vystavěna klasifikace typů textů v korpusu SYN2000, avšak s těmito rozdíly:

1. Narozdíl od SYN2000 neodlišuji povídkový soubor či samostatnou povídku (*COL*) od románu (*NOV*). Uměleckou prózu označuji jednotným kódem *nov*.

2. Kódem *pub* označuji veškeré aktuální zpravodajství, politicky a kulturně orientované komentáře, úvahy a eseje, různě zaměřené články na zpravodajských serverech, rozhovory apod. Často je velmi těžké určit, zda daný text spadá do této kategorie, či do kategorií jiných – např. do oblasti literatury faktu (*fac*), populárně-naučné literatury (*pop*) apod. Cílem této práce však není stanovovat podrobná kritéria klasifikace internetových textů – rozčlenění je proto v podobných případech na mém vlastním úsudku.

3. Texty, které se vymykají stanoveným kategoriím, a texty obtížně zařaditelné uvádím pod kódem *ost* – ostatní (v korpusu SYN2000 mu přibližně odpovídalo označení *MIS*).

4. Označení pro dramatické texty a scénáře (v SYN2000 kód *SCR*) vzhledem k jejich naprosté absenci v příkladovém materiálu nezavádím.

5. Učební texty (*TXB*) zařazují spolu s texty vědeckými (*SCI*) do společné kategorie s označením *sci*.

---

¹⁴ Vysvětlivky kódů jednoznačně identifikujících text lze nalézt na adrese <http://ucnk.ff.cuni.cz> nebo in Kocěk – Koprivová – Kučera (2000: 114).

¹⁵ Úplné informace o zdrojovém textu ze SYN2005 lze nalézt na adrese <http://ucnk.ff.cuni.cz>.

6. Zavádím označení *blog* pro jakékoli typy textů pocházejících z osobních blogů, ačkoli jde z jistého úhlu pohledu o nesystematický krok, protože většina blogů obsahuje široké pásmo textů od povídek a básní přes deníkové zápisy až k publicistice či vědeckonaučným textům. Zařazení do zvláštní kategorie má však smysl vzhledem ke specifickým rysům tohoto druhu veřejného písemného jazykového projevu – převládající intimní charakter, nižší věk autora (nejčastěji do 20 let) apod. Kolekce zdánlivě nesourodých textů však na adresáta působí jako celek, blogy potom většinou fungují až komplexně jako osobní profily svých autorů.

7. Další pro internet typickou oblastí jsou diskuzní fóra a chaty, pro něž zavádím označení *for*. Tyto typy textů je vhodné odlišit zejména pro jejich jazykovou specifičnost – jde o psané texty dialogické, které se svým charakterem (relativní nepřipravenost, neformálnost apod.) výrazně přibližují běžnému mluvenému jazyku.¹⁶

Výsledná typologie vypadá tedy takto (vlevo uvádím užívané kódy):

ver – poezie

son – písňové texty

nov – umělecké prózy

fac – texty spadající do literatury faktu

pub – publicistické texty

sci – vědeckonaučné a učební texty

pop – populárněnaučné texty (včetně profesně a zájmově zaměřených)

enc – abecedně, systematicky a jinak uspořádaná díla

adm – administrativní texty

blog – texty z internetových blogů

for – texty z chatů a diskuzních fór

ost – ostatní texty

Výhodou blogů, chatů a diskuzních fór pro zvolené téma je fakt, že odrážejí jazyková specifika a naznačují okrajové tendence uživatelů jazyka ve větší míře než korpusové texty. Tento rozdíl je významný především u většiny sekundárních imperfektiv. Např. lemma *napadávat* se (ve všech svých významech) objevuje v SYN2000 jen jednou, v SYN2005 má dokonce nulový výskyt. Vyhledávač Morfeo však na internetu našel 13 dokladů, všechny

---

¹⁶ Tomuto aspektu byla dosud věnována většina prací zabývajících se výzkumem češtiny na internetu, např. Čmejrková (1997) nebo Vitochová (2000) ad.

výhradně z recenzí počítačových her, např. *Průběžně vás budou napadávat žoldáci, kteří kladou bomby přímo do vašich budov.*¹⁷ Naprosto odlišné údaje potom získáme prostřednictvím vyhledávače Jyxo – minimálně 75 různých relevantních nálezů z rozdílně zaměřených stránek a textů.

1.6 Frekvenční údaje

Povaha zkoumaného jevu bohužel nedovoluje sledovat přesnou frekvenci forem v určitých významech. Na základě velmi jednoduchého exaktního kroku lze říci, že např. lemma *napadnout* má v SYN2000 přesně 9969 dokladů, což je více než čtyřnásobek výskytu všech tvarů slovesa *napadat*. Pokud bychom však chtěli zjistit přesnou frekvenci slovesa *napadnout* ve významu „zaútočit na někoho“, korpusový manažer už by nám nepomohl. Přesné údaje o výskytu všech forem v konkrétních významech bychom tak získali jedině pečlivým prostudováním kontextu na více než 90 tisících konkordančních řádků. Ani tak bychom asi nedosáhli uspokojivého výsledku – celá řada kontextů totiž neodkazuje zřetelně k jednomu určitému významu.

Ještě problematičtější je zjištění frekvence na internetu. Pochopitelně ani tady nelze vyhledávat přímo podle jednotlivých významů, navíc však vyvstává další obtíž – na rozdíl od korpusů, které obsahují uzavřený a neměnný jazykový materiál, obsah i(I)nternetu¹⁸ je značně proměnlivý a prodělává neustálý vývoj. Navíc – jak jsem již ukázal – jednotlivé vyhledávače se mohou v závislosti na užití technologii ve svých výsledcích velmi lišit.

V grafickém znázornění tedy na frekvenční údaje z korpusu úplně rezignuji, v komentáři se potom omezují na zmínění nulových nebo naprosto minimálních výskytů (1 nebo 2 doklady). Jedině tyto omezené výskyty byly skutečně potvrzeny „ručním“ prohledáním. V případě internetu uvádím jen *nenalezeno*, protože tady nelze nulový výskyt zaručit. Jakékoli jiné frekvenční údaje obecně uvádím jen jako odhady na základě dlouhodobých pozorování zkoumaného materiálu.¹⁹

---

¹⁷ Pokud bychom chtěli při internetových sondách postupovat naprosto exaktně, museli bychom u takového příkladu uvést, že byl nalezen prostřednictvím vyhledávače Morfeo dne 14. 11. 2006 v 10:31 na adrese <http://www.cheater.cz/winch/online/navody/O/X829.htm>.

¹⁸ V souladu se současným územ nerozlišuji internet jako skupinu různých kooperujících sítí a Internet jako nejrozšířenější celosvětovou síť (srov. např. Krol 1995: 461).

¹⁹ Pro hrubou představu frekvence jednotlivých sloves rozlišuji sktriktně: několik nálezů (3-10 výskytů), dvě desítky nálezů (11-20 výskytů), desítky nálezů (21-100 výskytů), příp. stovky nálezů (více než 100 výskytů).

1.7 Další použité zkratky

Pro úsporu místa užívám zejména v grafické části popisu těchto několik dalších zkratek a symbolů:

pf – perfektivum

ipf – imperfektivum

sipf – sekundární imperfektivum

Ref – reflexivní forma slovesa²⁰

RefT – reflexivum tantum

Fáz – fázové sloveso

[...] – (pro potřeby této práce) vypuštěná část příkladu

(krakatit) – zkratka zdroje u příkladu excerpovaného ze SYN2000

(Zahradníkův rok) – zdroj u příkladu excerpovaného ze SYN2005

(net; pub) – internetový příklad; označení konkrétního typu textu

(SSJČ) – příklad ze SSJČ

(x) – vlastní příklad

* – teoreticky možný (nedoložený) jev

/ – vyznačení zalomeného textu v poezii z internetových zdrojů²¹

1.8 Úpravy příkladů

Vzhledem k značně heterogennímu charakteru textů přístupných na internetu jsem byl při excerpaci příkladů nucen přistoupit k některým nutným úpravám. Ty se však týkají pouze formální stránky citovaných příkladů. Zejména jde o opravu zjevných překlepů a sjednocení pravopisu podle platných Pravidel českého pravopisu.²²

Sporné může být doplňování diakritiky a rozepisování neuzuálních, idiolektických či sociolektických zkratek (*ptže* apod.). Tento problém se týká zvláště textů excerpovaných z chatů a diskuzních fór. Např. větu *A já mislela že padnu ptže se to před ním tají a hlavně to není ještě jistý.* (net; blog) upravuji na *A já myslela, že padnu, protože se to před ním tají a hlavně to není ještě jistý.* (net; blog).

²⁰ Autorem prvních čtyř zkratek je František Štícha.

²¹ Např. *Láska je opium/padáva na mě dům/já bývám opilá láskou.* (net; ver).

²² *Pravidla českého pravopisu* (1993).

Z příkladů vypouštím pro náš účel irelevantní „technické“ znaky. Např. věta *Oba vodopády přepadávají přes jeskyně, ve kterých žili Indiáni*. (net; ost) sloužila na zdrojové stránce jako popis dvou fotografií, a byla tedy původně rozdělena na dvě části, a to takto: */photos/2004/rj/oregon/oba vodopády přepadávají přes jeskyně...* a >> *..ve kterých žili Indiáni*. Příklad tedy přebírám jako jednu graficky souvislou větu s velkým písmenem na začátku a tečkou na konci.

Po morfologické a lexikální stránce příklady ponechávám v původní podobě, např.: *Za chvíli začne padat bílej blevajz [...]* (net; for).

Podobně nakládám také s korpusovými příklady, které však pocházejí z oficiálních textů, a představují tak spíše standardní jazykové projevy. Takové příklady stály ovšem v popředí mého zájmu.

2. VIDOVÁ STRUKTURA SLOVESNÝCH DERIVÁTŮ KOŘENE *-PAD-*

2.1 Struktura jako celek

2.1.1 Vid. Jak jsem už naznačil v kap. 1.2, slovesa s kořenem *-pad-* vystupují zpravidla ve třech formách. (Vid považuji ve shodě s tradicí za kategorii liminální²³, na přechodu mezi gramatikou a lexikem, např. *spadnout – spadat – spadávat* potom označuji za tvary, formy téhož lexému.) Perfektivní formu doprovázejí většinou dva relativně synonymní tvary imperfektivní. Systém slovesných derivátů kořene *-pad-* je však poněkud výjimečný – perfektivizační funkci tu nemají předpony, nýbrž sufix *-nou*.²⁴ Ten je velmi řídkým a prakticky jediným takovým prostředkem, majícím vedle funkce gramatické také významový odstín okamžitosti děje. Rozsah trvání děje je proto u takto utvořených sloves ve srovnání s většinou perfektiv výrazně omezen (srov. např. *spadnout* se slovesy *uvařit, napsat* apod.). Prefixací jsou odvozovány další lexémy, a to jak z imperfektiv, tak i z perfektiv.

Ve spojení s kořenem *-pad-* se užívají pouze domácí prefixy, hybridní spojení s cizími předponami nelze na základě průzkumu elektronických zdrojů prokázat. Prostřednictvím dotazu *[(lemma="*.pad.*") & (tag="V.*")]* bylo u těchto sloves v korpusech SYN2000 a SYN2005 zjištěno 14 různých prefixů (viz tab. 1) a zdvojené prefixy *zpro-* a *povy-*.²⁵

tabulka 1 - Abecední soupis prefixů s kořenem *-pad-*

ø- ²⁶
do-
na- ²⁷
o-
od-
po-
pro- (se)
pře-
při-
roz- se

²³ Srov. např. Poldauf (1954: 200) a Kopečný (1962: 6).

²⁴ Srov. Kopečný (1962: 99).

²⁵ Zdvojený prefix *povy-*, který uvádím v kap. 2.4.7.2, byl zjištěn pouze v korpusu SYN2005. K dispozici máme však jen jeden nejasný doklad: *Vzpomíná si ještě na notu té písně, jejíž slova už mu povypadala [...]* (Polní tráva).

²⁶ Nulový prefix (neprefigovaná slovesa v této práci pro zjednodušení chápu jako slovesa s neobsazenou pozicí prefixu).

²⁷ Extenzivní reflexivum *napadat se* dokládají pouze slovníky (např. SSJČ) a Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997: 112).

s-
u-
v-
vy-
za-

Ve spojení s kořenem *-pad-* se neuvžívají prefixy *nad-*, *pod-*, *před-*, *ob-*, *vz-* a *z-*. Např. u prefixu *vz-* je důvod zřejmý – má význam směřování vzhůru, a je tak v přímém protikladu se základním sémantickým rysem kořene *-pad-*, kterým je naopak prostorové směřování dolů.

Sufixem *-(á)-va-*, resp. slovotvorným sufixem *-v-* a kmenotvorným sufixem *-a-* (s dloužením předcházejícího vokálu v základu) se tvoří tzv. sekundární imperfektiva (např. *spadávat*), a to v našem případě od imperfektiv, která bychom mohli označit za primární (např. *spadat*). Obecně je však častější odvozování z perfektiv.²⁸

Sekundární imperfektiva se v našem případě většinou ocitají ve vztahu symetrické korelace s primárními imperfektivy.²⁹

2.1.2 Frekvence. Porovnáním frekvenční distribuce jednotlivých sloves v korpusu SYN2000 lze zjistit poměr mezi členy v rámci celé složité struktury. Avšak jak jsem již zmínil – tento přesný počet výskytů lze zachytit pouze u slovesa ve všech jeho významech.

Zdaleka nejvyšší frekvenci mají slovesa na *vypad-*, která zabírají přes 25 % z celkového součtu všech slovesných lemmat s kořenem *-pad-* (celkem 92503 jednotek).³⁰ Hlavní podíl na tomto počtu mají vysoce frekventované významy sloves na *vypad-* typu PAD 2, PAD 44 a PAD 46 (viz kap. 2.3, 2.45 a 2.47). Také mezi imperfektivy má prvenství sloveso *vypadat*, které svým výskytem převyšuje svůj dokonavý protějšek téměř sedminásobně. Z perfektiv se sufixem *-nou-* je podle korpusu SYN2000 nejužívanější sloveso *napadnout*, a to především pro vysoké počty slovesa ve významu PAD 23 (viz kap. 2.24) *Napadnout* zahrnuje přibližně 80,5 % z celkového počtu slovesných lemmat na *napad-*, imperfektivum *napadat* tvoří 19,5 %. Sekundární imperfektivum *napadávat* potom svým jediným výskytem představuje necelou tisícinu.

Mezi sekundárními imperfektivy mají naopak nejvyšší frekvenci slovesa *opadávat* a *vypadávat*, které společně zabírají přes 63 % celkového součtu všech sekundárních imperfektiv.

²⁸ Viz *Mluvnice češtiny, I. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov* (1986: 418).

²⁹ Viz klasifikaci sekundárních imperfektiv in Štícha (2004: 153).

³⁰ Zjištěno součtem nálezů jednotlivých lemmat. Dotazem *[(lemma="*pad.*") & (tag="V.*")]* a následným zadáním frekvenční distribuce pochopitelně získáme data, která vyžadují další editaci.

Jednoznačně nejnižší výskyt vykazují slovesa s dvojitým prefixem *zpro-* (pouhé tři výskyty ve všech třech formách). Formy *připadávat*, *zpropadávat* a slovesa na *povy-* se v SYN2000 vůbec nevyskytují.

tabulka 2 - Frekvenční distribuce jednotlivých sloves a jejich tvarů v korpusu SYN2000 (řazeno abecedně)

PF <i>-nou-</i>		IPF/(PF) <i>-a-</i>		SIPF <i>-á-va-</i>		CELKEM
SLOVESO	VÝSKYT	SLOVESO	VÝSKYT	SLOVESO	VÝSKYT	
<i>dopadnout</i>	7302	<i>dopadat</i>	898	<i>dopadávat</i>	3	8203
<i>napadnout</i>	9969	<i>napadat</i>	2422	<i>napadávat</i>	1	12392
<i>odpadnout</i>	783	<i>odpadat</i>	527	<i>odpadávat</i>	66	1376
<i>opadnout</i>	398	<i>opadat</i>	192	<i>opadávat</i>	211	801
<i>padnout</i>	8489	<i>padat</i>	4814	<i>padávat</i>	3	13306
<i>popadnout</i>	1134	<i>popadat</i>	179	<i>popadávat</i>	3	1316
<i>propadnout (se)</i>	2095	<i>propadat (se)</i>	1079	<i>propadávat (se)</i>	27	3201
<i>přepadnout</i>	1648	<i>přepadat</i>	188	<i>přepadávat</i>	79	1915
<i>připadnout</i>	2105	<i>připadat</i>	10128	∅	0	12233
<i>rozpadnout se</i>	1358	<i>rozpadat se</i>	723	<i>rozpadávat se</i>	43	2124
<i>spadnout</i>	4582	<i>spadat</i>	1800	<i>spadávat</i>	9	6391
<i>upadnout</i>	1987	<i>upadat</i>	516	<i>upadávat</i>	10	2513
<i>vpadnout</i>	422	<i>vpadat</i>	38	<i>vpadávat</i>	3	463
<i>vypadnout</i>	2961	<i>vypadat</i>	20163	<i>vypadávat</i>	228	23352
<i>zapadnout</i>	1100	<i>zapadat</i>	1806	<i>zapadávat</i>	8	2914
<i>zpropadnout</i>	1	<i>zpropadat</i>	2	∅	0	3
CELKEM	46334	CELKEM	45475	CELKEM	694	92503

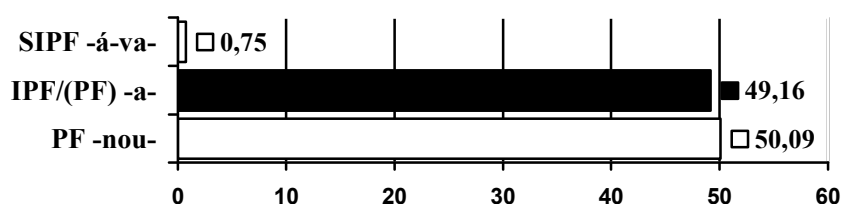
tabulka 3 - Poměr jednotlivých prefixů s kořenem *-pad-* (řazeno podle frekvence; údaje v procentech)

vy-	25,245
od-	14,384
do-	13,396
při-	13,224
∅-	8,868
s-	6,909
pro- (se)	3,460
za-	3,150
u-	2,717
roz- se	2,296
pře-	2,070
na-	1,488
po-	1,424

o-	0,865
v-	0,501
zpro-	0,003

Zjištěné údaje potvrzují obecně velmi nízkou frekvenci sekundárních imperfektiv ve srovnání s jejich protějšky (viz graf 1) :

graf 1 - Poměr perfektiv, imperfektiv a sekundárních imperfektiv (údaje v procentech)

SSJČ uvádí v hesle *padat* ve výčtu možných prefixů také *se-*. Samostatné heslo *sepadat* však neuvádí. Studium slovníků, ČNK a internetu – jakož i konzultace s několika lingvisty³¹ – vedou k závěru, že se jedná o chybu, neboť tyto podoby neexistují. Patrně mělo jít o reflexivní morfém *se* vystupující s prefixem *roz-*.

2.2 PAD 1

Při definici základního významu slovesných derivátů kořene *-pad-* vycházím ze slovníkové definice imperfektiva *padat*, resp. jeho prvního významu³² – „být v pohybu shora dolů, (vlastní vahou) klesat k zemi“. Zařazuji sem slovesa s těmito prefixy: *ø-*, *do-*, *na-*, *po-*, *pro-*, *při-*, *pře-*, *roz-*, *s-*, *v-*, a *za-*.³³

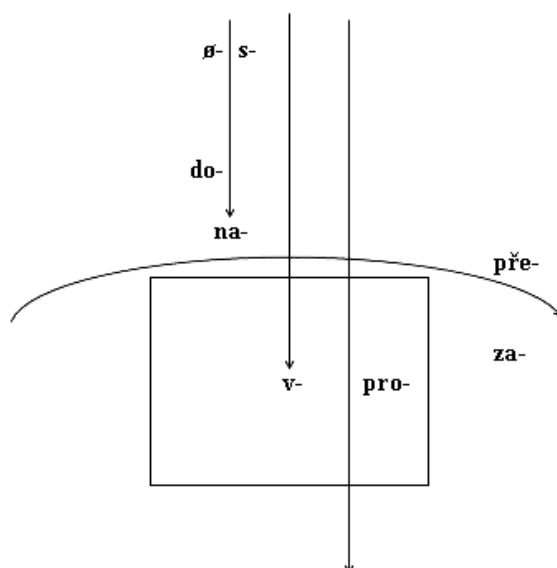
³¹ Děkuji zejména J. Šimandlovi a F. Esvanovi.

³² Např. v SSJČ nebo SSČ (podobně jako ve většině hesel).

³³ Srov. Adamec (1999), Bláha (2004), Cummings (1983), Čermák (1992) a další.

Následující náčrtek ukazuje základní prostorové, resp. směrové významy prefixů, které jsou uplatňovány u sloves v této kapitole (prefixy s distributivním a fázovým významem tu pomíjím):³⁴

náčrtek 1 – Prostorové (směrové) významy prefixů ve významu PAD 1

Prostorový význam však mohou vyjadřovat všechny prefixy, a to i tehdy, nemá-li doplnění slovesa prostorový význam.³⁵

Konkrétní význam prefixu může být modifikován předložkou ve slovesné vazbě. Např. slovesa na *zapad-* mají ve spojení s předložkou *do* význam „pádem se dostat dovnitř“, nikoli za objekt (viz kap. 2.2.11.1), srov. náčrtek 1.

2.2.1 Prefix *o-*

Neprefigované formy *padnout* (pf) – *padat* (ipf) – *padávat* (sipf) v tomto významu vystupují zejména v kontextech odkazujících k impersonálním situacím, jako jsou nejčastěji meteorologické jevy (padá déšť, kapky deště, sníh, vločky apod.), např. *Tmavé mraky přijdou, začne padat sníh.* (In99001) – *To tehdy padal déšť* (Helena Vondráčková, Lešek Wronka, Petr

³⁴ Vycházím z podobných znázornění např. v pracích Konečné (1974: 262), Hirschové (1977: 105) a v *Mluvnici češtiny 2. Tvarosloví* (1986: 203). Podobně srov. Kroupová (1974).

³⁵ Viz Uher (1987: 55).

Šiška) (net; enc) apod. Substantiva *sníh* a *děšť* se však ve spojení s perfektiem *padnout* nevyskytují – korpusech SYN2000 a SYN2005 nebyly nalezeny žádné takové doklady, na internetu jen tento jediný citát z Nového zákona: *Pak padl děšť a přišly záplavy a vály větry a udeřily na ten dům [...]* (net; pub). Sloveso *padnout* vyžaduje v tomto významu kvantifikaci, např. pomocí substantiva *kapka*: *S prvním taktem verbuňku padly tehdy na chodník také první kapky říjnového deště [...]* (tresnak2) – *Vločka na jazyk mi padne - dojde k tání [...]* (klokoci). Toto neprefigované perfektiem je však v základním významu méně obvyklé než jeho dokonavý protějšek – preferují se spíše prefigované formy, např. *spadnout* a *napadnout*: *Spadlo několik kapek deště.* (bovary3) – *Na vrcholu Sněžky napadl první sníh.* (net; pub). K subjektům, které vystupují ve spojení se všemi třemi formami patří např. označení lidských výtvorů: *Dům se otrásal v základech, padaly bomby.* (frankova) – *Začaly padat kameny, nic jiného jsem neviděl.* (vybuch) – *Jakmile z oblohy začaly padat letáky, měly děti o zábavu postaráno.* (mf980821) - *"V Bejrútu je velmi špatná situace a pořád se to zhoršuje. Vůbec jsme netušili, kam ty bomby padnou. Museli jsme utéct," řekla novinářům.* (net; pub).

Sekundární imperfektiem *padávat* má spíše okazionální užití. SYN2000 neobsahuje žádný doklad (celkově pouhá 3 lemmata v jiných významech), v SYN2005 lze potom nalézt tento jediný příklad: *[...] padávaly i klidné velké vločky, jako by se jen sesmekávaly z oblohy.* (Bez poslední kapitoly). Na internetu můžeme dohledat minimálně 10 různých dokladů.

2.2.2 Prefix *do-*

2.2.2.1 Prostorový význam. Prefix *do-* modifikuje³⁶ základní význam u sloves *dopadnout* – *dopadat* – *dopadávat* ve smyslu důrazu na prostorové zacílení děje.³⁷ Cíl sám je však vymezen obligatorním komplementem (předložková vazba, směrové adverbium), srov. např. *Čínská družice dopadla na dům.* (net; pub) – *Prokop se rozhlédl mezi haldami a přešel plot. Dopadl na zem, očistil se a hledal silnici.* (krakatit) – *Na německé tankové jednotky, které se připravovaly k útoku, teď dopadaly bomby a raketové střely.* (lavina) – *Vlhká vozovka byla mimořádně kluzká, stékaly po ní potoky bahna a z okolních svahů dopadal dolů každou chvíli příval drobných i větších kamenů, které uvolnil prudký déšť.* (tien). Lze však také doložit nečetné výjimky z tohoto pravidla, případy, kdy pozice komplementu prostorového

³⁶ Ze slovoformního hlediska jde skutečně o modifikaci (srov. např. Čermák – Blatná 1995: 25)

³⁷ Srov. např. *Příruční mluvnice češtiny* (2001: 199d.).

významu není obsazena: *Kapka prorazí kámen nikoliv silou, ale tím, že často dopadá!* (ovid3). Zacílení je však v těchto případech vždy specifikováno v slovním kontextu, nebo dáno kontextem situačním, popř. zkušenostním.

SYN2000 neobsahuje žádný doklad sekundárního imperfektiva v tomto významu. Korpus SYN2005, v němž je oproti staršímu korpusu více než dvojnásobně zastoupení beletrie, pak přináší jediný příklad z poezie: *Je velkým kozlopsem a neustále okolo sebe "bombarduje" vzlétá nad střechy a výskoky z letu dopadá dolů do naprosto polštářovitých lidí...* (Potní mlýny). Internet poskytuje desítky příkladů, např.: *Otevřu si pusy a nechám si vločky dopadávat na jazyk.* (net; pub) – *Krev dopadávala na kamenné víko a vytvářela jakési obrazce.* (net; blog).

2.2.2.2 Fázový význam. U sloves s kořenem *-pad-* odvozených prefixem *do-* je podle mého názoru možné rozlišovat vedle již popsaného ještě další samostatný lexém. V perfektivu *dopadat* má prefix – narozdíl od homonymního imperfektiva – funkci fázovou („přestat dopadat“). Ačkoli se prefix *do-* užívá ve významu závěrečné fáze děje především ve spojení se slovesy pojmenovávajícími lidské činnosti³⁸, jde v tomto případě podle mého názoru o potenci jazyka, jíž může být využito. Jasně fázové *dopadat* nenajdeme ani v jednom z obou korpusů ani na internetu. Naše slovníky jej také neuvádějí. V tab. 4 jej proto označuji hvězdičkou.³⁹ Jistě je však možné jeho užití např. v tomto kontextu: *Kusy skály se dolů řítily s ohlušujícím rachotem. Když kameny konečně dopadaly, pozvedl hlavu.* (x). Jak je z příkladu patrné, pozice komplementu je u fázového *dopadat* mnohem volnější – nemusí být obsazena.⁴⁰

Velmi často lze rozlišit směrový význam od fázového (tedy imperfektivum od perfektiva) jen na základě širšího kontextu. V následujícím souvětí např. identifikujeme zacílení VF *dopadaly* především na základě nedokonavosti slovesa *rozléhat se* v první větě: *Nic se tu nerozléhalo; jenom dole v koupelně docela tichounké tukání kapek, které dopadaly na rameno mrtvého muže.* (Dáma v jezeře). V dalším příkladu lze imperfektivní užití předpokládat, fázovost však zcela vyloučit nemůžeme: *Další kusy bezpečnostní obálky teď dopadaly na podlahu kolem něho.* (Prométheus v plamenech).

Ostatní formy (*dopadnout* a *dopadávat*) jsou v tomto významu vyloučeny.

³⁸ Srov. *Příruční mluvnice češtiny* (2001: 211).

³⁹ Srov. kap. 1.7.

⁴⁰ Srov. *Příruční mluvnice češtiny* (2001: 211).

2.2.3 Prefix *na-*

U trojice *napadnout – napadat – napadávat* je základní význam také modifikován v prostorovém (směrovém) smyslu. Prefix *na-* zde vyjadřuje zacílení děje na povrch, který bývá specifikován doplněním. Podobně jako u sloves s prefixem *do-* je tvořeno směrovým adverbium nebo předložkovou vazbou. Tato pozice nemusí být realizována, např. ve větě *Jakubiskovi napadal vytoužený sníh.* (net; pub) by bylo její obsazení vzhledem k povaze jevu označeného podmětem redundantní (zkušenostní kontext).

Na rozdíl od předcházející trojice s prefixem *do-* zde proti sobě stojí dvě perfektiva: sloveso *napadnout* vyjadřuje význam „nahromadit se padáním“, *napadat* prezentuje tentýž děj jako postupný proces – jako děj, jemuž završení předcházelo delší časový úsek. *Napadat* si lze tedy představit jako komplex většího počtu jednotlivých akcí vyjádřených slovesem *napadnout*. Navzdory tomuto aspektu jsou obě slovesa do značné míry synonymní a také jejich textová distribuce je shodná, jak ukazují následující příklady typických kontextů: *V Praze napadl sníh! Tedy, napadl poprašek sněhu.* (net; pub) – *Sníh, který za poslední dny napadal, tu ležel neporušený [...]* (eco) – *Sníh napadl již začátkem listopadu a vydržel.* (borivoj) – *Na horách napadly první vločky sněhu [...]* (ln97241) – *O vánocích napadlo sněhu po kolena. Zima jak má být.* (mf991120) – *Něco mi zachrástilo pod nohama, jako kdyby sem napadaly kroupy, ale byly to droboučké úlomky kdovíčeho...* (net; nov) – *[...] začalo krupobití s největšími kroupami, jaké jsem kdy viděl. Nebylo extrémně silné, ale i tak napadlo dost krup.* (net; pop) – *„Začalo pršet a foukat, takže na koleje napadalo listí a podkluzuje to,“ řekl Jiří Kafka z odboru osobní přepravy Českých drah.* (net; pub).

Jen zřídka se obě perfektiva objevují v tomto významu také v jiných kontextech, např.: *[...] většina Smetí pochází ze dvou zdrojů: od lidí [...] a z meteoritů [...]. (Nic si nevymýšlím, je to tak - každý den toho napadá několik tun.)* (matskol).

Časté je také užití v neosobních konstrukcích s genitivem partitivním: *Přes noc napadlo sněhu.* (Obecní radní Stoklasné Lhoty vydraživší za 37 Kč vycpaného jezevce pro potřeby školního kabinetu).

Sekundární imperfektivum *napadávat* má v SYN2000 celkově jediný výskyt, a to odlišného významu. Podobný problém vyvstává i v případě korpusu SYN2005. Na internetu se podařilo nalézt dva příklady, z nichž první je třeba považovat za okazionální způsob užití daného slovesa: *[...] já si prostě představuji, jak tomu soudnímu hovnostáři napadávají spisy odněkud shůry na stůl.* (net; for) – *Olšovému náletu je vhodné plochu vystavit na podzim, semena napadávají během zimy.* (net; sci). V tabulce proto uvádím pouze druhý příklad, který

je jistě typičtější. Velmi nízká frekvence na internetu podle mého názoru dokládá minimální komunikační potřebu užití sekundárního imperfektiva v tomto významu. Tato potřeba však není nulová, jak by se mohlo zdát např. na základě SSJČ nebo SSČ.⁴¹

2.2.4 Prefix *po-*

Prefix *po-* má ve spojení s kořenem *-pad-* funkci distributivní, a lze jej tak – podobně jako zmíněné fázové *do-* – zařadit k prostředkům tradiční kategorie způsobu slovesného děje. V tomto případě prefix naznačuje postupný a opakovaný průběh více stejných dějů, které postihují soubor objektů stejného typu. Základní význam slovesa *padat* je tedy u perfektiva *popadat* modifikován ve význam „postupně padnout na zem“. V korpusu SYN2000 lze nalézt jen několik málo dokladů: [...] *andílci prostopášní popadali z nebe* [...] (nohavica) – [...] *z toho totiž šly takový výpary, že zabíjely mouchy v letu, a ty popadaly okolo sklenice v bezpečný vzdálenosti od lidských úst...* (top5). Další příklady proto uvádím ze SYN2005 a z internetu: *Jenže ti, co balíčky shazovali, nemířili právě nejpřesněji a některé popadaly kolem nás, pár nás jich dokonce zasáhl.* (Pětka na tajemných blatech). – *Venku sem byl. Rusáci přejeli faráře, řekl Malej. Monstrance popadaly do vody.* (Noční práce). *Světlka z oblohy, místo zralých hrušek, popadaly by do trávy* [...] (net; nov) – *V kajutě popadaly všechny předměty...* (net; nov). Jak je patrné z uvedených zdrojů, výskyt je omezen především na uměleckou prózu.

Z podstaty distributivnosti vyplývá syntaktické omezení perfektiva *popadat* (stejně jako jiných distributiv), které se pojí pouze se subjektem v plurálu nebo s kolektivem, např.: [...] *byl jako husí peří, které popadalo na zem rovnou z nebe* [...] (net; ver). Existují však také nečetné výjimky z tohoto pravidla, jak ukazuje následující příklad: *Třetí z letounů explodoval nad Číměří a v pěti kusech popadal na vesnici a její nejbližší okolí.* (mf990820). Distributivní význam ale zůstává zachován i v tomto případě.

Distributiva se tvoří pouze od imperfektiv, podoba s formantem *-nou-* tedy zůstává nerealizována. Stejně tak nelze uvažovat o formě *popadnout* s významem „trochu, poněkud padnout“. Vysvětlením tohoto stavu může být velmi silná konkurence slovesa *popadnout* ve významech „uchopit, chytit, zmocnit se někoho“ apod.

---

⁴¹ SSJČ uvádí sekundární imperfektivum v souvislosti s jinými významy, SSČ dokonce sloveso *napadávat* jako takové vůbec nezmiňuje.

Výskyt sekundárního imperfektiva *popadávat* se omezuje na jediný nález v SYN2000: *V dubnu bylo chladno a někdy ještě popadával sníh.* (pi207a). SYN2005 poskytuje 5 dokladů, které se bez výjimky týkají sněžení: *Ted' bylo náhle po bolesti, venku popadával mokrý sníh, zabalila jsem se do šály, do školy jsme šli oba.* (Ohlédnutí) – *Přes noc sněžilo a stále ještě popadává.* (Jiné texty) apod. Podobnou tematickou vyhraněnost lze zaznamenat také na internetu: [...] *jako náhoda začínají popadávat malé vločky.* (net; blog). Byly nalezeny pouze dvě výjimky: *Nepršelo, ale chodníky i silnice byly plné malých kapiček, které hlemýždím tempem popadávaly na zem.* (net; nov) – [...] *místo připevněné misky použijte misku s dírou, aby výkaly mohly popadávat do lidského WC [...]* (net; pop).

Následující doklad je realizací neosobní konstrukce, o jejíž možnosti jsem nejprve pochyboval: *Sice trochu popadávalo, ale zato tam díky tomu, že byl pátek, nebylo tolik lidí.* (net; blog).

U sekundárního imperfektiva nelze hovořit o distributivnosti, v případě *popadávat* jde tedy spíše o vyjádření malé míry („chvílemi trochu padat“).

2.2.5 Prefix *pro-*

2.2.5.1 Nereflexivní slovesa. Tento prefix modifikuje základní význam opět prostorově, ve smyslu „pádem procházet skrz“. Slovesa na *propad-* se pojí s předložkovou vazbou (předložky *skrz, přes* apod.) nebo zejména s instrumentálem: *Aby dřevo dobře hořelo, nesmí také ležet přímo na ohništi, ale na roštu z litiny nebo oceli, kterým proniká vzduch pod vrstvu hořícího dřeva a zároveň propadá popel do popelníku.* (mf961101) – *Popel nepropadá přes rošt - jde o přepálený nebo opačně uložený rošt.* (krby) – *Vtom se papír roztrhl a vojáček propadl dnem lod'ky.* (opomodoc) – *Z paliv se mohou používat všechny druhy tuhého paliva, kromě těch, které při hoření vytvářejí veliké kusy škváry. Ty pak nemohou propadnout roštem.* (krby) – *Kluzký klíč k hádance se propadá otvorem v podlaze a mizí kdesi v hloubce.* (napr). Pozice doplnění ovšem také nemusí být obsazena: *Použití čtyřstupňové vzduchové turbíny napomáhá k vytvoření proudu o vysoké rychlosti, který umožňuje oddělit nečistoty a nechat propadnout čisté zrno.* (net; pop).

Imperfektivum *propadat* má v tomto významu patrně nižší frekvenci než jeho perfektivní protějšek. Korpus SYN2000 obsahuje jen několik dokladů. Perfektiva *propadnout* lze naopak i na internetu nalézt desítky. V přeneseném významu se často užívá v ustálených

spojeních *propadnout sítím* (+ genitiv) „projít něčím“⁴² a *propadnout na dno* (+ genitiv) „upadnout v něčem“: *Ostatní propadnou sítím přísných zkoušek prvního ročníku.* (net; pub) – „[...] *Někdo sítím propadl a o někoho se zajímáme ještě podrobněji,*“ uvedl šéf speciálního vyšetřovacího týmu Karel Adamec. (mf981006) – *Boxer se propadl až na dno společnosti, jenomže pak se seznámil s milým starým knězem.* (lolita) – [...] *po odchodu trenéra Keenana v roce 1988 se začali propadat na dno tabulky* [...] (net; blog). Imperfektivum se v těchto spojeních objevuje méně často, např. [...] *řešení však propadá neustále sítím neúspěchu.* (napr)⁴³ – *Jakmile ji někdo kritizuje, propadá se znovu na dno.* (moc).

Sekundární imperfektivum *propadávat* je poměrně rozšířené – SYN2000 obsahuje 27 dokladů v různých významech, desítky dalších lze nalézt na internetu: *Z druhé strany se plechovým kornoutem sype ten koks, propadává pěti propadlišti, rošt za roštem.* (grusa) – *Při spalování dřeva se prohořelé vrstvy odhalují, olupují, popel propadává, proces je rychlý a intenzivní.* (krby) – [...] *balonky různě sjíždějí po dráhách, mačkáním barevných hříbečků na stolku se odrážejí* [...] *a propadávají dolů otvorem* [...] (net; ost) – *Zde jemný materiál (<30 mm) propadává mezi rotujícími hvězdicemi na vynášecí pás.* (net; pop).

2.2.5.2 Perfektivní *propadat*. Prefix *pro-* přináší opět problém s rozlišením vidu u formy *-padat* (srov. kap. 2.2.2.2). SSJČ uvádí vedle imperfektiva *propadat* jako samostatný lexém také homonymní perfektivum s významem „postupně propadnout“. V praxi je však velmi těžké vidu identifikovat, sloveso *propadat* vystupuje spíše jako obouvidové, srov.:⁴⁴ [...] *při každé proměně popel propadá mechanicky rošty.* (Spalovač mrtvol) – *Velikost oka byla zvolena 2 mm z toho důvodu, že u většiny materiálů je třeba zabránit tomu, aby propadal sítím.* (Beton, č. 4/2002). V následujících příkladech lze nedokonavost slovesa *propadat* odvodit – nikoli však s jistotou – na základě širšího kontextu, v němž vystupují pouze imperfektiva. Roli zde jistě hraje také obsah výpovědí, které pojednávají o mechanicky se opakujících procesech: *Proud vzduchu odfukuje plevy ven a na sítěch zůstávají jen nevymlácené klasy. Zrní propadá dolů.* (Mamutí kniha techniky) – *Škůdci před světlem a teplem unikají a propadají trychtýřem do připravené nádoby.* (Ochrana před potravinovými a hygienickými škůdci). V dalším dokladu již můžeme hovořit o nedokonavosti s určitostí: *Aby dřevo dobře hořelo, nesmí také ležet přímo na ohništi, ale na roštu z litiny nebo oceli, kterým proniká vzduch pod vrstvu hořícího dřeva a zároveň propadá popel do popelníku.*

⁴² Srov. *propadnout roštem: A co český krátký film? Jako již mnohokrát předtím i letos propadl roštem ostrého výběru.* (net; pub).

⁴³ Jediný doklad spojení *propadat sítím* v přeneseném významu v SYN2000.

⁴⁴ V tab. 4 jej však pro přehlednost uvádím v samostatném okně.

(mf961101). Poslední dvě souřadně spojené klauze jsou totiž tvořeny predikáty, jejichž děje probíhají současně – to signalizuje časový orientátor *zároveň*. Jiným signálem nedokonavosti pochopitelně může být spojení s fázovým slovesem, které se však v tomto významu nepodařilo nalézt. U reflexivního *propad- se* (viz kap. 2.2.5.3) je však poměrně běžné, např.: *Zvuková dráha se s námi začala propadat do hloubky a pak s pekelným hřmotem stoupat do výše.* (pantau).

Dokonavost lze ovšem prokázat velmi obtížně, evidentní příklad se proto nepodařilo nalézt. SsJČ uvádí příklad *všechn popel propadal*, v SSČ najdeme podobný, leč chybný příklad s odlišným slovesem *propadnout*, které je pouze perfektivní: *všechn popel roštem propadl*.⁴⁵

2.2.5.3 Reflexivní *propad- se*. Významově se překrývá s nereflexivní formou (viz kap. 2.2.5.1 a 2.2.5.2), v níž prefix *pro-* modifikuje základní význam ve smyslu „pádem procházet skrz“. Kromě zdůraznění agenta nemá formant *se* v tomto případě jinou zvláštní funkci a je fakultativní, ve většině případů tedy může být elidován, srov.: *Přeskočila podél skály na druhou. Vylezla do otvoru a vpravo za rohem se propadla mříží, která je na zemi.* (net; pop) – *Bez páternosterů se německá společnost propadne do vzduchoprázdna, morálka zpráchniví, zůstanou jen zákony džungle...* (refl9318) – *Cítil jsem se jako postava z nějaké dětské knihy, která se propadne dírou do země a octne se v podivném světě [...]* (Jatka) – *Kluzký klíč k hádance se propadá otvorem v podlaze a mizí kdesi v hloubce.* (napr) – *Na jednom místě se spousty vod propadají se všech stran do hloubky za ohlušujícího řevu a mlhy z tříštící se vody.* (Paměti) – *Ve velkém kamenném krbu klidně hořela polena a propadala se do horkého popela [...]* (Havran z Předklášteří).

Jediný doklad sekundárního imperfektiva se podařilo nalézt v korpusu SYN2005: [...]
jen občasný rachot prozrazoval, jak se stroje propadávají prohořelými podlahami.
(Podbrdskem od městečka k městu).

2.2.6 Prefix *při-*

Prefix *při-* ve spojení s kořenem *-pad-* vyjadřuje dodatečný děj. Slovesa na *připad-* se však vymykají velké skupině sémanticky příbuzných sloves pojmenovávajících lidské

---

⁴⁵ SSČ doslova uvádí: **propadat** dok. *postupně propadnout*: *všechn popel roštem propadl*.

činnosti, např. *přiohjednat, přisladit, přispat, přilít* apod. Slovesa *připadnout – připadat – připadávat* totiž odkazují k fyzikálním dějům, resp. podle průzkumů pouze k procesu sněžení, podobně jako slovesa s prefixy *na-* a *po-* (viz kap. 2.2.3 a 2.2.4).⁴⁶

Drtivá většina (z minimálně 30) nálezů slovesa *propadnout* v korpusu SYN2000 se omezuje na publicistické texty: *Každý den připadne dvacet centimetrů sněhu a je osm stupňů pod nulou.* (lnd94026) – *Za poslední dva dny připadlo 10 centimetrů sněhu, který přikryl ledovou kůru na stopách.* (mf990129) – *Připadl nový sníh a park byl prázdný.* (steel). Internet nám poskytne desítky dokladů, např.: *Koncem listopadu připadl sníh do 15 cm.* (net; pop) – *V některých horských střediscích přes den připadlo dvacet centimetrů sněhu a hřebeny už tak pokrývá čtyřicetcentimetrová vrstva.* (net; pub).

Sloveso *připadat* je v tomto významu velmi řídké – k dispozici jsou pouze tři internetové doklady: [...] *během doby strávené v hospodě by ještě více připadalo sněhu.* (net; pop) – [...] *přes sobotu opět připadalo sněhu, zima je letos opravdu vytrvalá.* (net; ost) – *Během prosince stále mrzne a připadá sněhu.* (net; pop). Zatímco první dva uvedené příklady obsahují zřejmě perfektiua, třetí příklad nahrává spíše imperfektivní interpretaci – v tab. 4 proto *připadat* označuji jako obouvidové sloveso (se zkratkou *ipf* v závorce).⁴⁷ Všechny tři příklady jsou tvořeny neosobní konstrukcí typu *připadalo sněhu* (srov. se slovesem *připadnout*). Běžné agentní konstrukce typu *připadal sníh* nelze doložit.

Příklady užití sekundárního imperfektiva *připadávat* poskytne pouze korpus SYN2005, a to dvěma výskyty (konstrukce s agentem): [...] *v horách severovýchodních Čech prakticky denně připadávalo několik desítek cm prašanu [...]* (Chatař a chalupář, č. 12/2002) – [...] *sníh stále připadává [...]* (Právo, 14. 1. 2003). Na internetu lze potom nalézt desítky dokladů, např.: *Jinovatka drží a připadává sníh.* (net; pop) – *Někde vysoko v horách nebo někde v chladných oblastech naší Země, připadává sníh a nikdy netaje.* (net; ost) – [...] *sníh začal padat až na Štěpána a během týdne stále připadával.* (net; pop).

---

⁴⁶ Srov. např. *Příruční mluvnice češtiny* (2001: 203), kde nejsou žádné takové výjimky uvedeny: „U početné skupiny sloves pojmenovávajících lidské činnosti [prefix *při-*] vyjadřuje dodatečný průběh děje...“

⁴⁷ SSSJČ hodnotí sloveso v tomto významu jen jako dokonavé (heslo *připadati*).

2.2.7 Prefix pře-

2.2.7.1 Prostorový význam. Prefix *pře-* modifikuje základní význam prostorově ve smyslu směřování přes specifikovaný prostor, tzv. prostřední člen⁴⁸ (1), nebo ve smyslu směřování z výchozího bodu do bodu cílového (2).⁴⁹ Sloveso *přepadnout* bývá specifikováno zejm. typem 1, pro který je charakteristická vazba s předložkou *přes*, např.: *Když pak Joanna přepadne přes palubu a ztratí paměť, bere Dean situaci do svých rukou a spouští geniální odvetnou akci.* (net; ost) – *Senátor Smith: A to zábradlí bylo z vnější strany člunu? C. Stengel: Bylo přímo na okraji lodi, aby lidé nemohli přepadnout přes okraj.* (titanik) – *Právě bez úzkosti by totiž neexistoval pud sebezáchovy, který člověku brání vběhnout pod auto, přepadnout přes balkon, spálit se o plamen zapalovače...* (mf970125). Charakteristickým sémantickým rysem těchto perfektiv je +anim.

Typická předložka *přes* působí jako zásadní signál odlišující slovesa na *pře-* v tomto významu od stejně utvořených sloves s frekventovanějšími významy, jako je např. „nečekaně na někoho útočit“ (*Domorodci přepadají několik farem bílých osadníků* (Týden, č. 4/2004)) nebo „(zprav. o duševních stavech) náhle postihovat“ ([...] *včera ji přepadla deprese.* (net; nov)). Srov.: *Rybniční voda přepadá přes hráz a je tak čistá, že se může pít.* (slunhod8) – *Svou roli hraje i to, jak často odpadkový koš vysypáváme. Někdo ho udržuje poloprázdný, jiný do něj naopak pěchuje věci tak dlouho, dokud se do něj vejdou a nezačnou přepadat přes okraj.* (net; blog). V nalezených příkladech se nejčastěji hovoří o pohybu vodní masy, např.: *Vzala jsem Vaška tam, kde voda přepadá přes hráz a tvoří vodopád.* (havel)

Sloveso *přepadat* lze dohledat také ve spojení typu 2: *Obrátil se ve větru soutěsky - naposled pohlédl na Královský vůz, jak se vyklápí... přepadá z rozbitého mostu dolů.* (bozimeđu) – *Tento přepravní pás šíře 550 mm má nastavitelnou výšku, ze které bude zboží přepadat na hlavní pás pece.* (net; ost).

Doplnění ve významech 1 a 2 není nutně obligatorní, jak ukazuje následující příklad: *Jen Brněnská přehrada je plná a voda přepadá na jednom ze tří úseků přelivu.* (Ind92077).

Sekundární imperfektivum *přepadávat* se vyskytuje rovněž ve spojení typu 2, např.: *Lesem se jako hadi rozlézaly potoky [...], a když přepadávaly dolů, tříštily se ve vodní prach.* (zivago). Četnější jsou však struktury typu 1: [...] *vodní tříšť přepadává přes nábreží [...]* (net; pub) – *Voda přepadává přes nízké kaskády, je hezky čistá a ani není moc studená [...]* (net; blog) – *A pak tu byla voda, která přepadávala přes prkna s železnými česlemi a tekla*

⁴⁸ Viz např. Hirschová (1977: 105d.) aj.

⁴⁹ Srov. Peciar (1982) nebo *Mluvnice češtiny 3. Skladba* (1987: 82-87).

*kolem balvanů a malých ostrůvků se stíhlými, tři stopy vysokými semenáčky [...] (Ztracené jezero). Vedle užití v souvislosti s vodní (nebo šířeji kapalnou) masou lze sekundární imperfektivum hojně doložit i ve spojení s agentem s rysem +anim: *Náhlý poryv větru zatřese stromkem a Logan se natahuje, aby jej zachytil. V nastalém zmatku přepadává přes okraj sedmipatrové budovy [...] (net; pop) – [...] ve snaze do mě nenarazit v plné rychlosti sahá po brzdách a přepadává přes řídítka a nejistě se zvedá ze země. (net; blog).**

2.2.7.2. Fázový význam. U sloves odvozených prefixem *pře-* je podle mého názoru teoreticky možné rozlišovat vedle již popsaného ještě další samostatný lexém (podobně jako v kap. 2.2.2.2). Prefix *pře-* může mít u potenciálního perfektiva *přepadat* – narozdíl od homonymního imperfektiva – význam ukončení děje („přestat přepadat“), resp. průběhu děje od začátku až do úplného konce. Případné perfektivní užití však v drtivé většině případů nelze určit. Čistě fázové *přepadat* nenajdeme v korpusech ani na internetu. SSČ ani SSJČ jej nezmiňují. Podobně jako v kap. 2.2.2.2 tedy uvádím vlastní příklad, v němž jasně perfektivní význam signalizuje souvětňná konstrukce s časovou následností: *Hned jak výrobky přepadaly na poslední pás, začalo se s jejich balením a expedicí. (x).* Teoreticky lze předpokládat, že v prefixu *pře-* může být vedle jeho významu prostorového směřování kumulován také potenciální význam fázový. Pokud bychom to odmítli, museli bychom sloveso *přepadat* v tomto významu označit za obouvidové, srov. *Lahve jsou nahnuty na řetězový dopravník, odkud přepadají na přebírací dopravník. (net; pop).* Takové interpretaci by nahrával také fakt, že s podobnými výchyly nelze počítat u forem *přepadnout* a *přepadávat*.⁵⁰

2.2.8 Prefix *roz-*

Prefix *roz-* se uplatňuje v tomto významu pouze u evolutivního reflexiva tantum *rozpadat se*. Prefix však nevyjadřuje prostý začátek děje⁵¹ – fázový význam se zde kumuluje s významem měrovým ve smyslu dosažení větší intenzity děje.⁵² Tento druhotný význam

⁵⁰ Toto potenciální perfektivum uvádím s hvězdičkou v samostatném okně (podobně jako fázové *dopadat*). V budoucím slovníkovém zpracování bych však podobné jevy nezachycoval.

⁵¹ Srov. Pfeffer (2002: 345).

⁵² Srov. *Mluvnice češtiny I. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov* (1986: 401), kde autoři odlišují u fázového významu začátku děje prostý začátek děje, začátek děje spojený s dosažením velké míry, intenzity děje, dále začátek činnosti spojený s dokončením její počáteční fáze a konečně vyvolání děje nebo stavu. – Dále srov. Křížková (1962: 287): „(...) prefix *roz-* (*se*), který se považuje za počínací, je spojen zpravidla se změnou intenzity děje, jen výjimečně vystupuje s čistým ingresivním významem *za-*, zpravidla má význam rezultativní (...).“

vychází ze spojení s reflexivním formantem *se*, jako je tomu u sloves *rozkřičet se*, *rozřečnit se* apod.⁵³

Rozpadat se je v tomto významu patrně vázáno převážně na kontext vztahující se k procesu sněžení: [...] *sníh se rozpadal tak, že jsem na chvíli neviděl ani lokomotivu, ani poslední vagon toho vlaku* [...] (pil97). Vzhledem k jedinému nalezenému dokladu to však nelze tvrdit s jistotou. SSČ toto perfektivum neuvádí, v SSJČ lze nalézt samostatné heslo s příkladem *k večeru se rozpadal sníh* (SSJČ).⁵⁴ Autoři tu zmiňují, že se sloveso používá zpravidla tehdy, hovoříme-li o sněhu. Z uvedené definice („začít hustě padat“) ale vyplývá, že sloveso považují za čistě fázové. Z korpusového příkladu však podle mého názoru jasně vyplývá i význam měrový – sloveso je tu determinováno vedlejší větou měrovou.

2.2.9 Prefix *s-*

Tento prefix vyjadřuje prostorové směřování děje shora dolů, ve spojení se slovesy s kořenem *-pad-* jej tedy lze označit za subsumpční. Podobně jako u sloves na *pře-* může být specifikován výchozí nebo cílový bod tohoto zpravidla svislého přemístění v prostoru, např.: *Spadl ze silnice z kolmého srázu do řeky Kamenice.* (net; pub). Většinou je však specifikováno buď východisko (1), nebo cíl (2), a to předložkovou vazbou: (1) *Autobus plný lidí spadl z mostu.* (net; ost) – *Spadl ze skal u Šútovského vodopádu.* (net; pub) x (2) *Pravděpodobnost, že do obydlené oblasti spadne meteorit, není moc velká.* (net; pop) – *Do kanálu už málem spadli nejméně tři lidé.* (net; pub). Méně časté jsou kolokace s místním adverbium: *O hvězdě, která spadla dolů.* (net; blog). Prostor může být dále specifikován, např. ve smyslu proniknutí skrz něco (srov. s *propad-*), např.: *Tím se pohne i Mudokon a při dalším zatáhnutí páky spadne poklopem dolů.* (net; pop). Pozice doplnění ovšem také nemusí být obsazena, pokud výpověď zapadá do našeho zkušenostního kontextu: *Anaňjev, Anatolij: Než spadne žhavý déšť.* (net; enc).

Sloveso *spadnout se* liší od svého imperfektivního protějšku zejména užitím – vedle kontextů týkajících se přírodních jevů či lidských výtvorů se objevuje také ve spojení s agentem s rysem +anim, nikoli jen +person, jak nesprávně naznačuje SSJČ,⁵⁵ srov. např.: [...] *jeho řeči o tom, že pes spadne do prvního kanálu, když se bude dívat na psovoda, jsou*

---

⁵³ Srov. Uher (1987: 65).

⁵⁴ Heslo *rozpadati se*.

⁵⁵ Heslo *spadnouti*.

směšné. (net; for). SSSJČ uvádí, že u osob jde o pohyb zpravidla nezamýšlený, toto pravidlo můžeme rozšířit na agentní výpovědi s rysem +anim, např.: *Proč kočka spadla z balkonu?* (net; pop) – *Kytarista Rolling Stones spadl z palmy a zranil se.* (net; pub).

Sloveso *spadat* se v tomto významu objevuje výhradně ve spojení se subjekty označujícími vodní masu: *Tentokrát je vedla řeka Dudh Kosi neboli Mléčná řeka, pojmenovaná podle bleděmodré vody, která spadá dolů vymletým kaňonem.* (kridla). – *Odpočívali v zeleném údolí, kterým protékal potok, který o kus dál spadal z útesu a v závoji stříbřité pěny mísil své vody s divokou horskou řekou.* (net; nov). *Spadnout* se naproti tomu pojí spíše se subjekty označujícími částí této vodní masy (*kapka* apod.), např. *Na ruku jí spadla kapka.* (kraldama).

Sekundární imperfektivum má v SYN2000 0 dokladů, v novějším korpusu nalezneme jediný příklad: *Vždy těžší a těžší začala vystupovat po vnitřních schodištích, skrápěna studenými kapkami, které spadávaly z nepravého klenutí.* (Království z tohoto světa). Na internetu jsem zaznamenal řadu výskytů, a to zejména ze současných textů: [...] *kapky vody neslyšně spadávají do mechových polštářů.* (net; pub) – *Nech spadávat déšť.* (net; blog) – *Do šedivých vlasů sněží a spadává podzimní listí.* (net; nov). Toto sekundární imperfektivum je však hojné i ve starších, popř. velmi knižních textech, jak ukazuje internetový příklad z překladu Nového zákona [...] *a ty hvězdy nebe budou spadávat a zázračné moci v nebesích zavravorají [...]* (net; nov). Jak můžeme vidět, tematický záběr příkladů je obdobný jako u slovesa *spadnout*.

2.2.10 Prefix v-

2.2.10.1. Základní podoby. Prefix *v-* vyjadřuje opět význam směřování děje, konkrétně směřování (shora) dovnitř. Důležitou syntaktickou vlastností takto prefigovaného slovesa *-padat*, která jej odlišuje od ostatních sloves v tomto významu, se stává obligatornost komplementu (se směrovým adverbium, předložkovou frází nebo obojím současně).

Průzkum elektronických zdrojů naznačuje velmi řídký výskyt všech typů s prefixem *v-* pod významem PAD 1. K slovesu *vpadnout* se podařilo na internetu nalézt pouhé dva doklady: *Těžkým nárazem vpadl do rakve, a ta se s hlasitým zapraskáním rychle uzavřela.* (net; nov) – *Vystřelil jsem zpátky a když mi sem vpadl další granát, vyhodil jsem ho oknem ven.* (net; nov). K dispozici máme jeden nálezn ze SYN2005: *Ti, kteří ještě sjížděli po cestě k vodě, se dostali z nebezpečného svahu dolů, vpadli do brodu, až voda kolem nich vyšpláchla*

[...] (Zelená ratolest). SYN2000 poskytuje rovněž jediný příklad: *Nepomůžeme-li koni v případě nouze vpřed, pak mu chybí potřebný kmih a kuň vpadne do překážky nebo se naučí dělat meziskok.* (skokjezd). Většina těchto příkladů se však ocitá svým významem na periférii, např. směr pohybu v posledním nálezu je patrně spíše vertikální, a nabízí se tak srovnání s kontexty typu *vpadnout do cílové pásky*.⁵⁶ Sémanticky specifickým typem je potom také následující příklad, kde vazba s předložkou *na* vyjadřuje významový odstín „padnout přímo na povrch něčeho“ (srov. se slovesy *padnout* a *spadnout*): *Sokolov měl i další šance, vyrovnat se mu ale podařilo až v 82. minutě, kdy po rohu Glose neudržel Rzeszoto míč, ten vpadl přímo na nohu volného Gáby, pro něhož nebylo problémem zblízka dopravit míč do sítě.* (net; pub).

Sloveso *vpadat* má velmi nízkou frekvenci ve všech svých významech (pouhých 38 lemmat v SYN2000). Korpus SYN2000 přináší dva nálezy, SYN2005 nález jediný: *Němé odrazy blesků vpadaly do pokoje k mademoiselle [...]* (zivago) – *Kněz pootevřel okno. Vpadal sem déšť a vítr; ochladilo se. Místností prolétl průvan.* (brizy) – *Nikdo tu nebyl, jen slunce vpadalo dovnitř vysokými okny.* (Hněv celého světa). Dva internetové nálezy jsou také překvapivě skromným výsledkem: *Náhle oknem vpadá dovnitř ta figurína.* (net; nov) – *V září vycházejícího měsíce, která vpadala do tmavé komnaty vylomeným oknem, vypadal jako... jako nějaký padlý anděl.* (net; nov).

Sekundární imperfektivum lze doložit jediným, opět problematickým příkladem (z poezie), který však přinejmenším naznačuje jistou komunikační potřebu, a tím také alespoň potenciální existenci této formy v celém velmi složitém systému: *Samostatné bytosti tak vznikají a vpadávají do čtyř stěn v poloprůhlednosti ve vzduchové vatě na válcích z odlišných kovů...* (Potní mlýny).

2.2.10.2 Perfektivní *vpadat*. Perfektivum *vpadat* (srov. s homonymním imperfektivem v kap. 2.2.10.1) definuje SSJČ jako "postupně jeden za druhým někam padnout". Autoři zde uvádějí jediný, nikoli zcela jistě perfektivní příklad: *bezradné ryby vpadaly do sítě* (SSJČ). Tento lexém však nelze považovat za archaický, jeho řídký výskyt lze vysvětlit velmi malou komunikační potřebou.

Podobně jako u perfektiv *dopadat*, *propadat* a *přepadat* (viz kap. 2.2) je i v tomto případě obtížné určit jednoznačně perfektivní užití: *Kněz pootevřel okno. Vpadal sem déšť a*

---

⁵⁶ Podobné problémy s nejrůznějšími přechodnými a periferními jevy provázejí celý výzkum. Ke každému slovesu daného významu se proto snažím nalézt pokud možno centrální, typická užití. V případě velmi nízkých frekvencí (jako v této kapitole) to však není možné.

vítr; ochladilo se. Místností prolétl průvan. (brizy). V elektronických zdrojích se nepodařilo nalézt žádný jasný příklad.

2.2.11 Prefix *za-*

2.2.11.1 Základní podoby. Prefix *za-* vyjadřuje ve spojení s kořenem *-pad-* zejména směřování děje za objekt označený doplněním (s předložkovou vazbou nebo místním adverbium). Typické je v tomto významu spojení s předložkou *za*: *Nějaká stařenka zapadla za mísu a nemohla se odtamtud dostat.* (snar) – *Ota měří skoro dva metry a host vyhověl mnohem dřív, i když nenašel kalhoty, které zapadly za postel.* (story97). Důležitým sémantickým rysem je nezamýšlenost označovaného pohybu, který vede zpravidla k nežádoucímu výsledku, srov.: „*Vím jen, že jim míč zapadl za římsu ve vejšce a nemohli ho sundat a ten pán v buřince a s deštníkem ho taky nemohl sundat a já šla kolem a zrovna jsem ho nafoukla...*“ (pantau) – [...] *palubní lístky se rozletěly na všechny strany. Jeden zapadl za pult a chvála za ten růžek, co vykukoval.* (net; blog). Možná je také vazba s jinou předložkou (*v, do, pod* apod.). Např. předložka *do* modifikuje význam ve smyslu „pádem se dostat dovnitř“: *Semena mohou zapadnout do země.* (net; pop).

V SYN2000 se však podařilo nalézt pouhé 4 doklady perfektiva *zapadnout* v tomto významu.

Podobně je tomu i v případě imperfektivního protějšku *zapadat*. Na internetu se mi opakovaně pomocí různých vyhledávačů nepodařilo nelézt jediný doklad, ze SYN2000 lze potom uvést jen tyto dva příklady z uměleckých textů: [...] *hořící košťata v kotrmelcích opisovala kružnice a křivky a zapadala do studeného jarního osení...* (pi141) – *Svět pevně stmelený v drtivém lisu otázek puká, na drobná jádra se drolí a strží v neznámo zapadá, tisíci odpověďmi zní ozvěna tisícivuká jak po ránu zpěvem rozkvetlá zahrada.* (pi296). Poněkud jasnější je jediný příklad ze SYN2005: *Zarámovaná tabulka s názvem ulice posledního bydliště. Za rám zapadalo trochu jehličí.* (Chiméry a exil).

Sekundární imperfektivum lze naopak podle očekávání nalézt na internetu (2 doklady), v korpusech nikoli: *Roztříštěné krystalky se rozlétly po voze. Cítil, jak mu jich pár zapadáva za koženou bundu, ale nemohl nic dělat.* (net; nov) – [...] *tělo rádo klouže pryč a zapadáva do co nejhorších a nejneprístupnějších míst* [...] (net; pop). Opět tedy chybí dostatek výstižných příkladů.

2.2.11.2 Perfektivum zapadat. Lze jej doložit pouze na základě SSJČ a dalších slovníků.⁵⁷ *papíry zapadaly do mezery za stolem, za stůl* (SSJČ). Jako v podobných případech (viz kap. 2.2.2.2 aj.) je toto perfektivní užití většinou obtížné odlišit od imperfektivního.

tabulka 4 - PAD 1

PAD 1 <i>N₁ – VF</i> <i>N₁ – VF – z/do N₂</i> <i>N₁ – VF – Adv(Loc)</i> <i>N₁ – VF – na/přes/skrz/za/mezi N₄</i> <i>N₁ – VF – N₇</i> být v pohybu shora dolů, (vlastní vahou) klesat k zemi		
PADNOUT pf ☐ <i>Občas zafoukalo a z větvi stromů padla sprška, která pokropila jednoho nebo druhého. (smilide)</i> ☐ <i>"Přála bych jim, aby sem padlo taky pár bomb, aby viděli, co to je," říká na adresu Bělehradčanů Radmila [...] (mf931009)</i> ☐ <i>Tuk si občas zaškvíří, občas kapka padne do ohniště, ale my jsme v klidu. (net; pub)</i> ☐ <i>[...] kámen padl nebezpečně blízko [...] (net; nov)</i>	PADAT ipf ☐ <i>Mirek je nervózní a venku začal padat sníh. (terezka3)</i> ☐ <i>"Nemyslím si, že bomby začnou padat (na Irák) dříve, než budeme jednat," řekl novinářům [...] (pr980213)</i> ☐ <i>Kámen padá volným pádem z věže vysoké 80 m, hmotnost kamenu je 2 kg. (net; sci)</i> ☐ <i>Bomby padají s přesností jen o maličko lepší než v době druhé světové války. (net; pub)</i>	PADÁVAT sipf ☐ <i>[...] padávaly i klidné velké vločky, jako by se jen sesmekávaly z oblohy. (Bez poslední kapitoly)</i> ☐ <i>[...] bouřkové oblaky, z nichž padávají těsně kolem frontální čáry silné srážky [...] (net; pub)</i> ☐ <i>Jenže takový sníh už nepadá, co padával nám za mlada... (net; blog)</i> ☐ <i>[...] kroupy padávaly i před 100 lety [...] (net; blog)</i>

⁵⁷ Svozilová – Prouzová – Jirsová (2005) uvádějí tyto příklady: *Papíry zapadaly za stůl. – Listí zapadalo i do altánku.*

<p>DOPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Na podlahu vyloženou dlaždičkami dopadla kapka, která stekla z Rimerova klobouku a pláště, a vytvořila malou loužičku. (pece2) ☐ Busta se rychle blížila k zemi, dopadla na beton jako hrnec a rozbila se. (zbabelci) ☐ Ozvaly se dvě třesnutí, jak kameny dopadly na dno strže. (net; nov) ☐ V Austrálii dopadl na zem meteorit. (net; pub) 	<p>DOPADAT^l ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Na povrch Země dopadá ročně přibližně 100 tisíc meteoritů o hmotnosti 10 kg [...] (mf930807) ☐ Nahoře v průrvě olověné nebe, vítr a řídký déšť dopadá na lesy. (novecan) ☐ [...] v chutích pravda révy, jak kámen dopadáš. (net; son) ☐ Je chladný podzimní den, kapky deště dopadají na chodník. (net; blog) 	<p>DOPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Je velkým kozlopsem a neustále okolo sebe "bombarduje" vzlétá nad střechy a výskoky z letu dopadává dolů do naprosto polštářovitých lidí... (Potní mlýny) ☐ Plesk, tuk, plác. Dopadávají kapky. (net; nov) ☐ Jak voda dopadává z výšky asi 60 cm na koleno trubky, tak to dělá docela slušný rambajs. (net; pop) ☐ Jemné kapičky deště lehce dopadávaly na školní pozemky [...] (net; nov)
	<p>*DOPADAT² pfFáz</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Kusy skály se dolů řítily s ohlušujícím rachotem. Když kameny konečně dopadaly, pozvedl hlavu. (x) 	
<p>NAPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Napadl nový poprašek sněhu, byl lehký zdravotní mráz, pod nohama křupaly místy ledové kůrky. (sekyra) ☐ Také v Beskydech a Jesenicích napadl nový sníh, návštěvnost však byla nízká a sjezdové tratě zatím nejsou v provozu. (mf931122) ☐ Na Šumavě napadlo až přes třicet centimetrů sněhu. (net; pub) ☐ Zase napadlo listí a fouká vítr, děti pouštějí draky. (net; blog) 	<p>NAPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ K večeru napadal další sníh a příštího rána byla step už před východem slunce světlá a průzračná jako ve dne. (poprav) ☐ Na silnici napadala pěticentimetrová vrstva sněhu, která začala namrzat. (mf971020) ☐ Když napadá sníh na zelené listí, bude tuhá zima. (net; pub) ☐ Za mého působení zde napadaly kroupy v celém katastru. (net; pop) 	<p>NAPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Olšovému náletu je vhodné plochu vystavit na podzim, semena napadávají během zimy. (net; sci)

	<p>POPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] andílci prostopášní popadali z nebe [...] (nohavica) ☐ [...] z toho totiž šly takový výpary, že zabíjely mouchy v letu, a ty popadaly okolo sklenice v bezpečný vzdálenosti od lidských úst... (top5) ☐ Světýlka z oblohy, místo zralých hrušek, popadaly by do trávy [...] (net; nov) ☐ V kajutě popadaly všechny předměty... (net; nov) 	<p>POPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ V dubnu bylo chladno a někdy ještě popadával sníh. (pi207a) ☐ Koukám ven, jak popadáva sníh s vodou, ale vypravím se do toho přece. (Dopisy) ☐ Tak včera jsem šla do hospůdky a popadával snížek. (net; blog) ☐ „Popadáva sníh,“ podivil se psychiatr. (net; nov)
<p>PROPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Borek vyhrabává popel z kamen zdola, pak otvírá horní násypná dvířka a pohrabáčem plus lopatkou vybírá jednotlivé kusy škváry, které nepropadly roštem [...] (milavra) ☐ Instinktivně po něm sáhl, než propadl otvorem na plošinu. (vykupne) ☐ Velikost oka síta, na kterém kamenivo zůstalo, a velikost oka síta nejbližšího, jímž kamenivo propadlo, jsou označením frakce. (net; sci) ☐ Když jsou kousky menší, mohou hned při začátku grilování propadnout roštem [...] (net; pub) 	<p>PROPADAT¹ ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Popel nepropadá přes rošt - jde o přepálený nebo opačně uložený rošt. (krby) ☐ [...] před navážením se do plochy musely udělat otvory, aby písek snáze propadal do půdy. (mf960404) ☐ Usušený model pak propadá skrz síto, kde ho okamžitě odebíráme. (net; for) ☐ Podsítná část propadá roštem a je vynášena pásovým podavačem na pásový dopravník, kde se materiál dále ručně zbavuje dalších nerecyklovatelných částí. (net; sci) 	<p>PROPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Roštové mříže mívají lichoběžníkový průřez, aby popel propadával do zvětšující se mezery. (krby) ☐ Desetníky propadávaly do díry pode mnou, nad dírou se točilo kolo od motorky jako ruleta. (honzlova) ☐ Sítem propadávají v jednotlivých komůrkách specificky těžší jaderné částice. (net; pop) ☐ [...] voda se pohybovala směrem ke dnu nádrže společně s částicemi kalu, které propadávaly do vyhnívací nádrže. (net; pop)
	<p>PROPADAT² pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ všechen popel propadal (SSJČ) 	

<p>PROPADNOUT SE pfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Modul se propadne do explodujících prstenců. (film1097) ☐ Byly časy, kdy jsem se chtěla propadnout někam do hlubin a už tam zůstat. (leponap) ☐ Přeskočila podél skály na druhou. Vylezla do otvoru a vpravo za rohem se propadla mříží, která je na zemi. (net; pop) ☐ Na místě, kde jsou na zdi dvě kola a tlačítko ve zdi, mohou nastat tyto situace. 1. Obě kola nahoře, propadneš se skrz druhé do třetího patra. 2. Právě kolo nahoře, teleport na rozcestí do druhého patra. (net; pop) 	<p>PROPADAT SE ipfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Kluzký klíč k hádance se propadá otvorem v podlaze a mizí kdesi v hloubce. (napr) ☐ Ve velkém kamenném krbu klidně hořela polena a propadala se do horkého popela [...] (Havran z Předklášteří) ☐ Jack Sparrow padá z útesu a propadá se přes ty dřevěné můstky. (net; pop) ☐ Cítila jsem, jak se strašně rychle propadám na dno propasti. (net; nov) 	<p>PROPADÁVAT SE sipfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] jen občasný rachot prozrazoval, jak se stroje propadávají prohořelými podlahami. (Podbrdskem od městečka k městu)
<p>PŘIPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ V Bedřichově na Jablonecku připadlo 15 cm nového sněhu, celková pokrývka je 40 cm. (ln91297) ☐ I nyní zůstává ve městě ještě dva metry silná bílá pokrývka. A nové vločky mají ještě připadnout. (ln97093) ☐ Venku zas připadlo trochu sněhu. (net; ost) ☐ [...] zase přes noc připadlo 12 cm nového sněhu a stále padá. Letos je neuvěřitelná zima. (net; ost) 	<p>PŘIPADAT pf/(ipf)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] během doby strávené v hospodě by ještě více připadalo sněhu. ☐ [...] přes sobotu opět připadalo sněhu, zima je letos opravdu vytrvalá. (net; ost) ☐ Během prosince stále mrzne a připadá sněhu. (net; pop) 	<p>PŘIPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] v horách severovýchodních Čech prakticky denně připadávalo několik desítek cm prašanu [...] (Chatař a chalupář, č. 12/2002) ☐ [...] sníh stále připadáva [...] (Právo, 14. 1. 2003) ☐ [...] Tady je krásně, všude je plno sněhu a ještě připadáva. (net; ost) ☐ Na starý kompaktní sníh stále připadávaly ve značné míře čerstvé vločky, teplota se pohybovala okolo 5 stupňů pod nulou. (net; pub)
<p>PŘEPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Přidržel se okraje kabiny, protože nechtěl přepadnout přes palubu. (vybuch) ☐ Vynaložila jsem všechno úsilí, abych nepřepadla přes okraj pirogy a udržela rovnováhu. (klenot6) ☐ U starších typů sedaček není ani bezpečnostní pás a dítě tak může velmi snadno 	<p>PŘEPADAT^l ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Vzala jsem Vaška tam, kde voda přepadá přes hráz a tvoří vodopád. (havel) ☐ Jednou ze základních podmínek je, že vždy musí přepadat přes jezové těleso minimální paprsek vody [...] (pr980925) ☐ Tento přepravní pás šíře 550 mm má nastavitelnou výšku, ze které bude zboží 	<p>PŘEPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Lesem se jako hadi rozlézaly potoky [...], a když přepadávaly dolů, tříštily se ve vodní prach. (zivago) ☐ Z odřeného stolu se pomalu sesypávala hora dokumentů, kterou Brandon tak tak zachytil, když přepadávala přes okraj. (jejitouh) ☐ Oba vodopády přepadávají přes jeskyně, ve kterých žili

<p><i>přepadnout přes řídítka.</i> (net; pub) ● <i>Přepadl přes zábradlí a zabil se.</i> (net; pub)</p>	<p><i>přepadat na hlavní pás pece.</i> (net; ost) ● <i>S dalším nárůstem průtoků se nechá voda přepadat přes přeliv [...]</i> (net; adm)</p>	<p><i>Indiáni.</i> (net; ost) ● [...] <i>ve snaze do mě nenarazit v plné rychlosti sahá po brzdách a přepadává přes řídítka a nejistě se zvedá ze země.</i> (net; blog)</p>
	<p>*PŘEPADAT² pfFáz ● <i>Hned jak výrobky přepadaly na poslední pás, začalo se s jejich balením a expedicí.</i> (x)</p>	
	<p>ROZPADAT SE pfRefTFáz ● [...] <i>sníh se rozpadal tak, že jsem na chvíli neviděl ani lokomotivu, ani poslední vagon toho vlaku [...]</i> (pil97) ● <i>k večeru se rozpadal sníh</i> (SSJČ)</p>	
<p>SPADNOUT pf ● <i>Na ruku jí spadla kapka.</i> (kraldama) ● <i>Lowry udělal krok a znovu skoro spadl ze schodů.</i> (des) ● <i>Pravděpodobnost, že do obydlené oblasti spadne meteorit, není moc velká.</i> (net; pop) ● <i>Kytarista Rolling Stones spadl z palmy a zranil se.</i> (net; pub)</p>	<p>SPADAT ipf ● [...] <i>nad vodopády je soutok tří řek, které spadají do kaňonu, vyrvaného ze země výbuchem vulkánu.</i> (divis1) ● <i>Tentokrát je vedla řeka Dudh Kosi neboli Mléčná řeka, pojmenovaná podle bleděmodré vody, která spadá dolů vymletým kaňonem.</i> (kridla) ● <i>Tato dolina je skutečně úchvatná. Úzce sevřená strmými zubatými hřebeny. Zakončená vysokým prahem, z kterého spadají vody potoka.</i> (net; pub) ● <i>Říční vody spadají z dvacetimetrové výšky do 60 metrů hlubokého kaňonu.</i> (net; ost)</p>	<p>SPADÁVAT sipf ● <i>Vždy těžší a těžší začala vystupovat po vnitřních schodištích, skrápěna studenými kapkami, které spadávaly z nepravého klenutí.</i> (Království z tohoto světa) ● [...] <i>a ty hvězdy nebe budou spadávat a zázračné moci v nebesích zavravorají [...]</i> (net; nov) ● <i>Do šedivých vlasů sněží a spadává podzimní listí.</i> (net; nov) ● [...] <i>kapky vody neslyšně spadávají do mechových polštářů.</i> (net; pub)</p>
<p>VPADNOUT pf ● <i>Nepomůžeme-li koni v případě nouze vpřed, pak mu chybí potřebný kmih a kůň vpadne do překážky nebo se naučí dělat meziskok.</i> (skokjezd) ● <i>Ti, kteří ještě sjížděli po cestě k vodě, se dostali z nebezpečného svahu dolů,</i></p>	<p>VPADAT¹ ipf ● <i>Němé odrazy blesků vpadaly do pokoje k mademoiselle [...]</i> (zivago) ● <i>Kněz pootevřel okno. Vpadal sem déšť a vítr; ochladilo se. Místností prolétl průvan.</i> (brizy) ● <i>Náhle oknem vpadá dovnitř ta figurína.</i> (net; nov)</p>	<p>VPADÁVAT pf ● <i>Samostatné bytosti tak vznikají a vpadávají do čtyř stěn v poloprůhlednosti ve vzduchové vatě na válcích z odlišných kovů...</i> (Potní mlýny)</p>

<p>vpadli do brodu, až voda kolem nich vyšpláchla [...] (Zelená ratolest)</p> <p>☐ Těžkým nárazem vpadl do rakve, a ta se s hlasitým zapraskáním rychle uzavřela. (net; nov)</p> <p>☐ Vystřelil jsem zpátky a když mi sem vpadl další granát, vyhodil jsem ho oknem ven. (net; nov)</p>	<p>☐ V záři vycházejícího měsíce, která vpadala do tmavé komnaty vylomeným oknem, vypadal jako... jako nějaký padlý anděl. (net; nov)</p>	
	<p>VPADAT² pf</p> <p>☐ bezradné ryby vpadaly do sítě (SSJČ)</p>	
<p>ZAPADNOUT pf</p> <p>☐ „Vím jen, že jim míč zapadl za římsu ve vejšce a nemohli ho sundat a ten pán v buřince a s deštníkem ho taky nemohl sundat a já šla kolem a zrovna jsem ho nafoukla...“ (pantau)</p> <p>☐ [...] brzo ráno ptáci začnou kroužit své prudké, dobře vyspalé spirály [...]. Do menších mezer, než je rozpětí křídel, se nepouštějí. (Můžou při nezdařeném přistání zapadnout za nábytek.) (snar)</p> <p>☐ [...] palubní listky se rozletěly na všechny strany. Jeden zapadl za pult a chvála za ten růžek, co vykukoval. (net; blog)</p> <p>☐ Můj poslední dudlík totiž tehdy zapadl za stůl [...] (net; ost)</p>	<p>ZAPADAT¹ ipf</p> <p>☐ Zarámovaná tabulka s názvem ulice posledního bydliště. Za rám zapadalo trochu jehličí. (Chiméry a exil)</p> <p>☐ [...] hořící košťata v kotrmelcích opisovala kružnice a křivky a zapadala do studeného jarního osení... (pi141)</p> <p>☐ Svět pevně stmelený v drtivém lisu otázek puká, na drobná jádra se drolí a strží v neznámo zapadá, tisíci odpověďmi zní ozvěna tisícizvuká jak po ránu zpěvem rozkvetlá zahrada. (pi296)</p>	<p>ZAPADÁVAT sipf</p> <p>☐ Roztříštěné krystalky se rozlétly po voze. Cítil, jak mu jich pár zapadáva za koženou bundu, ale nemohl nic dělat. (net; nov)</p> <p>☐ [...] tělo rádo klouže pryč a zapadáva do co nejhorších a nejneprístupnějších míst [...] (net; pop)</p>
	<p>ZAPADAT² pf</p> <p>☐ papíry zapadaly do mezery za stolem, za stůl (SSJČ)</p>	

2.3 PAD 2

Do druhé skupiny zařazují slovesa s obecným významem „bezvzádně ztrácet svislou polohu, kácet se“, tedy slovesa s prefixy *o-*, *po-* a *u-*. Z hlediska syntaktického se všechny tyto

formy objevují: a) bez komplementu; b) ve spojení s místní adverbium; c) ve spojení s předložkovou vazbou. Případy typu c) převažují nad ostatními.

2.3.1 Prefix *o-*

Neprefigovaná slovesa *padnout* (pf) – *padat* (ipf) – *padávat* (sipf) se vyskytují v tomto významu ve spojení s agentem +anim (1) i –anim (2): (1) *Jelen padl jako podřátý.* (borivoj) – *Mával kolem sebe divoce holí, vyrážel ze sebe nesrozumitelné zvuky, vrávoral, kymácel se z nohy na nohu, až nakonec padl plnou vahou na zem, která zaduněla pod jeho tělem.* (lit) x (2) *Dvaadevadesát smrků před týdnem neplánovaně padlo v Metelkových sadech v Turnově.* (mf990403) – *Kvůli supermarketu Lidl padly stromy.* (net; pub) – *V té době padla zeď u hřbitova a dotace byla využita na její opravu.* (net; pub).

Imperfektivum *padat* se spojuje v drtivé většině případů pouze s agentem -anim. Výjimky nebyly nalezeny, srov.: *Při silném větru padají na trať stromy, které by měla správa tratí vyřezávat.* (ceedrah) – *Děti se koupou u rybníka, vlny se houpou, voda stříká, lítají stromy, padají domy, něšlape elektrika.* (dobes) – *Ještě nedávno tam na lodi padaly zdi [...]* (net; for).

Jak ukazuje následující příklad, jednotlivé významy mohou být v okrajových případech kumulovány na základě syntaktického spojení s různými členy několikanásobného subjektu: *Padají stromy i těžký sníh [...]* (net; pub). V tomto příkladu tak došlo ke spojení významů PAD 1 a PAD 2.

Sekundární imperfektivum lze doložit z obou korpusových zdrojů jen jediným příkladem: *Robert sebou naráz praští s nataženýma ručičkami na hromadu posekaných větví, jako když kluci padávají do kupy sena a zůstávají bez hnutí.* (Treblinka, slovo jak z dětské říkanky). Na internetu se také podařilo nalézt pouze jeden příklad: *Láska je opium/padává na mě dům/já bývám opilá láskou.* (net; ver). Lze však předpokládat podobné vlastnosti jako u primárního imperfektiva.

2.3.2 Prefix *na-*

Extenzivum *napadat se* s významem „mnohokrát upadnout“ vystupuje s volným reflexivním morfémem *se*, podobně jako např. slovesa *napracovat se*, *nasedět se* apod.⁵⁸ Podobně jako u stejně utvořených saturativ nelze u těchto sloves určit vid jednoznačně. Názory na jejich vidovou příslušnost se proto v odborné literatuře značně liší.⁵⁹

Sloveso *napadat se* nemohu doložit nálezy z elektronických zdrojů, např. SSJČ jej však uvádí: *něco se napadal, než se naučil lyžovat* (SSJČ). Svozilová – Prouzová – Jirsová upozorňují, že je jednovalenční, a připojují velmi podobný příklad: *Jako začátečník na lyžích jsem se napadala!* (1997: 112). Subjektovou pozici lze omezit sémantickým rysem +anim.

Formy *napadnout se* a *napadávat se* v tomto významu patrně nevystupují.

2.3.3 Prefix *po-*

Jak už jsem naznačil v kap. 2.2.4, prefix *po-* má ve spojení s kořenem *-pad-* funkci distributivní, vyjadřuje tedy postupný a opakovaný průběh více stejných dějů, které postihují soubor objektů jednoho typu. V tomto případě se prefix podílí na významu „postupně (nebo i hromadně) ztrácet svislou polohu“. Distributivní význam perfektiva *popadat* způsobuje omezení jeho kolokability na plurálové nebo kolektivní subjekty. Pozice komplementu bývá zpravidla neobsazena, např.: *Takhle, jako domek z karet, popadaly celé městské čtvrti.* (resp9018) – *V Praze popadalo také několik stromů, velký billboard a socha.* (ln99031). – [...] *s připočtením následků vichřice z minulého týdne už popadalo 15 tisíc kubiků dřeva.* [...] (pr981103) – *V jižních Čechách popadaly stromy.* (net; blog). Zacílení děje (kam) však může být specifikováno předložkovou vazbou: *Všichni studenti popadali na zem jako hrušky.* (net; blog) – *Podle regionální mluvčí ČEZ Šárky Beránkové zůstaly problémy v Krkonoších, kde podmáčené stromy popadaly do vedení.* (Spojení s místním adverbium se nepodařilo nalézt.)

SYN2000 a internet nabízejí minimálně okolo desítky dalších dokladů s různými typy kontextu. Největší výskyt lze jednoznačně zaznamenat v publicistických textech.

Pozice sloves s formantem *-nou-* zůstává v struktuře neobsazena (viz tab. 5), protože distributiva se tvoří pouze od imperfektiv.

⁵⁸ Viz např. *Encyklopedický slovník češtiny* (2002: 568).

⁵⁹ Srov. např. Isačenko (1960: 247), Kopečný (1962: 36), Poldauf (1964: 51), Komárek (2002: 137) a jinde.

U sekundárního imperfektiva nelze hovořit o distributivnosti, v případě *popadávat* jde tedy spíše o vyjádření malé míry („chvílemi trochu padat“, srov. kap. 2.2.4): [...] *jak nás ty kucí židovský viděli, jak tam popadáváme z vagónů, udušený a mrtvý žízni, tak tam vlítli s bičima a sekali to ven [...]* (top2) – *Tu spadnul trošku, tam spadnul víc, a furt si takhle popadával, až došel na Moravu.* (net; blog) – *Jeden student byl dokonce tak šikovný, že jeho letící softbalová pálka narazila do provázku, takže popadaly všechny špalíky i ty, které byly od palky několik metrů daleko.* (net; blog). První příklad opět není jasný – více dokladů však k dispozici nemáme.

2.3.4 Prefix *u-*

Prefix *u-* modifikuje význam základového slovesa ve smyslu změny postavení nebo polohy. Význam „bezvhládně ztrácet svistou polohu, kácet se“ vlastně plně vyjadřují jen tato slovesa, u výše popsaných sloves na *ø-pad-* nebo *po-pad-* není tento význam specifikován do té míry (resp. je spoluvytvářen kontextem). Nejčastěji zůstává sloveso *upadnout* v tomto významu bez doplnění, např.: *Ztratil jsem rovnováhu a upadl jsem.* (zbabelci) – *Ještě byl takový slabý, proto upadl.* (tref) – *Není ostuda upadnout, ale zůstat ležet!* (net; blog). Běžná jsou také spojení s předložkovou frází ve významu směrové lokalizace („kam“), jak ukazuje příklad 1, nebo lokalizace statické (příklady typu 2 a 3): (1) *Po nárazu upadla na zem a auto ji přejelo.* (net; pub) x (2) *Kousek od domu upadla na ledu a sedla si při tom na ruku.* (net; pub) – *Několik dní po přijetí do léčebny řekla synovi, že v noci upadla na schodech.* (refl9318). Spíše okrajově je specifikován výchozí bod pohybu (s typickou předložkou *z*), např.: *Madonna upadla z koně a leží v nemocnici.* (net; pub). Nejčastěji však jde – podle SYN2000 – o spojení *upadnout ze schodů*, např.: *Ve stavu dalekém strážlivému dirigoval při návštěvě Německa orchestr, upadl ze schodů, v Irsku nedokázal vystoupit z letadla a oficiální návštěva musela být zrušena.* (lnmg9921) – *Sotva doléčil zlomeninu ruky, kterou si přivodil v závěru jarních ligových bojů play off s Karvinou, upadl ze schodů a potřhal si vazy v kotníku.* (mf971113).

Imperfektivum *upadat* hodnotí SSJČ v tomto významu jako řídké; uvádí příklad *upadal na každém kroku* (SSJČ). Průzkum elektronických zdrojů to jen potvrzuje. Mohu uvést pouze jeden příklad ze SYN2005: *I klečí Padraik na kluzkém dláždění a opírá se rukama o dlažbu. Ruce kloužou po moči na podlaze, upadá tváří na zem.* (Padraikův zánik). Otázkou zůstává, zda sloveso můžeme označit za archaické. Proti tomu hovoří jediný doklad

z internetu (stránky věnované problematice mobilní komunikace)⁶⁰: *Motám se, upadám, země se třese, kdo mi teď pomůže v hlubokém lese?* (net; ost).

V SYN2000 se neobjevuje ani sekundární imperfektivum *upadávat*. V tomto případě poskytně (dva) příklady opět SYN2005: *Adam s prezidentem tedy vstoupili na první, bílý pruh přechodu. Druhý, černý, Adam přeskočil a třetí, bílý, mu ujel pod nohama. Adam upadával.* (Evangelium a ostružina) – *Bylo mi bolestné patřiti na starce, který se šoural po cestě, jako jsem nejdnou vídal u A. Heyduka, který pro slabost nohou upadával.* (Paměti z mého života). Na internetu lze potom nalézt několik dalších dokladů, např.: [...] *velký počet lidí se obvykle schází na velmi malém prostoru, tudíž na sebe v ranních hodinách musí bezezbytně upadávat* [...] (net; blog).

Jak lze usoudit také na základě SSJČ⁶¹ a jiných zdrojů, slovesa na *upad-* se v tomto významu pojí výhradně s agenty s rysem +person.

tabulka 5 - PAD 2

PAD 2 <i>N₁ – VF</i> <i>N₁ – VF – do N₂</i> <i>N₁ – VF – na N₄</i> <i>N₁ – VF – Adv(Loc)</i> <i>N₁ – VF – N₇</i> <i>N₁ – VF – pod N₇</i> bevládně ztrácet svislou polohu, kácet se⁶²		
PADNOUT pf ☐ <i>Stromy, které padly do vody a nikdo je nezdvihl a nikdo nerozřezal.</i> (otapavel) ☐ <i>A se šipkou v sevřené dlani padla mrtvá obličejem do koše s plevelem.</i> (poirot12) ☐ <i>Na trať padl strom, vlak vykolejil.</i> (net; pub) ☐ <i>V té době padla zeď u hřbitova a dotace byla využita na její opravu.</i> (net; pub)	PADAT ipf ☐ <i>Při silném větru padají na trať stromy, které by měla správa tratí vyřezávat.</i> (ceedrah) ☐ <i>Sice nepraskaly zdi a nepadaly domy, ale vzbudily nás zvuky, jako kdyby někdo najednou páčil všechny dveře z pantů.</i> (hmv6) ☐ <i>Padají stromy i těžký sníh</i> [...] (net; pub) ☐ <i>Ještě nedávno tam na lodi padaly zdi</i> [...] (net; for)	PADÁVAT sipf ☐ <i>Robert sebou naráz praští s nataženými ručičkami na hromadu posekaných větví, jako když kluci padávají do kupy sena a zůstávají bez hnutí.</i> (Treblinka, slovo jak z dětské říkanky) ☐ <i>Láska je opium/padáva na mě dům/já bývám opilá láskou.</i> (net; ver)

⁶⁰ http://www.jaxmobilem.cz/Soutez/Napsali_jste.php (28. 11. 2006, 11:15)

⁶¹ Hesla *upadnouti* a *upadati I*.

⁶² Vycházím především ze SSJČ. Poněkud odlišné řešení najdeme in Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997: 135).

	<p>NAPADAT SE pf/ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>něco se napadal, než se naučil lyžovat (SSJČ)</i> 	
	<p>POPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Všichni popadali a sklouzli do vody. (titanik)</i> ☐ <i>V Praze popadalo také několik stromů, velký billboard a socha. (ln99031)</i> ☐ <i>Všichni studenti popadali na zem jako hrušky. (net; blog)</i> ☐ <i>Podle regionální mluvčí ČEZ Šárky Beránkové zůstaly problémy v Krkonoších, kde podmáčené stromy popadaly do vedení. (net; pub)</i> 	<p>POPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] jak nás ty kucí židovský viděli, jak tam popadáváme z vagónů, udušený a mrtvý žízni, tak tam vltli s bičima a sekali to ven [...] (top2)</i> ☐ <i>Tu spadnul trošku, tam spadnul víc, a furt si takhle popadával, až došel na Moravu. (net; blog)</i> ☐ <i>Jeden student byl dokonce tak šikovný, že jeho letící softbalová pálka narazila do provázku, takže popadaly všechny špalíky i ty, které byly od pátky několik metrů daleko. (net; blog)</i>
<p>UPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>"Asi jste zakopl a upadl. Máte v obličejí podlitinu a taky jste koukám ztratil klobouk." (des)</i> ☐ <i>Třásl se. Pokusil se vstát, ale upadl. (koule)</i> ☐ <i>Není ostuda upadnout, ale zůstat ležet! (net; blog)</i> ☐ <i>Kousek od domu upadla na ledu a sedla si při tom na ruku. (net; pub)</i> 	<p>UPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>upadal na každém kroku (SSJČ)</i> ☐ <i>I klečí Padraik na kluzkém dláždění a opírá se rukama o dlažbu. Ruce kloužou po moči na podlaze, upadá tváří na zem. (Padraikův zánik)</i> ☐ <i>Motám se, upadám, země se třese, kdo mi teď pomůže v hlubokém lese? (net; ost)</i> 	<p>UPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Adam s prezidentem tedy vstoupili na první, bílý pruh přechodu. Druhý, černý, Adam přeskočil a třetí, bílý, mu ujel pod nohama. Adam upadával. (Evangelium a ostružina)</i> ☐ <i>Bylo mi bolestné patřiti na starce, který se šoural po cestě, jako jsem nejednou vídal u A. Heyduka, který pro slabost nohou upadával. (Paměti z mého života)</i> ☐ <i>[...] velký počet lidí se obvykle schází na velmi malém prostoru, tudíž na sebe v ranních hodinách musí bezesbytně upadávat [...] (net; blog)</i>

Další příklady (ø-): N₁ – VF – N₇: *Muži padají únavou [...] (milavra) – Vycvičený pes by přinesl tři sta míčů a tisíc míčů, a raději by padl vysílením, než by přestal plnit příkazy svého pána. (housle) – Vojáci padali vysílením. (jeruz) – Zavolal na ni a ona skoro upadla úlevou. (des) x N₁ – VF – pod N₇: *Stodola určitě nepadla pod nápořem vichru. (mf970630) – V Lotyšsku padaly pod tíhou sněhu dokonce staleté duby a některé oblasti se ocitly bez elektrického proudu. (ln97253) – Krafft div nepadl pod jeho tíhou [...] (krakatit) – Některé**

ovce, které se Wolinsky snažil vyfotografovat, upadly pod tíhou dosud neostříhané vlny. (natgeofó).

2.4 PAD 3

Třetí sémantická skupina představuje slovesa s obecným významem „uvolňovat se ze svého místa“. Jde o slovesa s prefixy *o-*, *od-*, *o-*, *po-*, *s-*, *u-* a *vy-*, patří sem také zdvojený distributivní prefix *povy-*. Tyto formy se objevují v těchto typech spojení (a v jejich kombinacích): a) bez komplementu; b) ve spojení s místním adverbem; c) ve spojení s předložkovou vazbou; d) ve spojení s dativním objektem.

2.4.1 Prefix *o-*

Neprefigovaná podoba se objevuje pouze u sloves se sufixy *-a-* a *-va-*, sloveso *padnout se* v tomto významu nežívá.⁶³ SSJČ tuto asymetrii pomíjí.⁶⁴

Imperfektivum *padat se* vyskytuje v několika hlavních syntaktických strukturách:

- (1) jednovalenční (N₁ – VF)
- (2) dvojvalenční s místním adverbem (N₁ – VF – AdvLoc)
- (3) dvojvalenční s předložkovou substantivní frází (N₁ – VF – prep N_n)
- (4) dvojvalenční se substantivem bez předložky (N₁ – VF – N₃)

Pro příklady typu 1-3 lze nalézt celou řadu příkladů ve spojení s různými typy agentů a při obsazení různých fakultativních syntaktických pozic. Nejčastěji se děj týká: a) procesu padání ovocných plodů; b) ztráty vlasové a jiné pokrývky; c) uvolňování materiálů ze staveb (padání omítky apod.). Srov.: *Pozor, padá omítka [...] (lnkp9320) - [...] příliš snížená potravinová dávka toho přináší velmi málo a způsobuje nedostatek těchto drobných materiálů: lámou se nehty, padají vlasy, v očních koutcích se bezdůvodně perli slzy.* (hubnout) – *Hrušky padají méně.* (net; for) – *Na zahrádce potmě padají jablka, sestra umývá kastróly, švagr jí.* (sekyra) –

⁶³ Jediný nalezený příklad je značně diskutabilní: *Padl jeden obrovský vlas.* (net; nov). Pro sloveso v tomto významu podle mne neexistují patřičné komunikační předpoklady.

⁶⁴ Srov. SSJČ, heslo *padnouti*, významy 1-5.

„[...] jak nahoře chodí, padají stále dolů drobné části omítky,“ uvedla Karšová. (mf970218) – *Jablka padají ještě nezralá.* (machonin) – *Celou noc pak slyším v zahradě padat jablka, po nichž zůstávají v trávě důlky jako na polštáři po Tvé hlavě...* (net; ost).

Východisko pohybu (původní statická lokalizace) bývá specifikováno pouze u případů typu c, a to zpravidla vazbou s předložkou z, např.: *Četné domy jsou mírně poškozeny, objevují se slabé trhliny ve zdech, komíny jsou poškozeny trhlinami, padají tašky ze střech.* (net; adm) – *Tekutiny v nádobách se pohybují, obrazy padají ze stěn [...]* (net; adm) – *Z domů padá omítka, chybějí služby i podnikatelé [...]* (ln96298) – *Z klenutého stropu padaly kusy omítky, rozprskávaly se na schodech do sakristie.* (vykupne).

Zacílení děje je vyjádřeno řidčeji, a to opět spíše u typu c: [...] *odcházejí špičkoví experti - nejen kvůli penězům, ale třeba i proto, že jim padá omítka do zkumavek.* (ln98245).

Případy typu b se od dvou dalších typů liší charakteristickou dvojvalenční strukturou s objektovým komplementem (4) vyjadřujícím větněsémantickou roli interesentu⁶⁵. Tento komplement má personický charakter a v tomto případě vyjadřuje pasivního účastníka, zasaženého nepříznivým samovolným procesem, např.: *Přestaly mi padat vlasy, zpevnily se nehty.* (net; for) – *List uvádí případ 14leté žačky, které začaly padat vlasy potom, co ji skupina spolužáků odmítla vzít mezi sebe, protože by se skupině snížil průměrný inteligenční kvocient.* (mf940516) – [...] *padají mi chlupy. Proti padání vlasů je to směšný [...]* (net; for) – *V kolika letech vám začaly padat vlasy?* (net; for).

Užívání sekundárního imperfektiva v tomto významu bohužel nelze jednoznačně prokázat. K dispozici máme pouze tyto dva příklady: *Nad nimi koruna lípy poskytovala stín a přechodný domov vrbům a také strnadům, kteří z ní v zimě padávali jako těžké a blyštivé zlatáky.* (svestka) – [...] *veverčata padávají v tomhle věku z hnízd [...]* (net; pop).⁶⁶

2.4.2 Prefix *od-*

Význam prefixu *od-* je opět především směrový, a to ve smyslu vzdalování se od výchozího bodu. Ve spojení s kořenem *-pad-* jde o oddělení a pohyb části od celku (podobně jako u sloves *oddělit, odlít, odsypat* apod.).⁶⁷ Tato slovesa bývají doplňována předložkovou vazbou nebo místním adverbium. Nejčastěji se však objevují v kontextech bez bližší

⁶⁵ Srov. *Mluvnice češtiny, 3. Skladba* (1987: 57d.).

⁶⁶ SSSJČ ani jiné slovníky se k tomuto problému nevyjadřují.

⁶⁷ Srov. *Mluvnice češtiny, 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov* (1986: 397).

specifikace výchozího a/nebo cílového bodu (podobně jako u typu b v kap. 2.4.1), např.: [...] *kališní lístky po odkvětu jsou zpět odehnuté a po dozrání odpadají.* (bobul) – [...] *nakonec se udělal tlustý strup, který posléze odpadl [...]* (homeop96) – *Přehrávač dával v nejhlubších basech takový výkon, že kdekoli, kudy se projížděl, odpadaly obkladačky.* (epidem08) – *Zlomili se Mlokovi stehenní nebo ramenní kost, odpadne mu celý ulomený úd a naroste mu nový.* (s_mloky) – *Samotná kůže často odpadá, je sametová a snadno se trhá.* (genetika). Jindy je výchozí bod (tedy část, od níž se celek oddělil) specifikován: [...] *na týden starém kulobroku Merkel poutko odpadlo.* (mysliv97). – *Když odpadl někde kus omítky na fasádě, spadla-li taška na střeše či podobně, závada se prostě ihned odstranila a nebylo ani třeba o tom informovat knížete.* (drevue). Zde jde o lokalizaci v rámci prostorového orientátoru,⁶⁸ které lze v našem případě docílit právě vazbou s předložkou *na* (povrch). Většinou však dochází k pohybu mimo lokalizaci vyjádřenou prostorovým orientátorem (zejm. předložky *od* a *z*), např.: *V průměru 1-2 cm velké jahody dostávají teprve v plné zralosti nezaměnitelnou vůni. Potom snadno odpadají od kalichu.* (bobul) – *Z uzlíků po 4 dnech odpadaly pupeční šňůry, dvě nejmenší kořata vůbec neměla sací reflex [...]* (net; pop) – [...] *vypadalo to jako obrovská prázdná kukla, otevřená zevnitř ostrou břitvou, a taky jako veliká rozpáraná a odhozená loutka, z níž odpadla hlavička [...]* (lasko) – *Odborníci start sledují s mimořádnou pečlivostí, neboť technici v pondělí odhalili jedno kritické místo, odkud pravděpodobně odpadla izolační hmota.* (net; sci).

Sekundární imperfektivum *odpadávat* patří k hojněji zastoupeným – v SYN2000 můžeme z celkového počtu 66 lemmat v různých významech vyčlenit 30 lemmat v tomto významu, např.: [...] *tentokrát se objevil jako malomocný, z kterého odpadávaly kusy masa vyplivované leprou [...]* (noc) – *Z pochodní, které jsme nesli, odpadávaly na pěšinu velké chuchvalce ohně a také ty jsem viděl na zemi čadit a prskat.* (dicken1) – *Listy vstřícné, téměř vejčité, celokrajné, svrchní strana tmavozelená, spodní strana světlejší. Na podzim se zbarvují červeně a odpadávají.* (bobul). Internet potom obsahuje desítky dalších příkladů: *V zamořeném rybníku rybám zaživa odpadává maso* (net; pub) – *Nejdříve začnou odpadávat kusy zdi, po chvíli zpozorujeme, že se začínají lámat lopatky a ve střeše se objevují nepřehlédnutelné díry.* (net; pub).

⁶⁸ Srov. *Mluvnice češtiny, 3. Skladba* (1987: 80).

2.4.3 Prefix o-

Prefix *o-* modifikuje základní význam podobně jako prefix *od-* (viz kap. 2.4.2) ve smyslu oddělení od povrchu; u perfektiva *opadnout* jde často o odloučení části od celku: *Tentokrát opadl kus omítky vedle zárubně.* (tref). U sloves v tomto významu nebývá specifikována výchozí a/nebo cílová lokalizace, srov.: *Dost plodů předčasně opadlo, ale to přikládám velmi chladnému létu [...]* (zahr97) – *Se stromů takřka všechno listí opadlo již někdy v říjnu, takže pohled do krajiny je neutěšený.* (ian98) – *Je lepší puniku zimovat. Snížit teplotu, omezit zálivku, nechat opadnout listy.* (net; for) – *Z magické květiny však už opadl první list.* (net; blog). Některé nalezené příklady lze označit za knižní až archaické, např.: *A léta pádí a léta jdou u černé desky zrcadla, kam růže v květu opadla [...]* (pi197) – *[...] vyjde palčivé slunce a sežehne trávu, její květ opadne, a je po celé její kráse.* (novzakon) – *Zase třešně opadly [...]* (pi106).

Jak je vidět z uvedených příkladů, většina kontextů se vztahuje k procesu ztráty porostu dřevin (plody, květy, listí apod.). Korpus SYN2000 obsahuje několik dalších dokladů, z internetu jsou k dispozici pouze dva uvedené příklady. Sloveso *opadat* je v tomto významu mnohem řidší než slovesa *opadat* a *opadávat*.

Sloveso *opadat* je obouvidové, jasné odlišení perfektivních a imperfektivních užití je však ve většině případů nemožné (srov. kap. 2.2.2, 2.2.5, 2.2.7, 2.2.10 a 2.2.11): *V období nejkratších dnů v roce proto omezujeme zálivku na minimum a necháme většinu listů opadat.* (sukbons) – *Mám ty metrčky jablek nechat opadat a shnít?* (pr981112) – *Žloutne listí, za návsí rudnou jeřabiny, hrušky opadaly, početné hejno čápů na louce za tratí dotrénovalo a je zřejmě pryč [...]* (ln99204) – *Ovoce opadalo samo.* (pi223). Imperfektivní slovesa *opadat* a *opadávat* se (narozdíl od perfektiva *opadnout*) spíše vztahují k celku nebo souboru částí, např.: *Omítka kolem země opadala téměř všude.* (mf940826) – „*Javor opadává,*“ řekl. (zivago).

Sekundární imperfektivum má v elektronických zdrojích hojný výskyt, např.: *Proč na podzim žloutne a opadává listí?* (net; pop) – *[...] omítka tu a tam opadávala [...]* (havel1) – *[...] v Jizerských horách z roku na rok náhle katastrofálně zhnědlo a opadávalo jehličí [...]* (mysliv97) – *Skvrny splývají, silně postižené plody opadávají.* (zahr97).

Zřídka bývá u sloves s prefixem *o-* v tomto významu specifikována výchozí lokalizace (předložka *z*), např.: *Z budovy totiž začala opadávat omítka, která by mohla ohrozit kolemjdoucí.* (net; pub) – *Začínalo léto a bylo krásně, květy z třešni už opadaly a padaly květy z hrušek a jabloní [...]* (otapavel) – *[...] prošla pod kaštiny a pod lipou, ze kterých už začalo*

opadávat listí [...] (svet) – „[...] Ted' při fotografickém průzkumu se ale ukázalo, že věže jsou zvětralé. Proto nám z nich nedávno opadlo několik kousků,“ řekl farář. (mf990924).

2.4.4 Prefix *po-*

Distributivní funkce prefixu *po-* ve spojení s kořenem *-pad-* naznačuje postupný a opakovaný průběh více stejných dějů (viz kap. 2.2.4 a 2.3.3). V případě významů pod PAD 3 se prefix *po-* podílí na významu „uvolňovat se ze svého místa“. Také tady je kolokabilita slovesa omezena na plurálové nebo kolektivní subjekty. Pozice komplementu vyjadřujícího východisko a/nebo cíl může zůstat neobsazena, např.: *Ráno si babička stěžovala, že v noci větrem v zahradě popadala všechna jablka a zlámala se stará švestka. (picecer) – V nočních bouřkách spojených s větrem navíc část plodů popadala a ovocná vegetace je obecně kvůli nižší teplotě o pět až sedm dní pozadu. (net; pop) – Jen ovoce už popadalo, jelikož jsem s mým zásahem čekala příliš dlouho [...] (net; for). U dvou dalších nalezených příkladů je sloveso doplněno lokálním adverbium: *Listí už nám zežloutlo, pak zčervenalo a popadalo na zem. (net; pub) – Bouchněte do něj trpasličím kladivem, načez z něj popadají na zem kaštiny - plody. (net; pop). Více uvedených příkladů nemáme k dispozici.**

Pozice sloves s formantem *-nou-* zůstává neobsazena (viz tab. 6), protože distributiva se tvoří pouze od imperfektiv. Podobně se nepodařilo nalézt příklady sekundárních imperfektiv, které jsou jinak u významů PAD 1 a PAD 2 poměrně běžné (viz kap. 2.2.4 a 2.3.3).

K zdvojenému prefixu *povy-* blíže v kap. 2.4.7.2.

2.4.5 Prefix *s-*

Také v tomto významu naznačuje prefix *s-* prostorové směřování dolů: *Když neočešu svoji jabloň, jablka spadnou a shnijí - užitek z nich nebude mít nikdo. (net; blog). Bez specifikace východiska a/nebo cíle se většinou objevuje spíše perfektivum *spadat*, které je výrazně řidší než slovesa *spadat* a *spadávat*.⁶⁹ *Obilí narostlo velmi nízké a s nízkými výnosy,**

---

⁶⁹ K syntaktickému aspektu těchto sloves viz Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997) a Uličný (1998). Uličný zde odmítá uznat typ *Stromy jsou holé, všechno listí spadalo* za zvláštní typ pouze s levou valencí, jak uvádějí autorky *Sloves pro praxi*.

mnoho ovoce spadalo, aniž dosáhlo obvyklé velikosti. (tousen2) – *Stromy jsou holé, všechno listí spadalo.* (slovo98) – *Mám rád tu chvíli, kdy je strom už holý, kdy listí spadalo [...]* (mikuláse) – *Všechna jablka spadala a srnky je snědly.* (net; nov) – *Taky jsem koukal, že z frňákovníků spadalo listí.* (net; blog) – *Bylo trochu namrzlo a spadalo hodně listí, ale na tuto roční dobu nijak chladno nebylo.* (soumrak). Většina kontextů se vztahuje k procesu ztráty porostu dřevin (plody, listí apod.). U perfektiva *spadnout* bývá specifikováno východisko, např.: *Vtom vedoucí nátlačky fořt Bořivoj zařval tak mocně, až spadla šiška z nejbližší rostoucího smrku [...]* (borivoj) – *Mezitím spadne kus omítky ze stropu.* (refl9445) – *Lidé, kteří pod ním bydleli, neměli hlad, ale museli čekat, až ze stromů spadne ovoce.* (net; pub), a/nebo cíl, např.: *Několik listů spadlo do mé otevřené dlaně, kterou jsem nastavoval svým zesmutnělým očím.* (pi223) – *Na chodce spadla omítka.* (net; pub) – *Avšak typ všechny tašky spadaly na zem/do trávy by podle slovníku patřil ke vzorci někdo/něco - spadne (spadá) - někam/odněkud.* (slovo98).

Sekundární imperfektivum má v SYN2000 pouze jediný výskyt: [...] *v tuto dobu se v nebi klátí strom života, ze kterého spadávají dolů listky se jmény.* (sektyslv). V SYN2005 však nalezneme několik dalších: *Obrazy spadávaly ze skoby, talíře s třeskem padaly na podlahu.* (Zvlčení (romaneto o vlčích, lidech a úkazech)) – *Všechny tvé listy spadávají a tají jako tichá vločka ve slunci na horách.* (Knihy veršů) – *Nepracujte s pilníkem, u kterého rukojeť spadává nebo je prasklá.* (Práce s technickými materiály). Internetové nálezy jsou pak ještě bohatší, např.: *Najednou mi však přívěsek začal spadávat ze řetízku [...]* (net; for) – *Kladky z přehazovačky jsem taky kdysi používal, ale pořád z toho spadával řetěz a dělalo to rachot...* (net; pop) – *Jako ze stromu spadává listí, aby udělalo místo novému, tak se také z Vrchlického duše odlučují občasné chmury.* (net; pop). Vyšší frekvenci tohoto sekundárního imperfektiva lze zaznamenat zejména na stránkách s erotickou tematikou, např.: *Pomalu spadávají kalhotky k mým kotníkům a já z nich vystupuji jako Venuše z mořské pěny.* (net; blog).

2.4.6 Prefix *u-*

V kap. 2.3.4 jsem prefixu *u-* přisoudil význam změny postavení nebo polohy. Zde má funkci separativní, podobně jako např. u sloves *urazit, useknout, utrhnout* a dalších.⁷⁰ Od nich se však slovesa na *u-* v tomto významu odlišují agentním rysem -person (srov. kap. 2.3.4).

⁷⁰ Srov. Karlík – Nekula – Rusínová (2003: 329).

Jejich syntaktické zapojení je také rozdílné, většinou jsou doplněny dativním objektem, např.: *Usedl na motocykl a za rachotu závodního stroje, protože mu upadl výfuk, odejel po své práci.* (borivoj) – *Jdi ke keři Elderbury, cestou si nasbírej kameny a házej je na keř tak dlouho, až mu upadne větev.* (net; pop) – *Vyjel jsem od baráku a upadlo mi zadní kolo, vzpomíná Jan Koťátko na první jízdu.* (net; pub). Následující příklad může dativ postrádat jen díky svému obecnému významu: *Těžké kladivo, které upadne třeba jen z výšky jednoho nebo dvou metrů, může zlomit kůstky v noze.* (dokdomov). V řadě užití jde o vyjádření speciálního významu „vypadnout z ruky“ (srov. kap. 2.4.7): *Upadla vám někdy při mytí nádobí sklenička do výlevky, devětkrát tam poskočila, a ani prasklinka?* (matskol) – *Britney Spears upadl syn.* (net; pub).

Podobně jako jiná slovesa s prostorovým významem bývají i formy na *upad-* v tomto významu doplněny specifikací výchozího a/nebo cílového bodu.

Distributivum *upadat* – podléhající velmi silné konkurenci homonym v jiných významech – uvádí pouze SSJČ, na základě průzkumu elektronických zdrojů jej nelze doložit: *všechny knoflíky upadaly* (SSJČ).

Sekundární imperfektivum *upadávat* se vykazuje alespoň minimální frekvencí. Korpus SYN2000 obsahuje čtyři doklady, např.: *Panny kroutily hlavami, a ty jim upadávaly se žbluňknutím do moře.* (pi223) – *Okenice z hrubých desek upadávají, protože skoby se uvolňují.* (ln96012) – [...] *upadává mu třetí knoflík od saka* [...] (ln96012). Mnoho dalších příkladů potom nalezneme na internetu: *O nemoci se mluví jako o malomocenství. Po objevení bílé skvrny na těle, začínají postupně postiženým upadávat kusy tkání.* (net; ost) – *Upadávat bude prý vždy něco, jde jen o to snížit riziko na minimum.* (net; for) – *Závada: Upadávají korálky, nedrží výztuha na uchách, rozmotává se.* (net; pub). Jak je patrné z příkladů, kontext může být – podobně jako u perfekтива – po obsahové stránce velmi různorodý.

2.4.7 Prefix vy-

2.4.7.1 Prefix vy- Modifikuje základní význam ve smyslu pohybu zvnitřku ven a je tedy antonymní k prefixu *v-* (kap. 2.2.10). Vzhledem k tomuto významu bývají takto odvozená slovesa doplněna specifikací výchozí lokalizace (vazba s předložkou *z*), např.: *Hlína nesmí pevně přilnout na kachle, aby se nemusela osekávat, ani nesmí v celku vypadnout ze spár.* (krby) – *S hlasitou emoci otevřela matka ještě jedno CD, a i z něj vypadl*

list papíru [...] (net; blog) – Z obálky vypadly na stůl tři fotografie a svazek dolarových bankovek. (lit). V dalším příkladu je východisko naznačeno v řídicí větě: [...] pak knihu protřepal, aby vypadly případné založené papírky nebo fotografie. (smilide). Okrajově může být specifikován také cílový prostor, např.: Vyňal disk levého zadního kola a do dlaně mu vypadly povolené matice. (adelheid). Lokalizace je však obecně vzato i u těchto sloves potenciální: „Může tampon vypadnout při běhu nebo skákání?“ (dospivam). Ve většině případů jde současně o význam oddělení části od celku, např.: Naplněné plátky ovážeme křížem nití, aby náplň nevypadla při dušení. (kucharka). Velmi frekventované je spojení vypadnout z ruky se zvláštním významem nezáměrného uvolnění objektu, srov.: Hajný se rozplácl na zemi a puška mu vypadla z ruky. (borivoj) – V zápolení s klikou mu vypadl doutník, ale ne noviny. (kraldama) – Vtom někdo klepne na dveře. Nůž mu vypadne z ruky. (mundsto) – Finišující Lewis do něj zákonitě narazil a kolík mu vypadl z ruky. (ln97186s) – Až mu ta bageta skoro vypadla z ruky. (net; nov). Charakteristickým rysem je zde trojčlenná valenční struktura s dativním objektem +anim: N₁ – VF – N₃ – z N₂, např.: S třeskotem vypadlo žezlo z ruky sesazeného strýce [...] (durych).

Perfektivum *vypadat* má v tomto významu nepoměrně nižší frekvenci než slovesa *vypadnout* a dokonce i *vypadávat*. Jeho pozice je výrazně oslabena mj. např. velmi rozšířeným užitím této formy ve významu „mít nějaký vzhled, podobu, tvar apod.“⁷¹

Lze jej doložit pouze jedním výskytem: [...] *náklad zdvihli a všechen dobytek vypadal ven. (net; ost). Druhý nalezený příklad je patrně chybný:⁷² Hrudí mu náhle projela čepel ostrá jako břit. Kuše mu vypadala z ruky a on sám se zhroutil na podlahu. (net; nov). Význam perfektiva *vypadat* je totiž jednoznačně distributivní,⁷³ subjekt *kuše* je však v singuláru. V daném kontextu, v němž jeden děj následuje druhý (perfektivní tvary *projela, zhroutil*), si nelze představit eventuální imperfektivní význam jednoho souvislého procesu „uvolňování“.*

Sekundární imperfektivum *vypadávat* je velmi rozšířené (228 lemmat různých významů v korpusu SYN2000). Jeho textová distribuce a syntaktické vlastnosti jsou obdobné jako u perfektiva *vypadnout*, ovšem s důrazem na děj opakovaný, déle probíhající apod.: *Z klenutých stropů vypadávají cihly a při neomaleném zavírání jdou dveře ze zdí i s rámem. (slunhod3) – Proč mužům vypadávají vlasy? (net; pub) – Pokud dlouhodobě vypadává vlasů zřetelně víc, než by mělo, je třeba zjistit příčinu a snažit se ji odstranit. (kosm) – Němci klesají na všechny strany, zbraně jim vypadávají z rukou a my jdeme po dvoře gymnázia [...]*

⁷¹ Viz kap. 2.47.

⁷² S chybou mluvčích je třeba počítat zvláště u velmi periferních jevů.

⁷³ Naše mluvnice prefix *vy-* jako distributivní nehodnotí. Jedinou výjimkou je Havránek – Jedlička (1981: 233).

(zbabelci) – *Z klenby skriptoria začaly vypadávat kameny s maltou.* (eco) – *Vlasy řídnu a začínají vypadávat. My pro vás máme řešení.* (net; ost) – *Po dozrání plodů se trhá okvěti od báze, semena vypadávají a v lodyžce zůstávají kráterovité prohlubně.* (bobul) – [...] *oblak se začne buď rozpadat (vypařovat), nebo z něho začnou vypadávat srážky.* (net; sci).

Další příklady (vypadnout někomu z oka „velmi se někomu podobat“): “[...] vsadím se, že je na tebe hrdý, veliký a silný chlapec a ten obličej - jako bys vypadl Tomu Jordachovi z oka...” (shaw) – [...] *nylní uveřejňuje v inzerátech věty, které jako by vypadly ruské literatuře psané před sto lety z oka [...]* (ln96064) – *Peugeot 4007 jako by C-Crosseru z oka vypadl.* (net; pub).

2.4.7.2 Zdvojený prefix *povy-*. Vedle prefixu *zpro-* je u sloves s kořenem *-pad-* v SYN2005 jedinou kombinací dvou prefixů. Neobjevuje se tu však ve významu PAD 3. Starší korpus SYN2000, zaměřený spíše na publicistické texty, tuto kombinaci vůbec nedokládá. K dispozici tedy máme jen několik internetových příkladů.⁷⁴

Také v tomto případě má prefix *po-* distributivní funkci (viz kap. 2.2.4 a kap. 2.3.3), která se uplatňuje spolu s významem prefixu *vy-* „zvnitřku ven“. Připustíme-li navíc u prefixu *vy-* také rys distributivnosti (viz kap. 2.4.7.1), pak zde dochází k duplikaci a k zesílení podílného významu.

SSJČ uvádí pouze „řidké“ perfektivum *povypadat* s příkladem *z opěradel (židlí) povypadaly součky* (SSJČ).⁷⁵ Internet přináší tyto dva doklady: *Není to jejich vina, ale ani zásluha, že bolševiku povypadaly zuby [...]* (net; ost) – *Když Monika počítala, jestli z autobusu povypadali všichni, všimla si, že rozesmátá Věra nemá kromě malé kabelky přes rameno žádnou tašku.* (net; ost).

Sekundární imperfektivum *povypadávat* mohou doložit dvěma nálezy: *Určitě se vám už taky někdy stalo, že se vám roztrhne knížka, nebo z ní povypadávají stránky a musíte ji slepit.* (net; pub) – *Nechej si povypadávat sám své zuby [...]* (net; for).

U perfektiva *povypadnout* však distributivní význam nelze předpokládat (z důvodů popsaných např. v kap. 2.4.4). Prefix *po-* dodává perfektivům obecně významový odstín malé míry děje (srov. slovesa *pootočít*, *povzdechnout* apod.). V našem případě jde o význam

⁷⁴ Ve spojení s jinými slovesy však prefix *povy-* vystupuje častěji. V SYN2000 má např. sloveso *povytáhnout* 147 výskytů, *povyrůst* 140 a *povyskočit* 71.

⁷⁵ Heslo *povypadati*.

„trochu, poněkud vypadnout, nevypadnout úplně“, jak vystihuje jediný nalezený příklad: [...] *ozařovač v plastu trošku povypadl a pak jde signál do háje* [...] (net; for).⁷⁶

Rozdílnost významu prefixu *po-* při tvoření od perfektiv a při tvoření od imperfektiv lze pravděpodobně uplatnit na celý slovesný systém.

tabulka 6 - PAD 3

<p>PAD 3 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - z N_2$ $N_1 - VF - N_3$ $N_1 - VF - na N_4$ $N_1 - VF - Adv(Loc)$ $N_1 - VF - N_3 - z N_2 (F)$ uvolňovat se ze svého místa</p>		
	<p>PADAT ipf ■ [...] <i>příliš snížená potravinová dávka toho přináší velmi málo a způsobuje nedostatek těchto drobných materiálů: lámou se nehty, padají vlasy, v očních koutcích se bezdůvodně perlí slzy.</i> (hubnout) ■ <i>Z domů padá omítka, chybějí služby i podnikatelé</i> [...] (ln96298) ■ <i>Přestaly mi padat vlasy, zpevnily se nehty.</i> (net; for) ■ <i>Celou noc pak slyším v zahradě padat jablka, po nichž zůstávají v trávě důlky jako na polštáři po Tvé hlavě...</i> (net; ost)</p>	<p>PADÁVAT ipf ■ <i>Nad nimi koruna lípy poskytovala stín a přechodný domov vrabcům a také strnadům, kteří z ní v zimě padávali jako těžké a blyštivé zlatáky.</i> (svestka) ■ [...] <i>veverčata padávají v tomhle věku z hnízd</i> [...] (net; pop)</p>

⁷⁶ Sloveso *povypadnout* neuvádí ani *Příruční slovník jazyka českého* (1935-1957).

<p>ODPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Zlomí-li se Mlokovi stehenní nebo ramenní kost, odpadne mu celý ulomený úd a naroste mu nový. (s_mloky)</i> ☐ <i>[...] nakonec se udělal tlustý strup, který posléze odpadl [...]. (homeop96)</i> ☐ <i>Odborníci start sledují s mimořádnou pečlivostí, neboť technici v pondělí odhalili jedno kritické místo, odkud pravděpodobně odpadla izolační hmota. (net; sci)</i> ☐ <i>Muži odpadl kus lebky, přesto žije. (net; pub)</i> 	<p>ODPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] kališní lístky po odkvětu jsou zpět odehnuté a po dozrání odpadají. (bobul)</i> ☐ <i>Přehrávač dával v nejhlubších basech takový výkon, že kdekoli, kudy se projížděl, odpadaly obkladačky. (epidem08)</i> ☐ <i>Na předních dveřích a na blatniku se objevily rezavé skvrny, až začala barva odpadat. (net; ost)</i> ☐ <i>Z uzlíků po 4 dnech odpadaly pupeční šňůry, dvě nejmenší kořata vůbec neměla sací reflex [...]. (net; pop)</i> 	<p>ODPADÁVAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Tato přísada se používá při opravách štukatérských prvků anebo u oprav blízko dveří, kde obyčejná sádra praská a brzy odpadá. (chalupa)</i> ☐ <i>[...] jsou zanedbány i klempířské opravy střechy. Kvůli tomu v bytě ve třetím patře odpadá omítka [...]. (mf970325)</i> ☐ <i>V zamořeném rybníku rybám zaživa odpadá maso (net; pub)</i> ☐ <i>Nejdříve začnou odpadávat kusy zdi, po chvíli upozorujeme, že se začínají lámat lopatky a ve střeše se objevují nepřehlédnutelné díry. (net; pub)</i>
<p>OPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Tentokrát opadl kus omítky vedle zárubně. (tref)</i> ☐ <i>Se stromů takřka všechno listí opadlo již někdy v říjnu, takže pohled do krajiny je neutěšený. (ian98)</i> ☐ <i>Je lepší puniku zimovat. Snížit teplotu, omezit zálivku, nechat opadnout listy. (net; for)</i> ☐ <i>Z magické květiny však už opadl první list. (net; blog)</i> 	<p>OPADAT pf/ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Pak listí rychle opadá. (milavra)</i> ☐ <i>Omítka kolem země opadala téměř všude. (mf940826)</i> ☐ <i>Až opadá listí z dubu. (net; enc)</i> ☐ <i>Na většině míst opadala omítka až na cihlu [...]. (net; pub)</i> 	<p>OPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>„Javor opadá,“ řekl. (zivago)</i> ☐ <i>[...] prošla pod kaštiny a pod lipou, ze kterých už začalo opadávat listí [...]. (svet)</i> ☐ <i>Proč na podzim žlutne a opadávat listí? (net; pop)</i> ☐ <i>Z budovy totiž začala opadávat omítka, která by mohla ohrozit kolemjdoucí. (net; pub)</i>
	<p>POPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Ráno si babička stěžovala, že v noci větrem v zahradě popadala všechna jablka a zlámala se stará švestka. (picecer)</i> ☐ <i>Listí už nám zežloutlo, pak zčervenalo a popadalo na zem. (net; pub)</i> ☐ <i>V nočních bouřkách spojených s větrem navíc část plodů popadala a ovocná vegetace je obecně kvůli nižší teplotě o pět až sedm dní pozadu. (net; pop)</i> ☐ <i>Jen ovoce už popadalo, jelikož jsem s mým zásahem</i> 	

	čekala příliš dlouho [...] (net; for)	
	<p>POVYPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Není to jejich vina, ale ani zásluha, že bolševiku povypadaly zuby [...]</i> (net; ost) ☐ <i>Když Monika počítala, jestli z autobusu povypadali všichni, všimla si, že rozesmátá Věra nemá kromě malé kabelky přes rameno žádnou tašku.</i> (net; ost) 	<p>POVYPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Určitě se vám už taky někdy stalo, že se vám roztrhne knížka, nebo z ní povypadávají stránky a musíte ji slepit.</i> (net; pub) ☐ <i>Nechej si povypadávat sám své zuby [...]</i> (net; for)
<p>POVYPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] ozařovač v plastu trošku povypadl a pak jde signál do háje [...]</i> (net; for) 		
<p>SPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Mezitím spadne kus omítky ze stropu.</i> (refl9445) ☐ <i>Několik listů spadlo do mé otevřené dlaně, kterou jsem nastavoval svým zesmutnělým očím.</i> (pi223) ☐ <i>Když neoččešu svoji jabloň, jablka spadnou a shnijí - užitek z nich nebude mít nikdo.</i> (net; blog) ☐ <i>Na chodce spadla omítka.</i> (net; pub) 	<p>SPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Obilí narostlo velmi nízké a s nízkými výnosy, mnoho ovoce spadalo, aniž dosáhlo obvyklé velikosti.</i> (tousen2) ☐ <i>Stromy jsou holé, všechno listí spadalo.</i> (slovo98) ☐ <i>Všechna jablka spadala a srnky je snědly.</i> (net; nov) ☐ <i>Taky jsem koukal, že z frňákovníků spadalo listí.</i> (net; blog) 	<p>SPADÁVAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] v tuto dobu se v nebi klátí strom života, ze kterého spadávají dolů lístky se jmény.</i> (sektyslv) ☐ <i>Obrazy spadávaly ze skoby, talíře s třeskem padaly na podlahu.</i> (Zvlčení (romaneto o vlčích, lidech a úkazech)) ☐ <i>Najednou mi však přívěsek začal spadávat ze řetízku [...]</i> (net; for) ☐ <i>Kladky z přehazovačky jsem taky kdysi používal, ale pořád z toho spadával řetěz a dělalo to rachot...</i> (net; pop)
<p>UPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Usedl na motocykl a za rachotu závodního stroje, protože mu upadl výfuk, odejel po své práci.</i> (borivoj) ☐ <i>Upadla vám někdy při mytí nádobí sklenička do výlevky, devětkrát tam poskočila, a ani prasklinka?</i> (matskol) ☐ <i>Britney Spears upadl syn.</i> (net; pub) ☐ <i>Vyjel jsem od baráku a upadlo mi zadní kolo, vzpomíná Jan Koťátko na první jízdu.</i> (net; pub) 	<p>UPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>všechny knoflíky upadaly</i> (SSJČ) 	<p>UPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Okenice z hrubých desek upadávají, protože skoby se uvolňují.</i> (ln96012) ☐ <i>[...] upadáva mu třetí knoflík od saka [...]</i> (ln96012) ☐ <i>O nemoci se mluví jako o malomocenství. Po objevení bílé skvrny na těle, začínají postupně postiženým upadávat kusy tkání.</i> (net; ost) ☐ <i>Závada: Upadávají korálky, nedrží výztuha na uchách, rozmotává se.</i> (net; pub)

<p>VYPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Z obálky vypadly na stůl tři fotografie a svazek dolarových bankovek.</i> (lit) ☐ <i>V zápolení s klikou mu vypadl doutník, ale ne noviny.</i> (kraldama) ☐ <i>S hlasitou emoci otevřela matka ještě jedno CD, a i z něj vypadl list papíru [...]</i> (net; blog) ☐ <i>Až mu ta bageta skoro vypadla z ruky.</i> (net; nov) 	<p>VYPADAT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] náklad zdvihli a všechen dobytek vypadal ven.</i> (net; ost) 	<p>VYPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Z klenby skriptoria začaly vypadávat kameny s maltou.</i> (eco) ☐ <i>Po dozrání plodů se trhá okvěti od báze, semena vypadávají a v lodyžce zůstávají kráterovité prohlubně.</i> (bobul) ☐ <i>Vlasy řídnou a začínají vypadávat. My pro vás máme řešení.</i> (net; ost) ☐ <i>[...] oblak se začne buď rozpadat (vypařovat), nebo z něho začnou vypadávat srážky.</i> (net; sci).
--	--	---

2.5 PAD 4

Další skupina obsahuje slovesa s významem „přecházet do nižší polohy, pohybovat se do nižšího prostoru, klesat“. Patří sem slovesa s prefixy *ø-* a *s-*. K syntaktickým vlastnostem blíže v úvodu kap. 2.4.

2.5.1 Prefix *ø-*

Neprefigované formy *padnout* a *padat* se objevují zejména ve spojeních jako *padnout/padat na kolena*, *vlasy/kadeře/pramínky padnout/padat na ramena*, *brada padnout/padat (na prsa)* apod. Doplnění (nejčastěji specifikace cílového bodu) je v těchto případech obligatorní, např.: *[...] padala na kolena a nahlas se modlila za mé zdraví.* (ob_život) – *Lid v posvátné úctě padl na kolena a šlechtici zasunuli meče do pochev a vzdávali hold* [...] (staprap) – *[...] brada mi padala na prsa a oči se zavíraly.* (eco) – *[...] vlasy jí padly přes tvář, hryzala se do nich, aby potlačila křik* [...] (krakatit) – *Clothilde pověsila zástěru a něco si provedla s vlasy, takže jí padaly až na ramena.* (shaw) – *Kromě toho ten člověk upadne do sladkého bezvědomí, povolí svalstvo, kterým se nešťastník udržuje v původní poloze ve vaně, tělo sklouzne více do vody, hlava padne na prsa, čili pod vodu a v té vaně se tedy ten člověk v podstatě utopí.* (net; pub) – *Mikrospánek, kdy vám v křesle brada*

padne na prsa, je zdatným zlodějem nočních snů. (net; pub) – *To byla jejich výsada. Nemuseli padat na kolena jako obyčejní lidé.* (net; nov) – *Černé vlasy padaly do snědého obličeje a do čokoládových očí, které vypadaly, že patří někomu o dvacet let staršímu.* (net; nov). Zřídka je v doplnění vyjádřeno jen východisko: *Pramínek vlasů, který mu padal zpod čepice, brigadýrky, mu zakrýval levé oko.* (tresnak2). Ve spojení typu *hlava padnout/padat (na prsa)* je komplement fakultativní, např.: *Už sedím doma v přítmi, sedím na stoličce, hlava mi padá [...]* (pi200) – *Někteří mniši byli tak ospalí, že jim padala hlava [...]* (eco) – *Hlava mu bezvládně padla; z čela mu tekla krev na fosforeskující chapadlo.* (koule).

Imperfektivum *padat* má v některých případech statický (nedějový) význam.⁷⁷ *Ruce jí bezvládně padaly podél těla.* (honzlova) – *Vlasy měl mastné a zplihlé, padaly mu do čela.* (koule).

V SYN2000 můžeme nalézt 120 dokladů těsného spojení *padnout/padat na kolena*. Z toho 95 nálezů připadá na perfektivní sloveso.

Sekundární imperfektivum *padávat* nebylo v tomto spojení nalezeno. Jeho výskyt obecně je spíše okazionální.

2.5.2 Prefix s-

Subsumpční prefix *s-* naznačuje směřování dolů.⁷⁸ Takto odvozená slovesa se tedy významově kryjí se slovesy s nulovým prefixem v předchozí kapitole; příklady jsou obsahově i syntakticky obdobné. Ve většině nalezených příkladů slovesa *spadnout* není specifikováno východisko a/nebo cíl pohybu: *Opona spadla.* (smilide) – *Na Vysoké nikdy lavina ještě nespadla, řekne Terezka.* (terezka4) – *Bohužel když je uprostřed přejezdu, tak závory spadnou a v dálce už je slyšet vlak.* (net; ost) – *Franzovi se rozbušilo srdce, začal mrkat a spadl mu spodní ret, když jí začal pomáhat z kabátu.* (kraldama) x *Ušklíbla se, kývla, plavé vlasy jí spadly do obličeje.* (ing) – *Vlasy spadly do tváře.* (net; blog). Ve zvláštních případech může sloveso *spadnout* sémanticky konkurovat slovesům *zapadnout – zapadat – zapadávat* „zacházet za obzor“, např.: *Slunce zatím spadlo k západu a jako oranžový reflektor osvětlovalo vršky baráků.* (honzlova).

Imperfektivum *spadat* se objevuje většinou jen ve specifických kontextech, jež postihují následující příklady (ve většině z nich je specifikováno zacílení pohybu, časté je

⁷⁷ Srov. např. Daneš (1971) nebo *Mluvnice češtiny 3. Skladba* (1987: 30).

⁷⁸ Srov. Komárek (1984).

doplnění objektem v dativu – podobně jako u perfektiva): *Dlouhé kudrnaté vlasy mu spadaly až na ramena [...]* (pece3) – *Mohli volně pohybovat krkem nad nízkými nákrčníky, dlouhé licousy jim spadaly na klopené límce [...]* (bovary1) – *Lesklé černé kadeře jí spadaly do obličeje a z tváře jí ještě nezmizel ustaraný výraz.* (vrazlek) – *Té Sáře, modrooké, spadaly vlasy na ramena.* (net; nov) – *Prsty mi vjel do vlasů a začal je jemně cuchat, spadaly mu přes tvář [...]* (net; blog).

Sekundární imperfektivum má v SYN2000 jen pět dokladů, např.: *Kadeře jí měkce spadávaly na ramena a z hlavy se jí pomaličku začaly vytrácet nepříjemné myšlenky.* (durell) – *[...] na účesech, jež spadávají, na zrudlých nebo pobledlých tvářích [...]* (bardaur). Na internetu lze nalézt minimálně 20 dalších dokladů, např.: *Do obličeje jí spadávaly dlouhé světlé vlasy, spleené prachem a na jednom místě i krví.* (net; nov) – *Blondáté vlasy jí spadávaly v pramenech po zádech.* (net; nov).

tabulka 7 - PAD 4

PAD 4	
$N_1 - VF$	
$N_1 - VF - N_3 - na/přes N_4$	
$N_1 - VF - N_3 - do N_2$	
přecházet do nižší polohy, pohybovat se do nižšího prostoru, klesat	
PADNOUT pf	PADAT ipf
<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Hlava mu bezvládně padla; z čela mu tekla krev na fosforeskující chapadlo.</i> (koule) ☐ <i>[...] vlasy jí padly přes tvář, hryzala se do nich, aby potlačila křik [...]</i> (krakatit) ☐ <i>Kromě toho ten člověk upadne do sladkého bezvědomí, povolí svalstvo, kterým se nešťastník udržuje v původní poloze ve vaně, tělo sklouzne více do vody, hlava padne na prsa, čili pod vodu a v té vaně se tedy ten člověk v podstatě utopí.</i> (net; pub) ☐ <i>Mikrospánek, kdy vám v křesle brada padne na prsa, je zdatným zlodějem nočních snů.</i> (net; pub) 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] brada mi padala na prsa a oči se zavíraly.</i> (eco) ☐ <i>Pramínek vlasů, který mu padal zpod čepice, brigadýrky, mu zakrýval levé oko.</i> (tresnak2) ☐ <i>To byla jejich výsada. Nemuseli padat na kolena jako obyčejní lidé.</i> (net; nov) ☐ <i>Černé vlasy padaly do snědé obličeje a do čokoládových očí, které vypadaly, že patří někomu o dvacet let staršímu.</i> (net; nov)

<p>SPADNOUT pf</p> <p>☐ <i>Ušklibla se, kývla, plavé vlasy jí spadly do obličeje.</i> (ing)</p> <p>☐ <i>Hostům ale brada nespadla, naopak po přestávce připravili domácím perné chvíle.</i> (mf970120)</p> <p>☐ <i>Vlasy spadly do tváře.</i> (net; blog)</p> <p>☐ <i>Bohužel když je uprostřed přejezdu, tak závory spadnou a v dálce už je slyšet vlak.</i> (net; ost)</p>	<p>SPADAT ipf</p> <p>☐ <i>Dlouhé kudrnaté vlasy mu spadaly až na ramena [...]</i> (pece3)</p> <p>☐ <i>Mohli volně pohybovat krkem nad nízkými nákrčníky, dlouhé licousy jim spadaly na klopené límce [...]</i> (bovary1)</p> <p>☐ <i>Té Sáře, modrooké, spadaly vlasy na ramena.</i> (net; nov)</p> <p>☐ <i>Prsty mi vjel do vlasů a začal je jemně cuchat, spadaly mu přes tvář [...]</i> (net; blog)</p>	<p>SPADÁVAT sipf</p> <p>☐ <i>Kadeře jí měkce spadávaly na ramena a z hlavy se jí pomaličku začaly vytrácet nepříjemné myšlenky.</i> (durell)</p> <p>☐ <i>[...] na účesech, jež spadávají, na zrudlých nebo pobledlých tvářích [...]</i> (bardaur)</p> <p>☐ <i>Do obličeje jí spadávaly dlouhé světlé vlasy, slepené prachem a na jednom místě i krví.</i> (net; nov)</p> <p>☐ <i>Blondáté vlasy jí spadávaly v pramenech po zádech.</i> (net; nov)</p>
---	---	---

2.6 PAD 5

Do páté třídy řadím slovesa s obecným významem „ztrácet na síle, úrovni, vlivu; ubývat, klesat, zmenšovat se“. Je tedy patrné, že významová hranice mezi slovesy zařazenými do skupin PAD 4 a PAD 5 není ostrá. Narozdíl od sloves v předchozí kapitole pro tato slovesa není příznačná dativní konstrukce (srov. kap. 2.4 a 2.5).

Do této skupiny patří slovesa s prefixy *o-*, *o-*, *pro-*, *s-* a *u-*. Slovesa s prefixem *pro-* se zde objevují ve dvou podobách: 1) s reflexivním morfémem; 2) bez reflexivního morfému.

2.6.1 Prefix *o-*

Neprefigovaná slovesa vystupují v kontextech se širokým tematickým záběrem (pokles cen, pokles tónu/hlasu, svažující se cesta apod.): (1)⁷⁹ *I když časem přišli o mnoho peněz, protože cena akcií padla dolů.* (hnh5) – *Krátká čtyřdenní korekce cen zvýšila hodnotu ŽB Indexu o 4,3 procenta, ale objemy obchodů padly na polovinu úrovně předcházejícího týdne.* (mf971113) – *Když jsem pak padl hlasem [...]* (net; blog) – *Co se týče bankovního sektoru, pokud padnou ceny nemovitostí a úroky půjdou nahoru, tak má bankovní sektor*

⁷⁹ Legenda: (1) – perfektiva; (2) – imperfektiva

zaděláno na pěkný problém [...] (net; for) x (2) Cesta vchází do lesa a padá k vodě. (lnmg9731) – „Ceny zlata padají, neboť je dostatečná nabídka zlata,“ citovala agentura Bloomberg Dinsu Mehta [...] (hnb6) – Cena médií DVD bude v následujícím období rapidně padat. (net; pub) – Cesta padá hluboko do údolí. (net; pop). Prostorová specifikace je potenciální.

Sekundární imperfektivum lze doložit jediným nálezem: [...] *po historicky vysokém předražení akcií padávají kurzy 2,5 roku, a pak je dobré čekat s nákupem [...]* (net; pop).

2.6.2 Prefix o-

Nejčastěji se takto prefigovaná slovesa v tomto významu objevují ve spojení *voda/povodeň* atp. nebo *zájem/vášeň/nadšení* atp. *opadnout/opadat/opadávat*, např.: *Jakmile voda opadla, začalo se s čištěním a obnovovacími pracemi [...]* (proste97) – *Moře začalo opadávat, ale lilo nemilosrdně dál a dál. (klusevr) – Pokud by ihned po dosažení kulminačního průtoku přestalo pršet, voda by mohla začít opadávat po jedné hodině na průtok 180 m³/s [...]* (net; adm) – *Pozdě odpoledne začaly toky dolní Vltavy opadávat. (net; pub) – Od 1. května zájem opadl - prodává se za nové vyšší ceny. (lnd91103) – Voda ze záplav opadla a s ní i zájem o humanitární konta. (net; pub) – Zájem o vládní krizi opadl. (net; pub). – [...] televizní boom starších českých filmů z počátku 90. let začíná pomalu opadávat. (ln97178k).* Jak je vidět z uvedených příkladů, východisko a/nebo cíl nejsou specifikovány.

Sloveso *opadat* vystupuje v tomto významu jako obouvidové (srov. kap. 2.4.3). Jako v jiných podobných případech (srov. např. kap. 2.2.2.2, 2.2.2.5, 2.2.2.7 a 2.2.2.11) je velmi obtížné v konkrétním případě určit, zda jde o perfektivní, nebo imperfektivní užití slovesa. Imperfektivum můžeme rozpoznat na základě spojení s frázovým slovesem: [...] *několik hodin po příválu začala voda opadat [ipf] a ráno bylo ve vsi sucho. (tyden99) – [...] počty prodaných fotoaparátů začínají prudce opadat [ipf]. (net; pub).* Perfektivum bezpečně určíme např. v kontextu po spojce *až*. Takové spojení se však v elektronických zdrojích nepodařilo nalézt. V následujícím příkladu tedy můžeme dokonavost jen předpokládat: *Moučný mrak opadal [pf] a oba muži byli bílí. (pi187).*

Sekundární imperfektivum má hojný výskyt (ve všech významech celkem 211 lemmat v SYN2000).

2.6.3 Prefix *pro-*

2.6.3.1 Reflexivní morfém.⁸⁰ Reflexivní *se* je ve významu PAD 5 typické pro slovesa na *pro-*, u nichž vyjadřuje vztah k agentu (děj vykonávaný na sobě), např.: *Není ani vyloučeno, že cena aktiv se pak může propadnout dolů.* (hnh5) – *Propadá se i [...] dolar.* (net; pub) – *Letos se rozpočet podle odhadů propadne o 20 miliard korun [...]* (mf981106) – *Na sklonku ledna se cena začala opět propadat [...]* (tyden99). Uvedené příklady mají ale širší tematický záběr (podobně jako v kap. 2.6.1): [...] *těsto vykyne moc rychle a při pečení se propadne [...]* (net; pop) – *Na Ostravsku se propadá půda.* (ln97272) – *Propadla se střecha Evropského domu.* (net; pub). Ve srovnání se slovesy s prefixem *ø-* jsou však v tomto případě časté konstrukce s agentem +anim (srov. kap. 2.6.1), např.: *Larry zatápal divoce pod povrchem po pušce, a než ji zachytil, zahlcenou a odporně páchnoucí bahnem, propadl se ještě o kus hlouběji.* (durell) – *Nečekali jsme ale, že se budeme brodit krystalickým sněhem a propadat se do hloubky až 1 metru [...]* (net; blog) – *A na druhé straně zabrání tomu, aby se důchodci a rodiny s dětmi propadli do chudoby.* (net; ost).

Sekundární imperfektivum lze doložit několika výskyty v SYN2000 a na internetu: *Junioři se po slabých výkonech propadávají v tabulce stále níže [...]* (proste97) – *Dřevěné chodničky na jezeře zejí prázdnotou, začínají se propadávat a zarůstat rákosím.* (mf930513) – *Pozoroval, jak Maria Loreto chátřá – opadáva omítka, propadávají se střechy, hroutí se věž...* (net; pop) – *Postupně se propadávaly dřevěné stropy i v ostatních místnostech druhého nadzemního podlaží.* (net; pub)

2.6.3.2 Nulový reflexivní morfém. Reflexivní morfém *se* je však v našem případě volný, jak dokládá SSJČ⁸¹ a jediný nalezený příklad: *Rusko rychle propadá do třetího světa, třetí svět do bídy.* (net; pub). Slovesa *propadnout* a *propadávat* předpokládám, doložit je však nelze. SSJČ uvádí pouze příklad *cesta na několika místech propadla* (SSJČ). Jistě tu hraje roli především konkurence jiných významů homonymních sloves bez reflexivního morfému, např. *propad-* ve významu „utrpět neúspěch“.

---

⁸⁰ Záměrně se tu vyhýbám problematickým označením jako reflexivní forma, tvar apod., která se v jednotlivých vědeckých pracích terminologicky velmi často liší. Srov. *Mluvnice češtiny, 2. Tvarosloví* (1986: 174) nebo např. Štícha (1975: 127d.).

⁸¹ Heslo *propadnouti*.

2.6.4 Prefix s-

Tematika poklesu ceny/hodnoty, propadu v žebříčku/pořadí apod. je příznačná také pro kontexty sloves se subsumpčním prefixem *s-* (srov. kap. 2.6.1 a 2.6.3), zejména pro perfektivum *spadnout*, např.: *Tentokrát však index PX 50 nespádl o jedno, ale o 0,42 procenta.* (hnb6) – *Ceny by musely spadnout tak o dvacet procent, aby byly atraktivní [...]* (net; pub) – *Index PX-50 v Praze spádl o 1,36 procenta.* (net; pub) – *[...] lídr ODS Zuzana Vystrčilová spádl ve volbách až na třetí místo.* (tyden99).⁸²

Sloveso *spadat* se v tomto významu objevuje zpravidla v tematicky odlišném kontextu, např.: *Cesta spadala prudce dolů kolem strží a příkrých skal a sníh zakrýval zrádná místa.* (form2) – *Pod Čertovým mlýnem, kde značka odbočuje vpravo nahoru buď po ní (horská kola), nebo dále po lesní cestě, která pak ztrácí výšku a spadá až k příjezdové silnici na Pustevny, po ní tři kilometry nahoru.* (mf990806) – *V místě, kde byla šije nejužší a kde po obou stranách cesty spadaly do moře strmé srázy, měl své stanoviště lupič Skírón.* (net; pop) – *Vlevo od cesty spadají strmé útesy zpočátku desítky metrů hluboko k tyrkysovému moři [...]* (net; pop).

Sekundární imperfektivum *spadávat* lze doložit pouze na základě SSJČ: *ulice spadávala k řece* (SSJČ).

2.6.5 Prefix u-

Také v obecném významu PAD 5 naznačuje prefix *u-* změnu postavení nebo polohy. Nejčastěji tato slovesa vystupují bez specifikace výchozí a/nebo cílové lokalizace: *Nefunguje tu daňový systém, bují černý obchod, obrovsky narostla zločinnost, upadla morálka.* (mf980522) – *Po otevření přebohatých stříbrných dolů hispánských ve druhém tisíciletí před Kristem stříbro v ceně upadlo a v budoucnu se už nikdy nad zlato svou hodnotou nedostalo.* (net; ost) – *Charta 77 zahrnovala lidi se širokým okruhem názorů a po dosažení jejich společného cíle, jímž bylo svržení komunistické totality, význam skupiny upadl.* (net; enc) – *Těší mě, že dochází k renesanci řemesel, která v minulých letech upadala.* (ln97013) – *Zájem ale v poslední době poněkud upadá.* (proste97) – *Upadá trh s nahrávkami?* (net; pop) – *Roku*

---

⁸² Hubáček (2003) uvádí *spadnout* jako výraz ze sportovního slangu s významem „sestoupit do soutěže nižšího stupně“. Jde však také o sestup v rámci jednoho a téhož stupně soutěže, jak hojně dokládají korpusy, např.: *Z českých závodníků byl Chroustovský v první jízdě 16., ve druhé spádl na 18. místo.* (lnfi9305). Z Hubáčková (2003) slovníku však není jasná vazebnost slovesa *spadnout* v tomto slangovém významu.

1517 dostali zemi pod kontrolu osmanští Turci a Egypt začal pomalu hospodářsky a kulturně upadat. (net; ost). Některé kontexty se tematicky kryjí s příklady u jinak utvořených sloves (srov. 2.6.1, 2.6.3 a 2.6.4), např.: [...] protože já jsem neměl peníze, ten milion, abych dokázal dát také do Barrandova úhrnem asi 25 mil. korun, tak jsem neudržel svůj podíl ve vetovacím právu a upadl jsem na 20%. (barakcie). V těchto případech je vyjádření prostorového zacílení naopak obvyklé.⁸³

Sekundární imperfektivum *upadávat* lze doložit dvěma příklady ze SYN2000: [...] klín klínem vytloukaje jsem se udržoval, dále pracoval a mezi tím materiálně upadával [...] (pi161) – Hra postupně upadávala do podprůměru [...] (lnfi9222). Internet poskytne minimálně několik dalších dokladů, např.: Češi, kteří sem přišli místo nich, už neměli k místu správný vztah a poutní místo upadávalo. (net; pop) – Po třech hodinách, kdy bouřka ne a ne ustoupit naše nadšení ze změny počasí začalo upadávat. (net; pop).

tabulka 8 - PAD 5

PAD 5 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - AdvLoc$ $N_1 - VF - na/o N_4$ $N_1 - VF - do N_2$ ztrácet na síle, úrovni, vlivu; ubývat, klesat, zmenšovat se		
PADNOUT pf ■ I když časem přišli o mnoho peněz, protože cena akcií padla dolů. (hnh5) ■ Krátká čtyřdenní korekce cen zvýšila hodnotu ŽB Indexu o 4,3 procenta, ale objemy obchodů padly na polovinu úrovně předcházejícího týdne. (mf971113) ■ Když jsem pak padl hlasem [...] (net; blog) ■ Co se týče bankovního sektoru, pokud padnou ceny nemovitostí a úroky půjdou nahoru, tak má bankovní sektor zaděláno na pěkný	PADAT ipf ■ Cesta vchází do lesa a padá k vodě. (lnmg9731) ■ „Ceny zlata padají, neboť je dostatečná nabídka zlata,“ citovala agentura Bloomberg Dinsu Mehta [...] (hnb6) ■ Cena médií DVD bude v následujícím období rapidně padat. (net; pub) ■ Cesta padá hluboko do údolí. (net; pop)	■ [...] po historicky vysokém předražení akcií padávají kurzy 2,5 roku a pak je dobré čekat s nákupem [...] (net; pop)

⁸³ Zde mohu uvést dnes již archaický příklad, který nalezneme v SSJČ: prudce upadala pěšinka k potoku (SSJČ).

<i>problém [...] (net; for)</i>		
<p>OPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Jakmile voda opadla, začalo se s čištěním a obnovovacími pracemi [...]</i> (proste97) ☐ <i>Od 1. května zájem opadl - prodává se za nové vyšší ceny.</i> (lnd91103) ☐ <i>Voda ze záplav opadla a s ní i zájem o humanitární konta.</i> (net; pub) ☐ <i>Zájem o vládní krizi opadl.</i> (net; pub) 	<p>OPADAT pf/ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] několik hodin po přívalu začala voda opadat a ráno bylo ve vsi sucho.</i> (tyden99) ☐ <i>Moučný mrak opadal a oba muži byli bílí.</i> (pi187) ☐ <i>[...] počty prodaných fotoaparátů začínají prudce opadat.</i> (net; pub) ☐ <i>Opadá zájem o Premier League?</i> (net; pub) 	<p>OPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Moře začalo opadávat, ale lilo nemilosrdně dál a dál.</i> (klusevr) ☐ <i>[...] televizní boom starších českých filmů z počátku 90. let začíná pomalu opadávat.</i> (ln97178k) ☐ <i>Pokud by ihned po dosažení kulminačního průtoku přestalo pršet, voda by mohla začít opadávat po jedné hodině na průtok 180 m³/s [...]</i> (net; adm) ☐ <i>Pozdě odpoledne začaly toky dolní Vltavy opadávat.</i> (net; pub)
<p>PROPADNOUT SE pfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Letos se rozpočet podle odhadů propadne o 20 miliard korun [...]</i> (mf981106) ☐ <i>Larry zatápal divoce pod povrchem po pušce, a než ji zachytil, zahlcenou a odporne páchnoucí bahnem, propadl se ještě o kus hlouběji.</i> (durell) ☐ <i>Propadla se střecha Evropského domu.</i> (net; pub) ☐ <i>[...] těsto vykyne moc rychle a při pečení se propadne [...]</i> (net; pop) 	<p>PROPADAT SE ipfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Na Ostravsku se propadá půda.</i> (ln97272) ☐ <i>Propadá se i [...] dolar.</i> (net; pub) ☐ <i>A na druhé straně zabrání tomu, aby se duchodci a rodiny s dětmi propadli do chudoby.</i> (net; ost) ☐ <i>Nečekali jsme ale, že se budeme brodit krystalickým sněhem a propadat se do hloubky až 1 metru [...]</i> (net; blog) 	<p>PROPADÁVAT SE sipfRef</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Junioři se po slabých výkonech propadávají v tabulce stále níže [...]</i> (proste97) ☐ <i>Dřevěné chodníčky na jezeře zejí prázdnotou, začínají se propadávat a zarůstat rákosím.</i> (mf930513) ☐ <i>Pozoroval, jak Maria Loreto chátará – opadáva omítka, propadávají se střechy, hrouť se věž...</i> (net; pop) ☐ <i>Postupně se propadávaly dřevěné stropy i v ostatních místnostech druhého nadzemního podlaží.</i> (net; pub)
<p>PROPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>cesta na několika místech propadla (SSJČ)</i> 	<p>PROPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Amerika stoupá k neskutečnému nadbytku, Rusko rychle propadá do třetího světa, třetí svět do bídy.</i> (net; pub) 	
<p>SPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Tentokrát však index PX 50 nespadl o jedno, ale o 0,42 procenta.</i> (hnb6) ☐ <i>[...] lídr ODS Zuzana Vysrčilová spadla ve volbách až na třetí místo.</i> 	<p>SPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Cesta spadala prudce dolů kolem strží a příkrých skal a sníh zakrýval zrádná místa.</i> (form2) ☐ <i>Pod Čertovým mlýnem, kde značka odbočuje vpravo</i> 	<p>SPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>ulice spadávala k řece (pouze SSJČ)</i>

<p>(tyden99)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ <i>Ceny by musely spadnout tak o dvacet procent, aby byly atraktivní [...]</i> (net; pub) ☛ <i>Index PX-50 v Praze spadl o 1,36 procenta.</i> (net; pub) 	<p><i>nahoru buď po ní (horská kola), nebo dále po lesní cestě, která pak ztrácí výšku a spadá až k příjezdové silnici na Pustevny, po ní tři kilometry nahoru.</i> (mf990806)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ <i>V místě, kde byla šíje nejužší a kde po obou stranách cesty spadaly do moře strmé srázy, měl své stanoviště lupič Skírón.</i> (net; pop) ☛ <i>Vlevo od cesty spadají strmé útesy zpočátku desítky metrů hluboko k tyrkysovému moři [...]</i> (net; pop) 	
<p>UPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ <i>Nefunguje tu daňový systém, bují černý obchod, obrovsky narostla zločinnost, upadla morálka.</i> (mf980522) ☛ <i>[...] protože já jsem neměl peníze, ten milion, abych dokázal dát také do Barrandova úhrnem asi 25 mil. korun, tak jsem neudržel svůj podíl ve vetovacím právu a upadl jsem na 20%..</i> (barakcie) ☛ <i>Po otevření přebohatých stříbrných dolů hispánských ve druhém tisíciletí před Kristem stříbro v ceně upadlo a v budoucnu se už nikdy nad zlato svou hodnotou nedostalo.</i> (net; ost) ☛ <i>Charta 77 zahrnovala lidi se širokým okruhem názorů a po dosažení jejich společného cíle, jímž bylo svržení komunistické totality, význam skupiny upadl.</i> (net; enc) 	<p>UPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ <i>Těší mě, že dochází k renesanci řemesel, která v minulých letech upadala.</i> (ln97013) ☛ <i>Zájem ale v poslední době poněkud upadá.</i> (proste97) ☛ <i>Upadá trh s nahrávkami?</i> (net; pop) ☛ <i>Roku 1517 dostali zemi pod kontrolu osmanští Turci a Egypt začal pomalu hospodářsky a kulturně upadat.</i> (net; ost) 	<p>UPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ <i>Hra postupně upadávala do podprůměru [...]</i> (lnfi9222) ☛ <i>[...] klín klínem vytloukaje jsem se udržoval, dále pracoval a mezi tím materiálně upadával [...]</i> (pi161) ☛ <i>Češi, kteří sem přišli místo nich, už neměli k místu správný vztah a poutní místo upadávalo.</i> (net; pop) ☛ <i>Po třech hodinách, kdy bouřka ne a ne ustoupit naše nadšení ze změny počasí začalo upadávat.</i> (net; pop)

2.7 PAD 6

Šestá skupina představuje slovesa s obecným významem „pozbývat moci, platnosti, oprávnění; být vyřazen, vyčleněn, vypojen apod.“ Jde o kategorii svým rozsahem značně širokou, zahrnující na jedné straně slovesa ve spojeních typu *Vláda může padnout do Vánoc*. (net; pub), ale také ve spojeních jako *Majetek vykázaných tří miliónů sudetských Němců propadl státu*. (hnh5). Jistě si lze tedy představit také jiná teoretická řešení.

Do skupiny patří slovesa s prefixy *ø-*, *pro-*, *s-* a *vy-*.

2.7.1 Prefix *ø-*

V neprefigované podobě vystupují především slovesa s významem ztráty moci nebo vlivu, např.: *Label MCA Records padá*. (net; pub) – *Železná opona začala v Polsku padat dřív, od vzniku Solidarity*. (refl9432). Zřejmě zejména v poslední době jsou tato slovesa hojně uplatňována k vyjádření významu ztráty společenské nebo pracovní pozice, a to zejména v techtech publicistického charakteru.⁸⁴ *Husák padl a vyvstal problém, kdo bude prezidentem*. (havel) – *V souvislosti s aférou začaly padat hlavy*. (ln96022) – *Žádná hlava nemusí padnout, nikdo nebude zuřit, nepropukne žádná vládní hysterie*. (smilide) – *Budou padat hlavy, ale policejní prezident zůstane*. (net; pub) – *V případě bodové ztráty mohl trenér padnout*. (net; pub) – *Padnout může také eurokomisař Telička*. (net; pub). Otázkou zůstává, zda tyto kontexty hodnotit jako stylisticky neutrální. SSJČ uvádí pouze spojení *vláda padla*, které hodnotí jako hovorové.⁸⁵

Tato slovesa nebývají specifikována z hlediska východiska a/nebo cíle.

Sekundární imperfektivum nelze doložit, pravděpodobně se v těchto významech neužívá.

---

⁸⁴ Termíny publicistika – publicistický v této práci chápu stejně široce, jako jsou pojímány v rámci typologie textů ČNK.

⁸⁵ Heslo *padnouti*. – SSČ tento příklad přebírá (heslo *padat*), stylové hodnocení tu však není uvedeno. Autoři jej tedy zřejmě považují za neutrální.

2.7.2 Prefix *pro-*

Prefix *pro-* se uplatňuje u sloves s významem ztráty platnosti nebo oprávnění, např.: *V případě, že by na dovolenou nenastoupil, nárok na ni mu propadá.* (net; pub) – *Bylo mi totiž líto nechat propadnout dva týdny krásné dovolené.* (ing) – [...] *tento nárok propadá.* (net; pub) – [...] *dekret a tím i místo na kolejích bez nároku propadá.* (net; ost). Jindy vystupuje u sloves se souvisejícím významem přechodu vlastnictví do jiných rukou apod. Pro vyjádření tohoto významového odstínu je nutné doplnění dativním objektem, např.: *Majetek vykázaných tří miliónů sudetských Němců propadl státu.* (hnh5) – *"A nenajdou-li se žádní z těchto příbuzných, propadá majetek státu?"* (vrazlek) – *Veškerý jejich majetek pak navíc propadne státu.* (net; pub) – [...] *kulturní předměty zajištěné při pokusu o nezákonný vývoz propadají do majetku státu.* (lnmg9809).

Sekundární imperfektivum nelze doložit, pravděpodobně se v těchto významech neužívá.

2.7.3 Prefix *s-*

Slovesa s prefixem *s-* vystupují především v kontextech s expresivním významem nežádoucího přerušení nebo ukončení (dodávky proudu, práce počítačového softwaru, komunikace počítače se serverem apod.), např.: [...] *systém Českých drah "spadne" (tj. jeho informace nebudou přístupné)* [...] (ln98093i) – *MS Windows je žertovný operační systém.* [...] *95 znamená, kolikrát to spadne za hodinu.* (cw97) – *I přesto, že jsem se snažil program vyladit tak, aby [...] fungoval ke spokojenosti uživatele, tak se samozřejmě může stát, že [...] občas spadne.* (net; sci) – *Problém je v tom, že může server spadnout, když se na něj pošle víc požadavků najednou* [...] (net; for).

Tento význam je pro slovesa s prefixem *s-* relativně nový. Např. SSJČ jej neuvádí, v SYN2000 můžeme nalézt pouze dva doklady, internet jich však přináší nepřeberné množství.⁸⁶ Značná frekvence sloves v tomto významu v poslední době souvisí s rozmachem výpočetní techniky. Svou roli zde jistě hraje také neustále rostoucí vliv angličtiny (např. *Our email and web server fell down and couldn't get up.*). V SYN2005 jsou minimálně 3 další

---

⁸⁶ Bozděchová (1997: 107) uvádí sloveso *spadnout* v souvislosti s výpočetním termínem *monopolizace procesoru*: „Ve slangu je to obvykle komentováno slovy *spadlo to*.“

podobné doklady, např.: *Otrávený zákazník, kterému mezitím nespádl počítač, je však nakonec odměněn.* (Mladá fronta DNES, 4. 5. 2000).

Sloveso *spadat* se v tomto významu neužívá. *Spadávat* lze doložit třemi doklady z internetu, např.: [...] *při nahrávání mi spadává systém* [...] (net; for) – *Tento software stojí také za zmínku.* [...] *Bohužel při mém testování neustále spadával* [...] (net; pub) – *A rozhodně nezavrhnou Emimčo [internetový server eMimino.cz] jen proto, že občas spadává.* (net; for).

S rozvojem mobilní komunikace se hojně rozšiřuje nové spojení *spadnout do (hlasové) schránky/hlasovky* (N₁ – VF – do N₂), v němž je specifikován způsob ukončení telefonního hovoru, např.: [...] *hovor spadne do hlasové schránky.* (net; pop) – [...] *po proklikání tónovou volbou jsem spadl do schránky na vzkazy.* (net; pub) – [...] *mohlo by to spadnout do hlasovky.* (net; blog). (Imperfektiva nebyla v tomto spojení prokázána.) Nejen tady se ukazuje nutnost práce s internetem, který na rozdíl od korpusů zachycuje aktuální a progresivní jazykové jevy většinou velmi dobře.⁸⁷

2.7.4 Prefix vy-

Slovesa s prefixem *vy-* se významově překrývají se slovesy na *s-* (v kap. 2.7.3), a objevují se tak v kontextech s významem dočasného přerušení, např.: *Třinec nespasila ani tma, do níž se stadion ponořil v 17. minutě, kdy vypadl elektrický proud.* (mf991204) – *Pak jsme se konstruktivním způsobem přeli nebo volali do Monitoru, že nic nevyjde. To když vypadl počítač.* (mf941007) – *Server vypadne na 15 minut* [...] (net; ost) – *V sobotu v noci kvůli nočním zásahům na serveru vypadly ankety, trvalo to do rána.* (net; pub).

Sekundární imperfektivum *vypadávat* má jediný výskyt v SYN2000, na internetu potom další desítky: *Čidla totiž často vypadávají, a proto není možné objektivně vyhodnotit smogovou situaci v Praze.* (mf931111) – *Náhradní server vypadává a nedaří se publikovat vydání.* (net; pub) – *Televizní signál v domě vypadává.* (net; pub) – *V sobotu v noci kvůli nočním zásahům na serveru vypadly ankety, trvalo to do rána.* (net; ost).

---

⁸⁷ V tomto případě neposlouží ani nový rozsáhlý korpus SYN2006PUB. – Srov. Šimandl 2004.

tabulka 9 - PAD 6

<p>PAD 6 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - N_3$ pozbývat moci, platnosti, oprávnění; být vyřazen, vyčleněn, vypojen apod.</p>		
<p>PADNOUT pf ● Husák padl a vyvstal problém, kdo bude prezidentem. (havel) ● Žádná hlava nemusí padnout, nikdo nebude zuřit, nepropukne žádná vládní hysterie. (smilide) ● V případě bodové ztráty mohl trenér padnout. (net; pub) ● Vláda může padnout do Vánoc. (net; pub)</p>	<p>PADAT ipf ● V souvislosti s aférou začaly padat hlavy. (ln96022) ● Železná opona začala v Polsku padat dřív, od vzniku Solidarity. (refl9432) ● Budou padat hlavy, ale policejní prezident zůstane. (net; pub) ● Label MCA Records padá. (net; pub)</p>	
<p>PROPADNOUT pf ● Majetek vykázaných tří miliónů sudetských Němců propadl státu. (hnh5) ● Bylo mi totiž líto nechat propadnout dva týdny krásné dovolené. (ing) ● Veškerý jejich majetek pak navíc propadne státu. (net; pub) ● V případě, že by na dovolenou nenastoupil, nárok na ni mu propadá. (net; pub)</p>	<p>PROPADAT ipf ● "A nenajdou-li se žádní z těchto příbuzných, propadá majetek státu?" (vrazlek) ● [...] kulturní předměty zajištěné při pokusu o nezákonný vývoz propadají do majetku státu. (lnmg9809) ● [...] dekret a tím i místo na kolejích bez nároku propadá. (net; ost) ● [...] tento nárok propadá. (net; pub)</p>	
<p>SPADNOUT pf ● [...] systém Českých drah "spadne" (tj. jeho informace nebudou přístupné) [...] (ln98093i) ● MS Windows je žertovný operační systém. [...] 95 znamená, kolikrát to spadne za hodinu. (cw97) ● I přesto, že jsem se snažil program vyladit tak, aby [...] fungoval ke spokojenosti uživatele, tak se samozřejmě může stát, že [...] občas spadne. (net; sci) ● Problém je v tom, že může server spadnout, když se na něj pošle víc požadavků</p>		<p>SPADÁVAT ipf ● [...] při nahrávání mi spadává systém [...] (net; for) ● Tento software stojí také za zmínku. [...] Bohužel při mém testování neustále spadával [...] (net; pub) ● A rozhodně nezavrhnou Emimčo [internetový server eMimino.cz] jen proto, že občas spadává. (net; for)</p>

<i>najednou [...] (net; for)</i>		
<p>VYPADNOU pf</p> <p>☐ <i>Třinec nespasila ani tma, do níž se stadion ponořil v 17. minutě, kdy vypadl elektrický proud. (mf991204)</i></p> <p>☐ <i>Pak jsme se konstruktivním způsobem přeli nebo volali do Monitoru, že nic nevyjde. To když vypadl počítač. (mf941007)</i></p> <p>☐ <i>Server vypadne na 15 minut [...] (net; ost)</i></p> <p>☐ <i>V sobotu v noci kvůli nočním zásahům na serveru vypadly ankety, trvalo to do rána. (net; pub)</i></p>		<p>VYPADÁVAT ipf</p> <p>☐ <i>Čidla totiž často vypadávají, a proto není možné objektivně vyhodnotit smogovou situaci v Praze. (mf931111)</i></p> <p>☐ <i>Náhradní server vypadá a nedaří se publikovat vydání. (net; pub)</i></p> <p>☐ <i>Televizní signál v domě vypadá. (net; pub)</i></p> <p>☐ <i>V sobotu v noci kvůli nočním zásahům na serveru vypadly ankety, trvalo to do rána. (net; ost)</i></p>

2.8 PAD 7

Sedmá skupina obsahuje slovesa s obecným významem „(hromadně) umírat v boji, (hromadně) odpadat vlivem smrti, nemoci apod.“ Podle mých průzkumů jde pouze o slovesa *padnout* (1a), *padat* (1b) a *popadat* (2), např.: (1a) *Generálová povídala že je jako by zoka vypadla jejich dceři Marusje která jim padla za války na frontě [...] (ing) – Osmého listopadu šestnáctset dvacet u letohrádku Hvězda na Bílé Hoře zůstal z vojsk Království českého poslední praporec - moravský praporec Šlikův. U zdi letohrádku padl do posledního muže. (kryl) – [...] otec padl jako partyzán [...] (noc) – „Desítky tisíc Američanů, kteří tady padli, když bojovali proti Japoncům, padli do jisté míry také za nás,“ řekl V. Havel. (hnh5) – Severoamerický zpravodaj Miroslav Konvalina se do texaské Prahy a okolí vydal, aby tam hledal pomníčky Čechů a Moravanů, kteří padli ve 2. světové válce. (net; pub) x (1b) *Nejdřív se přes nás převalila vlna válečných filmů, kde vojáci padali v celých rojnicích [...] (lnkp9235) – Chcete namítnout, že jsem se přece musel bát války? Ani v nejmenším, ježto jsem věřil sovětským válečným filmům, z nichž nad slunce jasněji vyplývalo, že ve válce padají pouze nepřátelé. (ln96163) – Za druhé války padají zděšení civilisté, ženy i děti, koseni palbou popravicích kulometů. (Padraikův zánik) – Vojáci kolem něj padají. (net; ost) – Mnozí lidé však často zatracují bombardování hlavně proto, že při něm padají civilisté. (net; pub).**

Ve všech uvedených příkladech jsou slovesa determinována různými druhy doplnění. Nejčastější je vazba s předložkou *v(e)*: *Padnout ve svaté válce, v boji proti nevěřícím.* (net; blog).

Distributivní prefix *po-* (2) naznačuje postupný a opakovaný průběh více stejných dějů, které postihují soubor objektů stejného typu (srov. např. kap. 2.2.4). V korpusech se podařilo nalézt jediný příklad ze sportovní žurnalistiky: *Ve třetím kole kromě Novotné popadala dvě esa z největších, nasazené číslo jedna Američan Sampras a předloňský vítěz Rakušan Muster, turnajová pětka . Samprase skolily žaludeční potíže [...]* (mf970531).

Distributiva se většinou pojí pouze se subjektem v plurálu nebo s kolektivem (srov. např. kap. 2.2.4), např.: *Milióny životů popadaly ve válce [...]* (net; son) – *Lučištníci jsou pak excelentní v úderech na velkou vzdálenost, avšak jak se k nim někdo dostane na dosah, popadají jak mouchy.* (net; pop).

Systémová pozice perfektiva s formantem *-nou-* zůstává u typu 2 neobsazena, a to patrně z důvodů naznačených např. v kap. 2.2.4. Případný výskyt sekundárních imperfektiv *padávat* a *popadávat* se nepodařilo prokázat.

tabulka 10 - PAD 7

PAD 7	
$N_1 - VF$	
$N_1 - v N_6$	
(hromadně) umírat v boji, (hromadně) odpadat vlivem smrti, nemoci apod.	
<p>PADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Generálová povídala že je jako by zoka vypadla jejich dceři Marusje která jim padla za války na frontě [...]</i> (ing) ☐ <i>„Desítky tisíc Američanů, kteří tady padli, když bojovali proti Japoncům, padli do jisté míry také za nás,“ řekl V. Havel.</i> (hnh5) ☐ <i>Severoamerický zpravodaj Miroslav Konvalina se do texaské Prahy a okolí vydal, aby tam hledal pomníčky Čechů a Moravanů, kteří padli ve 2. světové válce.</i> (net; pub) ☐ <i>Padnout ve svaté válce, v</i> 	<p>PADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Nejdřív se přes nás převalila vlna válečných filmů, kde vojáci padali v celých rojnicích [...]</i> (lnkp9235) ☐ <i>Chcete namítnout, že jsem se přece musel bát války? Ani v nejmenším, ježto jsem věřil sovětským válečným filmům, z nichž nad slunce jasněji vyplývalo, že ve válce padají pouze nepřátelé.</i> (ln96163) ☐ <i>Vojáci kolem něj padají.</i> (net; ost) ☐ <i>Mnozí lidé však často zatracují bombardování hlavně proto, že při</i>

<i>boji proti nevěřícím.</i> (net; blog)	<i>něm padají civilisté.</i> (net; pub)	
	<p>POPADAT ipf</p> <p>■ <i>Ve třetím kole kromě Novotné popadala dvě esa z největších, nasazené číslo jedna Američan Sampras a předloňský vítěz Rakušan Muster, turnajová pětka . Samprase skolily žaludeční potíže [...] (mf970531)</i></p> <p>■ <i>Milióny životů popadaly ve válce [...] (net; son)</i></p> <p>■ <i>Lučištníci jsou pak excelentní v úderech na velkou vzdálenost, avšak jak se k nim někdo dostane na dosah, popadají jak mouchy. (net; pop)</i></p>	

2.9 PAD 8

Do této skupiny řadím slovesa s obecným významem „přestávat tíživě doléhat“. Uplatňují se zde slovesa s prefixy *o-*, *s-* a *o-*.

Bez prefixu vystupuje pouze imperfektivum *padat*, případné *padnout* a *padávat* nelze v tomto významu prokázat: *Tím z ní padá podezření z povědomosti o vraždě.* (vrazda) – „*Kristepane, to je fantastické! Všechno to ze mne padá!*“ vykřikuje, zatímco figurka letí do přístěnku, kde se roztříští o keramický broskvový strom. (mf970224) – *Šel jsem nabrat dech a trochu uklidnění do Louvru. Už v „Egyptě“ jsem cítil, jak cosi ze mě padá.* (Psáno na pohlednici I) – *Konečně ze mě padá napětí a já se uvolňuji.* (net; ost). Více dokladů nebylo nalezeno – v tomto významu jsou jednoznačně preferována prefigovaná slovesa.

Ta se objevují (stejně jako neprefigované podoby) ve spojení s předložkovou genitivní vazbou, v níž je specifikováno východisko (s rysem +person), např.: (1a)⁸⁸ *Než jsme s bratrem urazili deset mil, všechno ze mě spadlo [...]* (ovid) – *Pot z tenisu, špatné svědomí kvůli dětem, nemístná svatební ostýchavost - to všechno z ní spadlo.* (eastwick) – *Najednou z něho spadl strach.* (net; nov) – „*Kvalifikace pro mě byla asi těžší, než bude finále. Hodně to ze mě spadlo,*“ *vedl osmnáctiletý talent.* (net; pub) x (2a) *Pak to ze mě ale zas trochu opadlo*

⁸⁸ Legenda: (1a) – spadnout; (2a) – opadnout.

a já začal myslet chladně. (divak) – Strach nějak v poslední době opadl. (hnh5) – [...] napětí ale od té doby opadlo a proces nevyvolává větší emoce. (net; pub) – Dokončil Dirblain a všiml si, že z Leidyka opadlo napětí. (net; nov).

Slovesa *spadat* (1b) a *opadat* (2b) fungují jako obouvidová:⁸⁹ (1b) *Najednou jsem nebyl otrávený, že musím ještě do práce, únava ze mne spadala a den byl hezčí. (pr980521) – starost, únava ze mne spadá (SSJČ) x (2b) V trvalém soustředění, ve dhjáně, je vědomí v takovém klidu, že i změny duševního napětí opadají a postupně dochází k celkovému duševnímu uklidnění. (cestkdok) – Zdá se, že horečka mobilních telefonů začíná opadat, kdo si již mobil chtěl a mohl pořídít, tak učinil a ti rozumnější stále ještě váhají, zda se přidat. (íkaros97) – Cítil, jak z něj všechna tíha opadá [...] (net; blog) – Šok opadá a někteří z nich jsou schopni uvažovat [...] (net; blog). Více dokladů obou sloves se nepodařilo nalézt.*

V některých příkladech typu 2a a 2b není specifikováno východisko.

U sekundárního imperfektiva *spadávat* byla prokázána vyšší frekvence, třebaže SYN2000 neposkytuje žádný nález: *Jako by všechno z tebe spadávalo, jedno po druhém. (Hordubal) – Pocítila se najednou odstrčená a nedocenená, zrovna teď, když z ní spadával ten odpor k mužům jako listí z podzimního javoru. (Peppermint frappé) – A tak jak čas ubíhá, strach, i když se zuby nehty drží, spadává z nás a je menší a menší. (net; pub) – Hráli jsme docela dobře a tak z nás nervozita pomalu spadávala. (net; pub). Sloveso *opadávat* potom lze doložit několika desítkami nálezů (především na internetu): *Ze mne už nervozita opadáva, zůstává ovšem napětí. (mf930825) – Cítil, že už nepotřebuje oporu, únava a opilost z něho náhle opadávaly. (pasaz) – Čím dál jsem byl od jezera, tím víc se mi ulevovalo a strach ze mne opadával. (net; pub) – [...] cítím, jak ze mě opadáva únava. (net; pub).**

---

⁸⁹ SSJČ tuto možnost připouští jen u *opadat*.

<p>PAD 8 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - z N_2$ přestávat tíživě doléhat⁹⁰</p>		
	<p>PADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Tím z ní padá podezření z povědomosti o vraždě. (vrazda)</i> ☐ <i>„Kristepane, to je fantastické! Všechno to ze mne padá!“ vykřikuje, zatímco figurka letí do přístěnku, kde se roztříští o keramický broskvový strom. (mf970224)</i> ☐ <i>Šel jsem nabrat dech a trochu uklidnění do Louvru. Už v „Egyptě“ jsem cítil, jak cosi ze mě padá. (Psáno na pohlednice I)</i> ☐ <i>Konečně ze mě padá napětí a já se uvolňuji. (net; ost)</i> 	
<p>OPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Pak to ze mě ale zas trochu opadlo a já začal myslet chladně. (divak)</i> ☐ <i>Strach nějak v poslední době opadl. (hnh5)</i> ☐ <i>[...] napětí ale od té doby opadlo a proces nevyvolává větší emoce. (net; pub)</i> ☐ <i>Dokončil Dirblain a všiml si, že z Leidyka opadlo napětí. (net; nov)</i> 	<p>OPADAT pf/ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Zdá se, že horečka mobilních telefonů začíná opadat, kdo si již mobil chtěl a mohl pořídit, tak učinil a ti rozumnější stále ještě váhají, zda se přidat. (ikaros97)</i> ☐ <i>V trvalém soustředění, ve dhjáně, je vědomí v takovém klidu, že i změny duševního napětí opadají a postupně dochází k celkovému duševnímu uklidnění. (cestkdok)</i> ☐ <i>Cítil, jak z něj všechna tíha opadá [...] (net; blog)</i> ☐ <i>Šok opadá a někteří z nich jsou schopni uvažovat [...] (net; blog)</i> 	<p>OPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Ze mne už nervozita opadá, zůstává ovšem napětí. (mf930825)</i> ☐ <i>Cítil, že už nepotřebuje oporu, únava a opilost z něho náhle opadávaly. (pasaz)</i> ☐ <i>Čím dál jsem byl od jezera, tím víc se mi ulevovalo a strach ze mne opadával. (net; pub)</i> ☐ <i>[...] cítím, jak ze mě opadá únava. (net; pub)</i>

⁹⁰ Vycházím především ze SSJČ. Tento význam ale nenajdeme např. in Svozilová – Prouzová – Jirsová 1997.

<p>SPADNOUT pf</p> <p>☐ <i>Než jsme s bratrem urazili deset mil, všechno ze mě spadlo [...]</i> (ovid)</p> <p>☐ <i>Pot z tenisu, špatné svědomí kvůli dětem, nemístná svatební ostýchavost - to všechno z ní spadlo.</i> (eastwick)</p> <p>☐ <i>Najednou z něho spadl strach.</i> (net; nov)</p> <p>☐ <i>"Kvalifikace pro mě byla asi těžší, než bude finále. Hodně to ze mě spadlo," uvedl osmnáctiletý talent.</i> (net; pub)</p>	<p>SPADAT pf/ipf</p> <p>☐ <i>Najednou jsem nebyl otrávený, že musím ještě do práce, únava ze mne spadala a den byl hezčí.</i> (pr980521)</p> <p>☐ <i>starost, únava ze mne spadá</i> (SSJČ)</p>	<p>SPADÁVAT sipf</p> <p>☐ <i>Jako by všechno z tebe spadávalo, jedno po druhém.</i> (Hordubal)</p> <p>☐ <i>Pocítila se najednou odstrčená a nedocenená, zrovna teď, když z ní spadával ten odpor k mužům jako listí z podzimního javoru.</i> (Peppermint frappé)</p> <p>☐ <i>A tak jak čas ubíhá, strach, i když se zuby nehty drží, spadává z nás a je menší a menší.</i> (net; pub)</p> <p>☐ <i>Hráli jsme docela dobře a tak z nás nervozita pomalu spadávala.</i> (net; pub)</p>
--	--	---

2.10 PAD 9

K obecnému významu „s tíhou doléhat, a tím nějak postihovat“, který lze považovat za relativně antonymní vůči významu v předchozí kap. 2.9, řadím slovesa s prefixy *ø-*, *do-*, *pře-*. Pro všechny tři typy sloves jsou charakteristické kontexty s pojmenováním negativních duševních stavů (v subjektové pozici): [...] *když jsme ušli stovku metrů, padl na vraha i na mne strach...* (pi225) – *Ale pocit osamění na vás nedoléhá jenom když jste sama. Může vás přepadnout kdykoliv.* (konesa) – *Záhy však padl smutek i na rodinu Václava Mikuláše.* (durych) – *Opata na okamžik přepadla nejistota.* (eco) – *Padá na mě deprese. Je mi nanic.* (srdceso) – [...] *Rubens se už předem obával představ, které ho budou při milování přepadat.* (nes3) – *Strach padl na všechny, kdo ho viděli, on si však zvolil za cíl své plné nenávisti gondorského kapitána [...]* (net; pop) – [...] *ta špatná nálada asi není z podzimu. Ta tě [...]* *může přepadnout i v parném létě.* (net; blog) – *Na celé človenstvo padá cosi jako mrazivý stín hrůzy.* (s_mloky) – *Ačkoliv vás v prosinci během několika dnů může přepadnout deprese z pozdního rozednění (mnohde až kolem deváté hodiny), vykročíte-li do ulic navečer či v noci, vleje do vás elán tisíce rozsvícených domácností, světelných ozdob v každém okně, světelnými hady opentlené stromy, lampy a kdoví co všechno.* (net; ost) – *Deprese padají na hlavu bolavou [...]* (net; son) – *Protože nás začala přepadat beznaděj z omezených možností, které jako novináři máme, pokusili jsme se oživit zájem svých spoluobčanů pomocí ankety.*

(resp9334) – *Častěji než doma vás budou v cizím prostředí přepadat deprese, touha schovat se před ostatními lidmi [...]* (net; blog). Řidčeji bývá tématem výpovědi stav fyzický, např.: *A bylo to dobré rozhodnutí, neb únava padala rychle na všechny.* (net; pub) – [...] *těsně před cílem únava padla taky na nejmenší a moc šikovnou samostatnou cyklistku.* (net; pop).

Slovesa na *dopad-*, jejichž prefix svým inherentním významem akcentuje zacílení děje, se objevují v poněkud odlišných kontextech, např.: *A jelikož neštěstí nechodí po horách, dopadla na tragickou dívku ze čtvrtého ročníku další strašná rána.* (mirak) – *Další ze série špatných zpráv dopadla na domácí ekonomiku, když včera Český statistický úřad zveřejnil rekordní měsíční nárůst schodku zahraničního obchodu.* (mf960827) – *Přece si nemyslíte, že trest dopadne na majitele nebo vrcholové manažery [...]* (net; for) – *Bankrot dopadne i na českou pobočku.* (net, pub) – [...] *ze všech pohrom, které dopadají na lásku, je patrně žádost o peníze ta nejmrazivější a nejmocnější.* (bovary6) – *Je tedy jasné, že spoluúčast dopadá na lidi velmi nerovně a tvrdě zasahuje ty nejslabší.* (mf970730) – *Drahá energie tvrdě dopadá na firmy.* (net; pub) – *Deprese a nejistota dopadají na mou hlavu.* (net; blog) – *Ale proč ta kletba dopadla právě na Ernazara [...]?* (net; pop) – *Nevíme, jak dlouho žil Ozeáš. Zda zažil jen začátek naplňování jeho proroctví o bídě, která dopadne na severní řiši, nebo se dožil i pádu Samaří.* (net; pub) – *Od roku 1930 začala dopadat na ČSR hospodářská krize.* (aop699) – *Tato jednoduchá úvaha platí makroekonomicky, podle strukturálních a regionálních změn bude dopadat s různou intenzitou v jednotlivých odvětvích a regionech.* (hnk5) – *Nepříznivý demografický vývoj dopadá především na ženy.* (net; pub).

Slovesa s prefixem *pře-* jsou tranzitivní a bývají proto doplněna objektem v akuzativu, např.: *Už mě zase začíná přepadat pocit, že moc rychle stárnu.* (net; pub). Slovesa s prefixy *o-* a *do-* bývají naproti tomu doplněna akuzativem (s typickou předložkou *na*) specifikujícím cílový bod děje, např.: *Británie prožívala ekonomickou krizi, která dopadla především na mládež, a svět svírala závěrečná křeč studené války.* (mf961022) – *Obavy akciové Ameriky dopadají i na český trh.* (net; pub).

Sekundární imperfektiva. *Padávat* nelze doložit, k *dopadávat* mohu uvést jediný nález: *Nějak nemám náladu, protože na mě pomalu dopadá nedobrá nálada.* (net; blog). *Přepadávat* je poměrně rozšířené (dvě desítky dokladů na internetu), např.: *Ale tady na ulici ji tyto neradostné představy přepadávaly v celých hejnech [...]* (zivago) – *Často ho totiž přepadával neobvyklý, tíživý strach. Strach z lidí.* (mf991113) – *Organismus se sice na porod připravuje celých devět měsíců, ale přesto [...] mohou nastávající maminku přepadávat neklid a úzkost, strach z bolesti, obavy, jak porod zvládne.* (net; ost) – *Začal ho přepadávat strach.* (net; pub).

<p>PAD 9 <i>N₁ – VF</i> <i>N₁ – VF – na N₄</i> <i>N₁ – VF – N₄</i> s tíhou doléhat, a tím nějak postihovat</p>		
<p>PADNOUT pf ☐ [...] když jsme ušli stovku metrů, padl na vraha i na mne strach... (pi225) ☐ Záhy však padl smutek i na rodinu Václava Mikuláše. (durych) ☐ Strach padl na všechny, kdo ho viděli, on si však zvolil za cíl své plné nenávisti gondorského kapitána [...] (net; pop) ☐ [...] těsně před cílem únava padla taky na nejmenší a moc šikovnou samostatnou cyklistku. (net; pop)</p>	<p>PADAT ipf ☐ Padá na mě deprese. Je mi nanic. (srdceso) ☐ Na celé člověčenstvo padá cosi jako mrazivý stín hrůzy. (s_mloky) ☐ A bylo to dobré rozhodnutí, neb únava padala rychle na všechny. (net; pub) ☐ Deprese padají na hlavu bolavou [...] (net; son)</p>	
<p>DOPADNOUT pf ☐ Jenže na začátku září dopadla dvojí rána. Nejdřív měl havárii ve Snettertonu, [...] pak ho vyšplouchla počítačová firma, která ho sponzorovala. (vrazlek) ☐ Británie prožívala ekonomickou krizi, která dopadla především na mládež, a svět svírala závěrečná křeč studené války. (mf961022) ☐ Ale proč ta kletba dopadla právě na Ernazara [...]? (net; pop) ☐ Nevíme, jak dlouho žil Ozeáš. Zda zažil jen začátek naplňování jeho proroctví o bídě, která dopadne na severní říši, nebo se dožil i pádu Samaří. (net; pub)</p>	<p>DOPADAT ipf ☐ Od roku 1930 začala dopadat na ČSR hospodářská krize. (aop699) ☐ Tato jednoduchá úvaha platí makroekonomicky, podle strukturálních a regionálních změn bude dopadat s různou intenzitou v jednotlivých odvětvích a regionech. (hnk5) ☐ Obavy akciové Ameriky dopadají i na český trh. (net; pub) ☐ Nepříznivý demografický vývoj dopadá především na ženy. (net; pub)</p>	<p>DOPADÁVAT sipf ☐ Nějak nemám náladu, protože na mě pomalu dopadá nedobrá nálada. (net; blog)</p>

<p>PŘEPADNOUT pf</p> <p>☐ <i>Ale pocit osamění na vás nedoléhá jenom když jste sama. Může vás přepadnout kdykoliv.</i> (konesa)</p> <p>☐ <i>Opata na okamžik přepadla nejistota.</i> (eco)</p> <p>☐ <i>[...] ta špatná nálada asi není z podzimu. Ta tě [...] může přepadnout i v parném létě.</i> (net; blog)</p> <p>☐ <i>Ačkoliv vás v prosinci během několika dnů může přepadnout deprese z pozdního rozednění (mnohde až kolem deváté hodiny), vykročíte-li do ulic navečer či v noci, vleje do vás elán tisíce rozsvícených domácností, světelných ozdob v každém okně, světelnými hady opentlené stromy, lampy a kdoví co všechno.</i> (net; ost)</p>	<p>PŘEPADAT ipf</p> <p>☐ <i>[...] Rubens se už předem obával představ, které ho budou při milování přepadat.</i> (nes3)</p> <p>☐ <i>Protože nás začala přepadat beznaděj z omezených možností, které jako novináři máme, pokusili jsme se oživit zájem svých spoluobčanů pomocí ankety.</i> (resp9334)</p> <p>☐ <i>Častěji než doma vás budou v cizím prostředí přepadat deprese, touha schovat se před ostatními lidmi [...]</i> (net; blog)</p> <p>☐ <i>Už mě zase začíná přepadat pocit, že moc rychle stárnu.</i> (net; pub)</p>	<p>PŘEPADÁVAT sipf</p> <p>☐ <i>Ale tady na ulici ji tyto neradosné představy přepadávaly v celých hejnech [...]</i> (zivago)</p> <p>☐ <i>Často ho totiž přepadával neobvyklý, tíživý strach. Strach z lidí.</i> (mf991113)</p> <p>☐ <i>Organismus se sice na porod připravuje celých devět měsíců, ale přesto [...] mohou nastávající maminku přepadávat neklid a úzkost, strach z bolesti, obavy, jak porod zvládne.</i> (net; ost)</p> <p>☐ <i>Začal ho přepadávat strach.</i> (net; pub)</p>
--	---	--

2.11 PAD 10

Pod obecný význam „úderem (prudce) dopadat, s úderem se uskutečňovat, zprav. často za sebou“ zařazují slovesa s prefixy *ø-* (1) a *do-* (2). Objevují se nejčastěji v kontextech, v nichž vystupují v subjektu referenty, jako jsou nejrůznější lidské nástroje nebo děje vyvolané použitím těchto nástrojů (např. dějové substantivum *výstřel*): (1) *Sdělil, že výstřely padly z několika samopalů Kalašnikov a z jedné pistole.* (lnd91182) – *[...] přiložil pušku k lici, zamířil na hlavu, s běžícím zajícem potáhl a padly dvě rány.* (borivoj) – *Rány padaly, ale broky dopadaly buďto za něj, nebo šly nad.* (borivoj) – *V ulicích našich měst a vesnic padají výstřely z pistolí, revolverů a pušek, a na zemi často zůstávají ležet mrtví.* (net; ost) x (2) *Dovedete si představit, jak míříte ve tmě něčím tak těžkým a nemotorným, jako je krumpáč, na člověka a že ten člověk tam ještě bude, až rána dopadne?* (smrt) – *Tak po půl minutě dopadla rána druhá. Stejně ostrá.* (net; nov) – *A znovu dopadaly rány obuškem do týla Mloků.* (s_mloky) – *Sekyra tiše dopadala a celou páteř dělila napůl. Prase se pak rozpadlo na dvě*

polovice přesně na oné dělicí čáře. (mf991127) – Rány dopadaly ze všech stran [...] (net; nov) – Kladivo nesmí dopadat pod jiným úhlem [...] (net; ost).

U sloves typu 2 prefix specifikuje zacílení děje: *To slovo dopadlo na mé srdce jako úder kladiva. (zweig) – Severus zavřel oči, když uslyšel ten děsivý zvuk, jako když dopadne facka. (net; nov).* V pozici subjektu také často vystupují (spíše u sloves typu 1) abstrakta jako *facka, gól, branka* apod. nebo abstrakta označující různé řečové akty, např. *narážka, poznámka, otázka, odpověď* apod.: *[...] padly facky na obou stranách [...] (net; pub) – „Věřili jsme, že to přijde, z takové převahy musel padnout gól,“ neztrácel naději zkušený brněnský záložník Patrik Siegl. (net; pub) – Padlo pár poznámek na námět svlíkání do tepla nebo chladu. (brizy) – Na tyto narážky padaly zcela jasné a konkrétní odpovědi [...] (resp9730) – Okamžitě začaly padat otázky ohledně Dušana Salfického. (net; pub).*

K sekundární imperfektivu *dopadávat* mohu uvést pouze tyto dva příklady: *Buchar se monotónně zdvihal a zas dopadával. (zab1) – Facky dopadávaly jako kapky deště na plechovou střechu. (net; nov). Padávat nelze doložit.*

tabulka 13 - PAD 10

PAD 10		
<i>N₁ – VF</i>		
úderem (prudce) dopadat, s úderem se uskutečňovat, zprav. často za sebou		
<p>PADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Sdělil, že výstřely padly z několika samopalů Kalašnikov a z jedné pistole. (lnd91182)</i> ☐ <i>[...] přiložil pušku k líci, zamířil na hlavu, s běžícím zajícem potáhl a padly dvě rány. (borivoj)</i> ☐ <i>[...] padly facky na obou stranách [...] (net; pub)</i> ☐ <i>„Věřili jsme, že to přijde, z takové převahy musel padnout gól,“ neztrácel naději zkušený brněnský záložník Patrik Siegl. (net; pub)</i> 	<p>PADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Rány padaly, ale broky dopadaly buďto za něj, nebo šly nad. (borivoj)</i> ☐ <i>Na tyto narážky padaly zcela jasné a konkrétní odpovědi [...] (resp9730)</i> ☐ <i>Okamžitě začaly padat otázky ohledně Dušana Salfického. (net; pub)</i> ☐ <i>V ulicích našich měst a vesnic padají výstřely z pistolí, revolverů a pušek, a na zemi často zůstávají ležet mrtví. (net; ost)</i> 	<p>PADÁVAT ipf nedoloženo</p>
<p>DOPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Dovedete si představit, jak míříte ve tmě něčím tak těžkým a nemotorným, jako je</i> 	<p>DOPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>A znovu dopadaly rány obuškem do týla Mloků. (s_mloky)</i> 	<p>DOPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Buchar se monotónně zdvihal a zas dopadával. (zab1)</i>

<p><i>krumpáč, na člověka a že ten člověk tam ještě bude, až rána dopadne?</i> (smrt)</p> <p>☛ <i>To slovo dopadlo na mé srdce jako úder kladiva.</i> (zweig)</p> <p>☛ <i>Severus zavřel oči, když uslyšel ten děsivý zvuk, jako když dopadne facka.</i> (net; nov)</p> <p>☛ <i>Tak po půl minutě dopadla rána druhá. Stejně ostrá.</i> (net; nov)</p>	<p>☛ <i>Sekyra tiše dopadala a celou páteř dělila napůl. Prase se pak rozpadlo na dvě polovice přesně na oné dělicí čáře.</i> (mf991127)</p> <p>☛ <i>Rány dopadaly ze všech stran [...]</i> (net; nov)</p> <p>☛ <i>Kladivo nesmí dopadat pod jiným úhlem [...]</i> (net; ost)</p>	<p>☛ <i>Facky dopadávaly jako kapky deště na plechovou střechu.</i> (net; nov)</p>
--	---	--

2.12 PAD 11

Význam „prudkým pohybem narážet; prudkým pohybem vnikat“ se do značné míry podobá významu PAD 10 (viz kap. 2.11). Obdobné řešení však přináší např. také SSJČ.⁹¹ Je zde především syntaktický rozdíl. Ve významu PAD 11 bývá specifikován v doplnění (s charakteristickou předložkou *do*, zřídka *na* aj.) cílový bod děje, např.: *Chodec vysílením padl do cíle.* (net; pub) – *Atleti sprinteři při stovce zrychlují jen prvních 7-8 vteřin. Zbytek času v podstatě padají do pásky.* (net; pub) – *[...] společnost Gigabyte [...] v dubnu oznámila záměr vpadnout také na trh mobilních telefonů.* (net; pub) – *Přípitek [...] představuje smluvené heslo, po němž vpadají do síně dragouni s loučemi a tasenými zbraněmi.* (Pecka) – *Izrael kontroloval od invaze v roce 1978 části jižního Libanonu, kam znovu vpadl v roce 1982.* (ln99265) – *V ranních hodinách devátého dubna 1940 německá vojska vpadla do Dánska a Norska, čímž zahájila operaci Weserübung.* (net; pub) – *Není možné vpadat do cizí země s různolícím a usměvavým obličejem a s něhou v modrých očích zapalovat sýpky, probodávat muže a násilím uklidňovat ženy.* (housle) – *Husajnova brigáda [...] začala za svítání vpadat do příbytků místních sunnitů.* (net; pub) – *Hartenberkové pak vpadali na Loketsko a Chebsko [...], aby zde loupili [...]* (net; pop) – *„Neměli by hledat ukryté zbraně, vpadávat do domů místních obyvatel nebo rozhánět demonstrace. To nemají v mandátu,“ prohlásil [...] Pavel Štefka.* (net; pub) – *Ve stejné době jako on přichází (či spíše vpadává) se svou prvotinou*

⁹¹ Heslo *padati*, významy 10 a 11.

pražský rodák Franz Werfel [...] (ln99204)⁹². Jak je vidět z posledních příkladů, sekundární imperfektivum *vpadávat* je poměrně hojné. Sloveso *padávat* však nelze doložit.

Typická jsou spojení jako *padnout/padat (někomu) do náruče/náručí* (1), *padnout/padat (někomu) kolem krku* (2) nebo *(v)padnout/(v)padat (někomu) do zad* (3), v nichž vystupuje obligatorní dativní objekt: (1) *Padla mu do náruče. (nes2) – Ženy ale svádět nemusel. Padaly mu do náruče samy. (story97) – Dokonce i ruce měl v takové pozici, ve které toho anděla zachytil, když mu padal do náručí. (net; blog) x* (2) *Anna otevřela a padla otci kolem krku. (taussig1) – [...] aby mi chtěla padnout kolem krku, to ne. Pořád má dost odstup. (net; for) – I když si nedělám iluze, že si budeme padat kolem krku nebo se objímat, rozhodně nechci být prostředníkem několika táborů. (ln92131) x* (3) *Bál se, aby jim vrah nevpadl do zad. To byl jeho styl. (pece5) – Všichni mi vpádají do zad: soudci, noviny, jiné průmyslové skupiny. (ln94299) – Efektivněji se kryjí, vpádávají vám do zad, když to nejméně čekáte, bleskurychle utečou před granátem [...] (net; pub).*

Prefix *v-* tu má rysy subsumpční předpony (subsumuje význam pohybu směrem dovnitř).⁹³

tabulka 14 - PAD 11

PAD 11	
<i>N₁ – VF– (N₃) – do/kolem N₂ (F)</i>	
<i>N₁ – VF– na N₄</i>	
prudkým pohybem narážet; prudkým pohybem vnikat	
PADNOUT pf	PADAT ipf
<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Padla mu do náruče. (nes2)</i> ☐ <i>Anna otevřela a padla otci kolem krku. (taussig1)</i> ☐ <i>[...] aby mi chtěla padnout kolem krku, to ne. Pořád má dost odstup. (net; for)</i> ☐ <i>Chodec vysílením padl do cíle. (net; pub)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Ženy ale svádět nemusel. Padaly mu do náruče samy. (story97)</i> ☐ <i>I když si nedělám iluze, že si budeme padat kolem krku nebo se objímat, rozhodně nechci být prostředníkem několika táborů. (ln92131)</i> ☐ <i>Atleti sprinteři při stovce zrychlují jen prvních 7-8 vteřin. Zbytek času v podstatě padají do pásky. (net; pub)</i> ☐ <i>Dokonce i ruce měl v takové pozici, ve které toho</i>

⁹² V tomto jediném příkladu není specifikován cílový bod děje.

⁹³ Pojetí subsumpce je tak rozšířeno na celou slovesnou vazbu. V tradičním Komárkově (1984) chápání se však vychází ze subsumpce kořene (např. *při-bliž-* apod.). Srov. kap. 2.2.9.

	<i>anděla zachytil, když mu padal do náručí. (net; blog)</i>	
VPADNOUT pf ● <i>Bál se, aby jim vrah nevpadl do zad. To byl jeho styl. (pece5)</i> ● <i>Izrael kontroloval od invaze v roce 1978 části jižního Libanonu, kam znovu vpadl v roce 1982. (ln99265)</i> ● <i>[...] společnost Gigabyte [...] v dubnu oznámila záměr vpadnout také na trh mobilních telefonů. (net; pub)</i> ● <i>V ranních hodinách devátého dubna 1940 německá vojska vpadla do Dánska a Norska, čímž zahájila operaci Weserübung. (net; pub)</i>	VPADAT ipf ● <i>Není možné vpadat do cizí země s různolícím a usměvavým obličejem a s něhou v modrých očích zapalovat sýpky, probodávat muže a násilím uklidňovat ženy. (houses)</i> ● <i>Všichni mi vpadají do zad: soudci, noviny, jiné průmyslové skupiny. (ln94299)</i> ● <i>Husajnova brigáda [...] začala za svítání vpadat do příbytků místních sunnitů. (net; pub)</i> ● <i>Hartenberkové pak vpadali na Loketsko a Chebsko [...], aby zde loupili [...] (net; pop)</i>	VPADÁVAT sipf ● <i>[...] vpadávali do bytů a třesoucím se ženám strhávali náušnice [...] (zweig)</i> ● <i>Ve stejné době jako on přichází (či spíše vpadává) se svou prvotinou pražský rodák Franz Werfel [...] (ln99204)</i> ● <i>„Neměli by hledat ukryté zbraně, vpadávat do domů místních obyvatel nebo rozhánět demonstrace. To nemají v mandátu," prohlásil [...] Pavel Štefka. (net; pub)</i> ● <i>Efektivněji se kryjí, vpadávají vám do zad, když to nejméně čekáte, bleskurychle utečou před granátem [...] (net; pub)</i>

2.13 PAD 12

Význam „náhle se naráz k něčemu připojovat, vměšovat se do něčeho“ vyjadřují pouze slovesa s prefixem *v-*. Neprefigovaná slovesa lze sice předpokládat, jejich užití v tomto významu se mi však nepodařilo prokázat.⁹⁴ Prefix *v-* zde subsumuje směrový význam „dovnitř“ (srov. kap. 2.12), např.: *[...] do toho občas vpadne motiv z klasické (míněno třeba barokní) muziky [...] (net; ost)* – *Do toho mu vpadá ostrý hlas, jenž hrozí a poroučí [...] (krakatit)* – *[...] dovolím si vpadnout do této debaty. (net; for)* – *Termín intuice, tolikrát už zmíněný v Malevičových úvahách, vpadá do textu O nových systémech v umění náhle, uprostřed výkladu [...] (padrta)* – *Vpadá mu do řeči. (net; nov)* – *Do počáteční samoty vpadá existenciální okouzlení bigbitem [...] (net; ost)* – *Když při zpěvu Svatý, svatý, svatý... vpadáme do chóru andělů, představuji si často, že zde spolu zpívají všichni lidé [...] (smrtziv).*

Hojné je užití ve větách uvozujících přímou řeč, tedy zejména v narativní próze, např.: *„A pak ses na scéně objevil ty!“ vpadla Carole hrdě. (vrazlek)* – *“To přece není možné!” vpadl mu do řeči kníže. (Dostojevskij).*

⁹⁴ SSSJČ tento význam u neprefigovaných sloves také neuvádí.

Sekundární imperfektivum *vpadávat* má v SYN2000 jediný výskyt: *Režisér hraje krásnou hru, kterou mu autor za často zle ohrožuje, vpadá vaje do ní naprosto nevhodně a překážlivě svým textem.* (jak_se). Několik dalších dokladů nalezneme na internetu, např.: [...] *nezná nové aranže a hned v první písničce vpadá v do pauzy.* (net; ost) – *Fantazíovala. Nebo ty myšlenky, co jí vpádávaly do snů, až se vzbouzela celá propocená.* (net; nov).

Syntaktické vlastnosti těchto sloves jsou podobné jako u sloves v kap. 2.12.

tabulka 15 - PAD 12

PAD 12 $N_1 - VF - (N_3) - do N_2 (F)$ náhle se naráz k něčemu připojovat, vměšovat se do něčeho		
VPADNOUT pf ● "A pak ses na scéně objevil ty!" vpadla Carole hrdě. (vrazlek) ● "To přece není možné!" vpadl mu do řeči kníže. (Dostojevskij) ● [...] do toho občas vpadne motiv z klasické (míněno třeba barokní) muziky [...] (net; ost) ● [...] dovolím si vpadnout do této debaty. (net; for)	VPADAT ipf ● Do toho mu vpadá ostrý hlas, jenž hrozí a poroučí [...] (krakatit) ● Termín intuice, tolikrát už zmíněný v Malevičových úvahách, vpadá do textu O nových systémech v umění náhle, uprostřed výkladu [...] (padrta) ● Když při zpěvu Svatý, svatý, svatý... vpadáme do chóru andělů, představují si často, že zde spolu zpívají všichni lidé [...] (smrtziv) ● Vpadá mu do řeči. (net; nov)	VPADÁVAT sipf ● Režisér hraje krásnou hru, kterou mu autor za často zle ohrožuje, vpadá vaje do ní naprosto nevhodně a překážlivě svým textem. (jak_se) ● [...] nezná nové aranže a hned v první písničce vpadá v do pauzy. (net; ost) ● Fantazíovala. Nebo ty myšlenky, co jí vpádávaly do snů, až se vzbouzela celá propocená. (net; nov)

2.14 PAD 13

K obecnému významu „ocítat se v (zpravidla) nepříznivé situaci nebo stavu“ řadím slovesa s prefixy *o-*, *s-*, *u-*, *za-*. Pro tato slovesa (podobně jako pro slovesa ve skupině PAD 9, kap. 2.10) jsou typické kontexty s pojmenováním negativních duševních stavů, v tomto případě však v pozici komplementu. Charakteristická je vazba s předložkou *do* (zřídka s předložkou *v*): [...] *člověk [...] musí ztratit naději a padnout do hořkosti a zoufalství.* (net; blog) – [...] *matematictí nadšenci padají do extáze [...]* (net; blog) – *Začíná to všechno*

nevinně, změníte životní směr, upadnete do deprese, zklame vás láska, život, zaměstnání... (net; blog) – Engels, bývalý pruský důstojník, [...] upadal také v nadšení, jakmile ucítil střelný prach. (net; sci) – O tuto krutou hádanku mnozí zakopávají a upadávají do zoufalství nebo nihilismu. (milet) – Dneska spadnu do zlého snu a protrpím se jím až do konce. (kap) – Byla jsem šťastím bez sebe, když se zvedly vlny, nadšeně jsem na ně ukazovala. [...] poskytnou člověku občasné emoční nadšení, [...] poté však zapadá do deprese mezi dvě další vysoké vlny [...] (net; blog). Jindy v pozici komplementu vystupují pojmenování tělesných stavů a rozličných situací (např. *padnout do zajetí, upadat do bezvědomí, spadnout do problémů* apod.): *Speciální jednotka pronikla na kambodžské území a padla do zajetí Rudých Khmerů.* (pece2) – [...] příliš pozdě si uvědomoval, že sám rovněž padl do léčky [...] (eco) – Ale je to důvod na zjednodušené sčítání, když někdo padne do nepříjemného podezření v úplně jiné věci? (tyden) – *Italský novinář padl do zajetí palestinských bojovníků.* (net; pub) – *Někteří vojáci [...] padali do rukou Němců nebo chorvatských fašistů.* (lavina) – *Odborný pracovník muzea, [...] padal sice do mdlob, ale funkcionář byl nanejvýš spokojen, protože věděl, co lid potřebuje a žádá.* (tref) – [...] nemocnice padají do dluhů [...] (net; ost) – [...] básník Edvard Kocbek upadl v nemilost hned několikrát [...] (ln94205) – *Vězení v Burrelu má nejhorší pověst v celé Albánii a ocitla se v něm i řada stranických kádrů, které upadly do nemilosti.* (resp9036) – *Po požití více než tří houbiček může postava upadnout do bezvědomí.* (net; pop) – *Zdálo se mi, že upadám do mrákot, na srdci jsem však necítil ani stín hříchu.* (eco) – *Občas totiž upadala do bezvědomí.* (pecel) – *Ti, kteří dary přijímají a nemusejí vyvíjet aktivitu, upadají do letargie, nudy a uchylují se k drogám a alkoholismu.* (net; pub) – *Odpolední obchodování upadá do apatické nálady.* (net; pub) – *A já už nechci spadnout do žádného průseru [...]* (prokleti) – *Fascinovala mě na něm postava manželky, která si najme prostitutku a poté bezděčně spadne do situace, kdy má sexuální vztah skrze prostředníka.* (net; pub) – *Když Vám advokát prohraje spor nebo notář špatně sepiše veřejnou listinu a vy třeba kvůli tomu spadnete do exekuce, tak mu za jeho "práci" musíte tučně zaplatit [...]* (net; for).

Sloveso *spadat* se v tomto významu neužívá.

Slovesa na *zapad-* vykazují v rámci této skupiny nejnižší frekvenci: *Člověk však svým uvědomováním nesmí zapadnout do diferencovaných stavů vědomí [...]* (cestkdok) – *Posléze zapadl do tupého a nevědomého spánku.* (krakatit) – *Toto Ano vůči času je vůle, aby míjení zůstalo, a ne do marnosti zapadlo.* (cest) – [...] pak jsme oba dva zapadli do víru všednodennosti, řešili jsme ty spousty každodenních maličností [...] (net; pub) – *Přinese oživení, nebo zapadne do průměru tohoto mladého týmu, který má ale jistě hodně před sebou?* (net; pub) – [...] *buržoazní propaganda se touto cestou snaží odvádět pozornost od [...]*

hluboké ekonomické, politické, mravní a ideologické krize, do které stále hlouběji zapadají síly buržoazního světa. (pil77) – *A poloomámení milenci zapomněli na stav svůj myslit a zapadali do něho stále hloub [...]* (klima). Kromě poněkud zvláštního, nejasného příkladu nejsou k dispozici další nálezy: *Předlužená Titova Jugoslávie se sice snažila alespoň splácet úroky, ale megalomansky řízeným hospodářstvím a politicky podmíněnými investicemi - místo továren se stavěly spíše stadióny - zapadala stále hlouběji.* (resp9340).

Sekundární imperfektiva. *Padávat* mohu doložit jen jediným internetovým nálezem: [...] *často pak v koma padávám, a ráda v něm bývávám [...]* (net; blog). *Zapadávat* se v tomto významu patrně neužívá. *Upadávat* má dva výskyty v SYN2000 a několik dalších na internetu, např.: *Trpí záchvaty a upadáva do bezvědomí.* (mf971129) – *O tuto krutou hádanku mnozí zakopávají a upadávají do zoufalství nebo nihilismu.* (milet) – *Pan Novák zase upadával do spánku [...]* (net; ost). Sekundární imperfektivum *spadávat* se třemi nálezy na internetu lze také považovat za velmi okrajové: *To je také problém ODS, která nanášením těchto otázek teď opakovaně spadává do politické pasti [...]* (net; for) – [...] *to neřeší problém oné pasti chudoby, do které spadávají lidé, kteří jsou na sociálních dávkách [...]* (net; ost) – [...] *hrozně rád spadává do situací, které se později zvrtnou do velkých problémů [...]* (net; ost).

Specifikace cíle je u těchto sloves (pro vyjádření daného významu) obligatorní.

tabulka 16 - PAD 13

PAD 13 <i>N₁ – VF – do N₂ (F)</i> <i>N₁ – VF – v N₄</i> ocítat se v (zpravidla) nepříznivé situaci nebo stavu		
PADNOUT pf ● <i>Speciální jednotka pronikla na kambodžské území a padla do zajetí Rudých Khmerů.</i> (pece2) ● [...] <i>příliš pozdě si uvědomoval, že sám rovněž padl do léčky [...]</i> (eco) ● [...] <i>člověk [...] musí ztratit naději a padnout do hořkosti a zoufalství.</i> (net; blog) ● <i>Italský novinář padl do zajetí palestinských bojovníků.</i> (net; pub)	PADAT ipf ● <i>Někteří vojáci [...] padali do rukou Němců nebo chorvatských fašistů.</i> (lavina) ● <i>Odborný pracovník muzea, [...] padal sice do mdlob, ale funkcionář byl nanejvýš spokojen, protože věděl, co lid potřebuje a žádá.</i> (tref) ● [...] <i>nemocnice padají do dluhů [...]</i> (net; ost) ● [...] <i>matematictí nadšenci padají do extáze [...]</i> (net; blog)	PADÁVAT sipf ● [...] <i>často pak v koma padávám, a ráda v něm bývávám [...]</i> (net; blog)

<p>SPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Dneska spadnu do zlého snu a protrpím se jím až do konce. (kap) ☐ A já už nechci spadnout do žádnýho průseru [...] (prokleti) ☐ Fascinovala mě na něm postava manželky, která si najme prostitutku a poté bezděčně spadne do situace, kdy má sexuální vztah skrze prostředníka. (net; pub) ☐ Když Vám advokát prohraje spor nebo notář špatně sepiše veřejnou listinu a vy třeba kvůli tomu spadnete do exekuce, tak mu za jeho "práci" musíte tučně zaplatit [...] (net; for) 		<p>SPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ To je také problém ODS, která nanášením těchto otázek teď opakovaně spadává do politické pasti [...] (net; for) ☐ [...] to neřeší problém oné pasti chudoby, do které spadávají lidé, kteří jsou na sociálních dávkách [...] (net; ost) ☐ [...] hrozně rád spadává do situací, které se později zvrtnou do velkých problémů [...] (net; ost)
<p>UPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] básník Edvard Kocbek upadl v nemilost hned několikrát [...] (ln94205) ☐ Vězení v Burrelu má nejhorší pověst v celé Albánii a ocitla se v něm i řada stranických kádrů, které upadly do nemilosti. (resp9036) ☐ Po požití více než tří houbiček může postava upadnout do bezvědomí. (net; pop) ☐ Začíná to všechno nevinně, změňte životní směr, upadnete do deprese, zklame vás láska, život, zaměstnání... (net; blog) 	<p>UPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Zdálo se mi, že upadám do mrákot, na srdci jsem však necítil ani stín hříchu. (eco) ☐ Občas totiž upadala do bezvědomí. (pece1) ☐ Engels, bývalý pruský důstojník, [...] upadal také v nadšení, jakmile ucítil střelný prach. (net; sci) ☐ Ti, kteří dary přijímají a nemusejí vyvíjet aktivitu, upadají do letargie, nudy a uchylují se k drogám a alkoholismu. (net; pub) 	<p>UPADÁVAT sipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Trpí záchvaty a upadává do bezvědomí. (mf971129) ☐ O tuto krutou hádanku mnozí zakopávají a upadávají do zoufalství nebo nihilismu. (milet) ☐ Pan Novák zase upadával do spánku [...] (net; ost)
<p>ZAPADNOUT pf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Člověk však svým uvědomováním nesmí zapadnout do diferencovaných stavů vědomí [...] (cestkdok) ☐ Posléze zapadl do tupého a nevědomého spánku. (krakatit) ☐ [...] pak jsme oba dva zapadli do víru 	<p>ZAPADAT ipf</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] buržoazní propaganda se touto cestou snaží odvádět pozornost od [...] hluboké ekonomické, politické, mravní a ideologické krize, do které stále hlouběji zapadají síly buržoazního světa. (pil77) ☐ A poloomámení milenci zapomněli na stav svůj myslit a zapadali do něho stále 	

<p><i>všednodennosti, řešili jsme ty spousty každodenních maličností [...] (net; pub)</i></p> <p>■ <i>Přinese oživení, nebo zapadne do průměru tohoto mladého týmu, který má ale jistě hodně před sebou? (net; pub)</i></p>	<p><i>hloub [...] (klíma)</i></p> <p>■ <i>Byla jsem štěstím bez sebe, když se zvedly vlny, nadšeně jsem na ně ukazovala. [...] poskytnou člověku občasně emoční nadšení, [...] poté však zapadá do deprese mezi dvě další vysoké vlny [...] (net; blog)</i></p>	
---	---	--

2.15 PAD 14

Význam PAD 14 vyjadřují neprefigovaná slovesa a slovesa s prefixem *do-*. Specifikace cíle (nejčastěji pomocí vazby s předložkou *na*) je u těchto sloves obligatorní.⁹⁵ V pozici subjektu vystupují nejčastěji referenty jako *světlo, paprsky, záře, stín, odlesk* apod.: *Já se divila, [...] že se neotevřelo nebe a bílé světlo nepadlo na místo, kde jsme stáli.* (ryb) – *[...] mladší generaci přitáhnou hráči ze slavné seattlovské kapely Pearl Jam, která [...] zůstala v pozadí, aby co největší odlesk slávy padl na jejich legendární vzor.* (hnh5) – *Stín padá na bankovní sektor jako na celek, který pocítí snížení zájmu o své služby.* (cmpr9417) – *[...] namířil světlo tak, že paprsky dopadly na hromadu uhlí.* (des) – *Kužel světla dopadl na zed' mesršmitské fabriky.* (zbabelci) – *Na tvář mu dopadl stín.* (net; blog) – *Pokud nezískají zájem o věci místní lidé, budou centrální snahy dopadat na neúrodnou půdu.* (resp9019) – *Část slunečního záření, které dopadá na určité předměty, se totiž odráží, a může tak zasáhnout i oči člověka, který není na přímém slunci.* (mf940723).

Teoreticky lze předpokládat perfektní užití slovesa *dopadat* ve významu fázovém, tedy jako perfektivum (podobně jako v kap. 2.2.2.2).

Příklady případných sekundárních imperfektiv nebyly nalezeny.

⁹⁵ Srov. kap. 2.14.

<p>PAD 14 $N_1 - VF - (N_3) - na N_4$ $N_1 - VF - (N_3) - do N_2$ zasahovat, pronikat</p>		
<p>PADNOUT pf ● <i>Já se divila, [...] že se neotevřelo nebe a bílé světlo nepadlo na místo, kde jsme stáli.</i> (ryb) ● <i>[...] mladší generaci přitáhnou hráči ze slavné seattlovské kapely Pearl Jam, která [...] zůstala v pozadí, aby co největší odlesk slávy padl na jejich legendární vzor.</i> (hnh5) ● <i>Stín padl na mocné římské impérium.</i> (net; ost) ● <i>[...] vnitřní svatyně je orientovaná tak, aby ve dnech 20. 2. a 20. 10. (jedno je datum narození Ramesse II., druhé uvedení na trůn) padly paprsky slunce na posvátný koráb, který je zde uložen [...]</i></p>	<p>PADAT ipf ● <i>Stín padá na bankovní sektor jako na celek, který pocítí snížení zájmu o své služby.</i> (cmpr9417) ● <i>Gypser civěl na televizi, její namodralé světlo padalo bočním okénkem na prošlapané schodiště.</i> (pi120) ● <i>Do předsínky padá světlo zasklenou výplní nade dveřmi.</i> (net; nov) ● <i>Otočil se a pozvedl lucernu, aby mu padalo světlo do obličeje.</i> (net; nov)</p>	
<p>DOPADNOUT pf ● <i>[...] namířil světlo tak, že paprsky dopadly na hromadu uhlí.</i> (des) ● <i>Kužel světla dopadl na zed' mesršmitské fabriky.</i> (zbabelci) ● <i>Avšak i na tuhle žlutou bestii musel jednou dopadnout stín.</i> (net; blog) ● <i>Na tvář mu dopadl stín.</i> (net; blog)</p>	<p>DOPADAT ipf ● <i>Pokud nezískají zájem o věci místní lidé, budou centrální snahy dopadat na neúrodnou půdu.</i> (resp9019) ● <i>Část slunečního záření, které dopadá na určité předměty, se totiž odráží, a může tak zasáhnout i oči člověka, který není na přímém slunci.</i> (mf940723) ● <i>[...] v derivacích se rozlišuje aktivní plocha S, která emituje záření, a pasivní plocha A, na kterou záření dopadá [...]</i> (net; sci) ● <i>A pronikne do světa, o němž se neměl nikdy ani dozvědět. Do světa, na nějž dopadá stín železné věže.</i> (net; enc)</p>	

2.16 PAD 15

Dosavadní popis nelze jistě považovat za vyčerpávající. Jde však spíše o naznačení cesty, kterou je možné se ubírat při uvažích nad složitou strukturou forem a významů. Z ekonomických důvodů proto komentář po zbytek práce vypustím, příp. se omezím jen na to nejnужnější. Jak jsem podotknul již v úvodu – základem této práce jsou jednotlivá graficky zpracovaná hesla.

V nich jsem se dosud snažil uvádět, pokud to bylo možné, dva korpusové a dva internetové příklady každého slovesa. Z úsporných důvodů budou tabulky nadále obsahovat jen jeden korpusový a jeden internetový nález. Pokud bude třeba, uvedu další příklady v poznámkách nebo pod grafickým znázorněním.

tabulka 18 - PAD 15

PAD 15 $N_1 - VF - na N_4$ (zprav. nepřívětivě) vztahovat se, dotýkat se, dolehávat		
PADNOUT pf ● [...] <i>na hradeckého lékaře Jana Michálka padl dvanáctiměsíční trest, během něhož nesmí poskytovat zdravotní služby v žádném sportovním klubu.</i> (mf970131) ● <i>Zdá se, jako by na statek padla kletba.</i> (net; enc)	PADAT ipf ● <i>V okamžiku příjezdu policistů padá odpovědnost za další vývoj událostí na ně.</i> (ln99117) ● <i>Zodpovědnost padá na klub, následky ponese Slavia.</i> (net; pub)	
SPADNOUT pf ● <i>Prvním rokem na mě spadla veškerá odpovědnost, proto mě tento titul stál víc sil.</i> (ln96112s) ● <i>Na obce by spadla starost o civilní obranu, která několik let nebyla.</i> (net; adm)	SPADAT ipf ● [...] <i>odpovědnost za mrtvé spadá především na konto studené války.</i> (ln96213) ● <i>Pokud případné poškození nenahlásíte, spadá vina a případně i trest na vás.</i> (net; ost)	

Další příklady: [...] *následky by padly na jeho hlavu* [...] (sartre).

2.17 PAD 16

Poznámky: Více příkladů slovesa *padnout* nebylo nalezeno. Spojení neprefigovaných sloves s časovým údajem je poněkud archaičtější: *Rozprava jeho o tom s p. Palackým padá do let 1823 až 1828 [...]* (net; sci).⁹⁶ *Spadnout* je narozdíl od *spadat* okrajové.

tabulka 19 - PAD 16

PAD 16 <i>N₁ – VF – do N₂</i> (svým zařazením) náležet, patřit (i časově)		
PADNOUT pf ■ <i>Teprve nově narození by pak padli do nového systému.</i> (mf970624) ■ <i>[...] tak, jak padnou mnozí do obou dvou systémů, budou zase další, kteří nepadnou ani do jednoho toho systému.</i> (net; adm)	PADAT ipf ■ <i>"[...] V ČR sedmdesát procent rodin, kde je jeden nezaměstnaný, padá do sociální sítě [...]"</i> dodal Špidla. (pr981210) ■ <i>Rozprava jeho o tom s p. Palackým padá do let 1823 až 1828 [...]</i> (net; sci)	
SPADNOUT pf ■ <i>Mluvčí centrální banky zdůrazňuje, že klasifikované úvěry se dělí do pěti kategorií, přičemž do první spadnou i řádně splácené úvěry [...]</i> (ln9726e) ■ <i>Namísto problémové společnosti M-Publicity se prý asi objeví jiný subjekt, který předloží projekt opravdového středočeského rádia, získá podporu radních a po získání licence spadne do sítě Rádií Hey.</i> (net; pub)	SPADAT ipf ■ <i>Major s ausáckými znaky se chtěl uplatnit, neboť poezie spadala do rámce jeho odbornosti.</i> (prapor) ■ <i>Proč Velká Británie nepadá do první vlny zemí přecházejících na euro?</i> (net; pub)	SPADÁVAT sipf ■ <i>Téměř milion lidí se živi příležitostnými, sezonními pracemi, po zbytek roku pak spadávají do záchranné sítě sociálního systému.</i> (ln99020) ■ <i>[...] tenhle foťák bez možnosti připojit systémový blesk spadává do kategorie foťáků na "dovolenou".</i> (net; pub)

Další příklady: *Pro Vagonku je to tlustá čára, do teď jsme nevěděli, jestli nepadneme do sítě bankrotu, ze které bychom se jen těžko dostali.* (mf990730) – *Otázky zajištění minimální úrovně dodržování lidských práv [...] by pak spadaly pod odpovědnost evropských států samých.* (mf921202) – *Tradiční součástí oslav Bořivoje bylo opékání srdce na rožni. Svátek spadal do doby srnčí říje [...]* (borivoj) – *Washingtonu se totiž nepodařilo od OSN získat záruky, že američtí vojáci nebudou spadat do kompetence nově zřízeného Mezinárodního*

⁹⁶ Jediný příklad slovesa *padat* v tomto významu na internetu.

trestního tribunálu. (net; pub) – *Počátky jeho literární tvorby spadávají právě do této doby.*
 (net; sci) – tendence k jiné předložkové vazbě: *Je pozoruhodné, že zrovna ti, již ponejvíce pokřikují, potom spadávají k osočování z komunismu.* (net; blog).

2.18 PAD 17

Poznámky: Význam má často negativní rys, např. *Z vyšší sumy od radnice si nemocnice nenakoupí vybavení, ale peníze padnou na platy.* (mf990306). V mnoha případech se objevuje kvantifikace nebo časové zařazení. Užití slovesa *padat* v tomto významu je velmi řídké. Uvedený příklad je jediný nalezený.

tabulka 20 - PAD 17

PAD 17 $N_1 - VF - na/za N_4 (F)$ $N_1 - VF - do N_2$ (obecně) být něčím zabrán, zabírat (často negativně)		
PADNOUT pf ● <i>Velká část kapacity vyšetřování padne na tyto případy, které by vůbec nemusely existovat.</i> (pr980902) ● <i>U monitoru musí spousta energie padnout na udělení kinetické energie elektronům [...].</i> (net; ost)	PADAT ipf ● <i>[...] struktura jistých malých živnostníků podobá se dělnické struktuře, že, když zestárne a ochuraví, padá na obtíž obci a chorobinci [...]</i> (net; ost)	
PŘIPADNOUT pf ● <i>Zahájení her připadlo na 75. výročí nezávislosti Řecka.</i> (olym) ● <i>[...] termín natáčení druhé desky by mohl připadnout na listopad.</i> (net; pub)	PŘIPADAT ipf ● <i>O významu památek a kulturního dědictví svědčí i vyhlášení Mezinárodního dne památek, který připadá na 18. dubna.</i> (cestruch) ● <i>[...] nemalá část trestných činů připadá na den, kdy je světla víc než na lampami osvětlených ulicích.</i> (net; sci)	
	SPADAT ipf ● <i>Český ráj je součástí České křídové tabule, jejíž vznik spadá do období druhohor před sto milióny let.</i> (hmv6) ● <i>[...] na první říjnový víkend</i>	

2.20 PAD 19

tabulka 22 - PAD 19

PAD 19 $N_1 - VF - na N_4 (F)$ (náhodou) připadnout, přijít		
PADNOUT pf ☐ <i>Pilon volá vždycky tohoto lékaře, když padne na takovýto nějaký hrůzný nález. (vesm9212)</i> ☐ <i>Štěstí je mrcha nestálá, ale jednou musí taky padnout na pravého. (net; for)</i>		

Poznámky: Např. Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997) tento význam neuvádějí.

2.21 PAD 20

Poznámky: Sloveso *padnout* se nevyskytuje jen v kontextech hovořících o oblečení, jak uvádí SSSJČ, např.:⁹⁷ *Máte-li drobnou jarní kytičku, padne do této vázičky jako ulitá. (vl_19_95) – [...] řízný hlas Roba Zombieho [...] padl do tvrdých nekompromisních skladeb jako ulitý [...] (rockpop) – Při výběru nůžek nezapomínáme na rukojeť, která musí dobře padnout do dlaně. (net; pub).* Sekundární imperfektivum *zapadávat* má v tomto významu pouze jeden výskyt v SYN2000. Další dvě slovesa na *zapat-* jsou však velmi frekventovaná – v korpusech i na internetu mají stovky výskytů.

tabulka 23 - PAD 20

PAD 20 $N_1 - VF - N_3 - (AdvMod)$ $N_1 - VF - do N_2$ dobře, vhodně (na tělo) přiléhat; vtělovat se svým charakterem dobře do celku		
PADNOUT pf ☐ <i>Šedý flanelový kostým jí padl stejně dobře po dvou letech manželství jako v den,</i>		

⁹⁷ Heslo *padnouti*.

<p><i>kdy na ni Vivian Herzog poprvé upřel pohled. (jeruz)</i> ● <i>Váš [...] systém je jako sériově vyrobené boty, které mají padnout každému, bez ohledu na to, jakou má nohu. (net; pub)</i></p>		
<p>ZAPADNOUT pf ● <i>[...] dumal jsem, jak se zvětšuje záběr oblasti informační techniky - když do ní zapadne i foťák a telefon. (ikaros98)</i> ● <i>Než se stal Tarzan králem džungle, byl to obyčejný a trochu nešikovný kluk, který se snažil zapadnout do opičí tlupy. (net; ost)</i></p>	<p>ZAPADAT ipf ● <i>[...] detaily nezapadaly do celku a celek byl neurčitý jako podoba člověka, který prochází zrcadlovým bludištěm. (svedeny)</i> ● <i>Devatenáct samostatně stojících rodinných domů na pozemcích o velikosti 1000 m² – 1600 m² je architektonicky navrženo tak, aby zapadaly do dané lokality [...] (net; ost)</i></p>	<p>ZAPADÁVAT sipf ● <i>Zvláštní vyšetřovací tým vypracoval verzi, do níž jeden po druhém zapadávaly nasbírané důkazy, a mladík se nakonec přiznal. (mf960205)</i> ● <i>Postupně do sebe začnou zapadávat jako puzzle do skládačky. (net; blog)</i></p>

Další příklady: *Parta, do které hrdinka zapadne, působí normálně prazvláštne [...] (ln96233k)* – *Přesně do této koncepce zapadl i projekt automatické výzkumné stanice Pathfinder, jejíž návrh se zrodil počátkem 90. let. (techt97)* – *Uvnitř převodovky zapadají kovové zuby na převodových kolech jeden do druhého. (objfyz) – [...] pak zjistili, že hráč svým herním stylem naprosto nezapadá do Packertova kolektivu a že musí odejít. (lnfi9350)* – *Koncept naší práce zapadá do oblasti WELLNESS – což v překladu znamená dobře vypadat a dobře se cítit. (net; ost)* – *[...] uvědomila jsem si, že mezi ně naprosto přesně zapadám [...] (net; blog)* – *Výukový kurs však není od "hotových" tanečnicků nijak ostře oddělen, takže začátečníci zapadávají do kolektivu prakticky hned. (net; ost).*

2.22 PAD 21

Poznámky: Slovesa *napadnout* a *napadávat* dokládá pouze SSJČ. *Dopadnout na jednu nohu* nikoli ve smyslu kulhání je doloženo bohatě.

tabulka 24 - PAD 21

<p>PAD 21 $N_1 - VF - na N_4 (F)$ při chůzi těžce došlapovat, kulhat</p>		
	<p>DOPADAT ipf ☐ <i>Dopadal na nohu a zlehka se opíral o berle. (pr981210)</i> ☐ <i>Pani [...] ztěžka dopadá na nohu. (net; blog)</i></p>	
<p>NAPADNOUT pf ☐ <i>napadne celou tíhou těla na jednu nohu (SSJČ)</i></p>	<p>NAPADAT ipf ☐ <i>V pětadvaceti na něj spadla železná traverza a přerazila mu páteř. Rok se nehýbal vůbec, teď těžce napadá na nohu. (lnnp9247)</i> ☐ <i>Trošičku napadala na nohu a moc známých neměla. (net; nov)</i></p>	<p>NAPADÁVAT sipf ☐ <i>napadávat na jednu nohu (SSJČ)</i></p>

2.23 PAD 22

Poznámky: Objekt je u těchto sloves obligatorní. Přenesený expresivní význam „nečekaně se na někoho obracet, nečekaně někoho navštěvovat apod.“: „*Nemůžeme je přece přepadnout bez ohlášení,*“ zaprotestovala. (echoes) – *Prostor se vyprazdňoval a já oddaloval odchod jen proto, že jsem musel s kytarou přes celý sál a někdo by mě mohl přepadnout, ať zahraju.* (net; ost) – *Hudba dnes přepadává všude. Obchody s gramodeskami mají ten nemožný zlovyk, vrhat melodie na chodník [...]* (kap) – *Alespoň mě ale nasměrovali, kam mám jít a já už nemusela nikoho přepadávat, [...]* vyjma Jindry. (net; blog) – *Pokud to půjde takto dál, budou úředníci OSA přepadávat trampy u táborových ohňů a vyměřovat jim poplatky dle platného sazebníku.* (net; ost).

tabulka 25 - PAD 22

<p>PAD 22 $N_1 - VF - N_4$ (náhle, nečekaně, zákeřně) útočit</p>		
<p>NAPADNOUT pf ☐ <i>Podle toho nemohla britská vláda mít oficiálně za to, že francouzští Mloci napadli</i></p>	<p>NAPADAT ipf ☐ <i>Teroristům se stále víc dařilo pronikat přes jordánské a libanonské</i></p>	<p>NAPADÁVAT sipf ☐ <i>Jsme obklopeni nepřáteli, kteří nás stále napadávají [...]</i> (net; pub)</p>

<p><i>Mloky anglické [...]</i> (s_mloky) ■ <i>Takže po aktualizaci můžu mít jistotu, že můj počítač nemůže napadnout žádný virus?</i> (net; ost)</p>	<p><i>hranice, napadat nevojenské cíle a vraždit civilisty.</i> (gentlem) ■ <i>Občané města mohou u soudu napadat nezákonné převody obecního majetku.</i> (net; sci)</p>	
<p>PŘEPADNOUT pf ■ <i>Druhé družstvo má za úkol přepadnout tábor a dopravit obránce mimo prostor.</i> (hryinet) ■ <i>Lupič v kukle přepadl benzínku.</i> (net; pub)</p>	<p>PŘEPADAT ipf ■ <i>Počali přepadat vojenské sklady a hlavně přepadali komunisty.</i> (resp9027) ■ <i>[...] povolání zvané „privateer“ [...] bylo v té době početné zaměstnání a znamenalo přepadat pirátské a francouzské lodě a dělit se o zisk s králem a soukromými investory.</i> (net; pub)</p>	<p>PŘEPADÁVAT sipf ■ <i>[...] vedl dvoji život jako dobrotivý pán kraje a jako vůdce tlupy loupežníků, kteří přepadávali kupce v nedaleké soutěsce.</i> (tref) ■ <i>[...] medvěd může přepadávat stáda.</i> (net; sci)</p>

2.24 PAD 23

Poznámky: U sloves na *připad-* je charakteristická vazba s předložkou *na* a s akuzativem. Pro slovesa na *napad-* je naopak typická bezpředložková akuzativní vazba. Větněsémantické role agenta a pacienta jsou zde opačné, srov. např.: *Napadla ho myšlenka.* (x) x *Připadl na myšlenku.* (x). Slovesa *napadávat*, *připadat* a *připadávat* lze doložit jediným uvedeným výskytem.

tabulka 26 - PAD 23

<p>PAD 23 <i>N₁/Inf/(prep) Sent – VF – N₄</i> <i>N₁/Inf/(prep) Sent – VF – N₃ – (na N₄) (F)</i> <i>N₁ – VF – na N₄</i> (náhle) přicházet na mysl, objevovat se jako nápad</p>		
<p>NAPADNOUT pf ■ <i>Až do téhle chvíle ho ani nenapadlo uvažovat o tom, jestli to dokáže.</i> (kalib) ■ <i>Sedím nad prázdným papírem a ne a ne mě napadnout ta správná slůvka.</i> (net; ver)</p>	<p>NAPADAT ipf ■ <i>A tak mě napadá, že leckteré naše vzpomínky jsou jako ta zrcátka na kalužích.</i> (vl_43_95) ■ <i>[...] spousta let už mě napadají písně [...]</i> (net; ost)</p>	<p>NAPADÁVAT sipf ■ <i>Nové skladby jej obvykle napadávají před koncertem, když se rozehrává na klavíru.</i> (story97)</p>
PŘIPADNOUT pf	PŘIPADAT ipf	PŘIPADÁVAT sipf

<p>☐ "Kdybychom si jen uvědomili, jak blízko od nemocnice je Wrightova garáž! Pak bychom připadli na možnost, že mohl použít porsche [...]" (vrazlek)</p> <p>☐ Když však již delší čas to trvalo, připadla na myšlenku, že jí někdo tajně pomáhá. (net; pop)</p>	<p>☐ [...] nepřipadám na slovo, kterým bych je pojmenoval. (divis1)</p>	<p>☐ [...] čím více vám na mysl připadávají dobré vyhlídky, tím větší hrůza vás chvátí při pomýšlení, že se nevyplní. (net; ost)</p>
--	---	--

Další příklady: *Přijal [...] Píseň Vyšehradskou, neboť si zprvu vůbec nedovedl představit, že by někdo mohl připadnout na nápad falšovat staré české památky [...]* (net; sci) – připadnout na mysl: *Jakubovi ani nepřipadlo na mysl zeptat se, proč mu to všechno Filip řekl.* (lit) – *Sotva by však někomu vůbec připadla na mysl idea tak pochybená, jakou je likvidace civilního letiště.* (Ind93279) – *To jsem takhle jel v metru a tohle mi připadlo na mysl.* (net; blog) – [...] *nějak mi připadl na mysl, protože jeho názor na Sapkowského [...] se shoduje s Olgou.* (net; pop) – *Jako Čechovi mně připadá na mysl srovnání s naším národním mučedníkem Mistrem Janem Husem [...]* (net; pub) – *Zároveň mi připadají na mysl dvě známá řešení.* (net; blog).

2.25 PAD 24

Poznámky: Slovesa na *napad-* nebyla v korpusech nalezena. Objevila se však v současných internetových textech právníckého nebo politického charakteru (viz tab. 24). *Napadávat* nelze doložit. Perfektivum *připadnout* má v SYN2000 výrazně více dokladů než imperfektivum *připadat*, u něhož bylo prokázáno jen několik výskytů. *Připadávat* se vykazuje jediným příkladem (nalezeným na internetu), jeho status však není jasný.⁹⁸ Uvádím zde proto jen příklad ze SSJČ.

⁹⁸ Viz Další příklady v kap. 2.25.

<p>PAD 24 $N_1 - VF - N_3$ $N_1 - VF - na N_4$ $N_1 - VF - N_3 - na N_4 (F)$ dostávat se do vlastnictví, do správy, jako povinnost, právo apod.</p>		
<p>NAPADNOUT pf ☐ <i>Vstoupí-li bývalý pojištěnec opět do pojištění dříve, [...] započítá se mu doba jeho dřívějšího pojištění jen tehdy, přestal-li prve býti pojištěn proto, že mu napadl důchod invalidní [...]</i> (net, adm)</p>	<p>NAPADAT ipf ☐ <i>[...] dědit bude jak syn tak dcera, rovněž na strýce může dědictví napadat.</i> (net; sci)</p>	
<p>PŘIPADNOUT pf ☐ <i>Vítězné kresby budou vydraženy a výtěžek připadne oblastem postiženým záplavami.</i> (ikaros98) ☐ <i>Benáťčanům pak mělo město připadnout na věky věků.</i> (net; ost)</p>	<p>PŘIPADAT ipf ☐ <i>A co je nejdůležitější, výtěžek připadá Harvardu.</i> (gentlem) ☐ <i>Větší díl by měl připadat na toho, z jehož platu se hypotéka splácí.</i> (net)</p>	<p>PŘIPADÁVAT sipf ☐ <i>země brzo těm, brzo oněm pánům připadávaly</i> (SSJČ)</p>

Další příklady: *Poté často měnil majitele až do roku 1719, kdy připadl Schwarzenbergům, kteří jej drželi až do roku 1945.* (ceedrah) – *[...] pohledávky představují dvě třetiny celkové hodnoty pohledávek, které jsou předmětem konkursu nebo vyrovnání a které připadají věřitelům oprávněným hlasovat.* (aop299) – *Nebylo snadné balancovat v tak vratké pozici, jaká připadala Sasku v uplynulých třech letech [...]* (pec3) – *A tak se posléze dostáváme ke klíčové roli, která zde připadá jazyku.* (vohryzek) – *[...] úrok bude připadati státu [...]* (net; adm). – *Od slepice až po koně připadá většina krádeží zvířat na účet cikánům.* (net; pub).

2.26 PAD 25

Poznámky: Sekundární imperfektivum *dopadávat* má jeden výskyt v SYN2005. Několik dalších najdeme na internetu, např.: *[...] dá-li se prostor či pobídka k iniciativě, dopadává to dost slabě.* (net; for) – *Předělavky dopadávají většinou uboze.* (net; for). Sloveso *vypadat* zde vystupuje pouze ve spojení *vypadá to/vypadalo to* (jak; s kým/čím), např.: *Už nějakou dobu to s tebou vypadá dost bledě, vid'?* (vrazlek).

<p>PAD 25 <i>N₁ – VF – AdvMod⁹⁹</i> <i>N₁ – VF – jako N₁</i> <i>N₁ – VF – jako Sent</i> být v nějakém stavu; mít nějaký výsledek</p>		
<p>DOPADNOUT pf ☐ <i>Nakonec to přece jen dobře dopadlo.</i> (bozimeđu) ☐ <i>Nechceme dopadnout jako v Americe.</i> (net; ost)</p>	<p>DOPADAT ipf ☐ <i>Investice dopadala špatně, a jako by toho nebylo dost, lékaři zjistili Václavu Královi žaludeční vředy.</i> (mf940525) ☐ <i>Zevrubné studie na velkých počtech pacientů ale dopadají jinak.</i> (net; pub)</p>	<p>DOPADÁVAT sipf ☐ <i>Léta mám stejný účes, protože experimenty s mými vlasy nedopadávaly nejlíp.</i> (Story, č. 16/2000) ☐ <i>[...] některé série dopadávají jako ta mezi Spartou a Vítkovicemi [...]</i> (net; pub)</p>
	<p>VYPADAT ipf ☐ <i>„Teprve s ním jsem poznala, jak by to mělo vypadat, když se dva lidi mají rádi a respektují se. Byl to první muž, který se ke mně choval jako k princezně,” tvrdí modelka.</i> (story97) ☐ <i>S koncertem v ČR to vypadá špatně.</i> (net; blog)</p>	

Další příklady: *Vypadalo to dost bledě.* (alenas) – *Vypadalo to bledě a moje šance na přežití se blížily k nule.* (net; blog) – *"A jak to vypadá se zábavnými pořady?"* [= jaká je situace] (proste98) – *Jak to vypadá u nás doma.* [= jaká je situace] (net; ost).

2.27 PAD 26

Poznámky: Dnes je tento jev již velmi okrajový. Více nálezů není k dispozici.

⁹⁹ Podle *Mluvnice češtiny, 3. Skladba* (1987) by šlo o jakostní ADVQual.

tabulka 29 - PAD 26

<p>PAD 26 $N_1 - VF - z/od N_2$ $N_1 - VF - na N_4$ ubývat z nějakého celku; (zřídka ekonom.) připadat ve prospěch</p>		
<p>ODPADNOUT pf ■ Za rok je to téměř 8 tisíc a kdyby z nich 2 tisíce "odpadly" na audiovizální tvorbu, převálcují všechny tradiční producenty [...] (net; for)</p>	<p>ODPADAT ipf ■ Vzhledem k tomu, že v současné době až 30000 bytů ročně odpadá z bytového fondu, nová bytová výstavba u nás nestačí ani na prostou reprodukci bytů [...] (staveb97) ■ [...] 56% výnosu, to jest 540.000 Kč odpadá na daně. (net, adm)</p>	<p>ODPADÁVAT sipf ■ Odpadávala od nich jednotlivá území, až nakonec zbyla jen "Rusínská Krajina". (ln99112)</p>

2.28 PAD 27

Poznámky: Typické je spojení *odpadnout/odpadávat od církve/víry* apod. Sloveso *vypadat se* v tomto významu neužívá, patrně z důvodu velmi silné konkurence homonym v jiných významech. *Vypadávat* lze doložit několika výskyty v SYN2000 a desítkami dalších na internetu. Vzhledem k významu bývá specifikováno spíše východisko děje.

tabulka 30 - PAD 27

<p>PAD 27 $N_1 - VF - z/od N_2$ přestávat se něčeho účastnit, vyčleňovat se, opouštět ve svém smýšlení</p>		
<p>ODPADNOUT pf ■ [...] Španělé zverbuji celý svět, Sasové odpadnou ze spolku a kdo ví, kam se vrtnou Švédové [...] (pec2) ■ [...] křesťan může odpadnout od katolické církve "formálním úkonem" [...] (net; pub)</p>	<p>ODPADAT ipf ■ [...] vyvolený národ [...] odpadl od smlouvy s Bohem, spouštěl se s modlami a modláři, chátral morálně i vojensky... (cest) ■ [...] po létech služby sboru začínají někteří odpadat od víry? (net; pub)</p>	<p>ODPADÁVAT sipf ■ [...] Jindřichovi přívrženci v Německu od něho začali houfně odpadávat. (dejnemmk) ■ Myslím, že začínáte odpadávat od víry a ztrácet spasení [...] (net; ost)</p>
<p>VYPADNOUT pf ■ Ze sestavy nám vypadl Richter, který dostal chřipku. (mf991001) ■ Mistrovský Liberec vypadl</p>		<p>VYPADÁVAT sipf ■ Místo sociálního pracovníka je poblíž těch, kteří z mohutného středního proudu vypadávají, a proto</p>

z poháru. (net; pub)		potřebuje umět překračovat zaběhané stereotypy ve svém uvažování a cítění. (ln94173) ☒ Skladba s 0 body ze žebříčku automaticky vypadává. (net; ost)
----------------------	--	---

Další příklady: „*Naše účast nedopadla slavně. Já vypadla s Australankou hned v prvním kole, Danuše ve druhém. [...]*“ (mf991228) – „*[...] Nakonec z toho vypadly tabulky a dotační komise je bez mrknutí schválila,*“ *tvrdí Lorman.* (tyden99) – *Do vily se vrátil Jindřich, Wendy vypadla.* (net; pub) – *České basketbalistky absolutně nestačily na Rusky a vypadávají.* (net; pub) – *Nestihne-li to do určeného limitu, dvojice vypadává.* (hryinet) – *vypadnou/vypadávat ze hry: V současné sněmovně, která má něco méně než 600 poslanců, vypadává skoro 200 ze hry.* (aron2).

2.29 PAD 28

tabulka 31 - PAD 28

PAD 28		
<i>N_I – VF</i>		
(pro nedostatek sil, schopností, vůle apod.) nepokračovat dále v nějaké činnosti		
ODPADNOUT pf ☒ <i>Někteří z těch, kdo cestou odpadli, se možná ještě v pozdějších letech vrátí a studium dokončí.</i> (gentlem) ☒ <i>Bauer ve skiatlonu odpadl, vyhrál Vittoz.</i> (net; pub)	ODPADAT ipf ☒ <i>„Neplánovali jsme jít tak brzy na špici, ale když Hyphen už odpadal, musel jsem převzít jeho místo,“ řekl po dostihu Píchal.</i> (ln99149s) ☒ <i>Po čtyřech kolech odpadají poslední čtyři a Petr si stoupá opět na stejné startovní místo.</i> (net; pub)	ODPADÁVAT sipf ☒ <i>Stále častěji odpadával mezi třetí a čtvrtou skotskou a následujícího rána si nemohl vzpomenout, jakou knížku měl položenou na klíně [...]</i> (eastwick) ☒ <i>Po nervy drásajících soubojích odpadávají dva vedoucí piloti po vzájemné kolizi [...]</i> (net; pub)

2.30 PAD 29

tabulka 32 - PAD 29

PAD 29 <i>N_I – VF</i> nekonat se, nedít se, nebýt (také o něčem negativním)		
ODPADNOUT pf ☐ <i>Pokud decibely překročí limit, koncert odpadne.</i> (ln97250) ☐ <i>Měly by tak odpadnout problémy s přihlašování některých prohlížečů.</i> (net; ost)	ODPADAT ipf ☐ <i>Odpadají časové ztráty spojené s vyhledáváním, jednáním a udržováním styku s více dodavateli najednou.</i> (cmpr9412) ☐ <i>Odpolední vyučování a 6. vyučovací hodina odpadá.</i> (net; ost)	ODPADÁVAT sipf ☐ <i>Mardoša z Tatabojs měl kdysi báječnou vizi kapely, které by neustále odpadávaly koncerty.</i> (net; ost)

2.31 PAD 30

tabulka 33 - PAD 30

PAD 30 <i>N_I – VF</i> (zpravidla o rostlinstvu apod.) ztrácet listy nebo jiné části z povrchu		
	OPADAT pf/ipf ☐ <i>Kupováváme borovici, smrk hned opadá.</i> (ln97304) ☐ <i>[...] modřín ani nestihl opadat.</i> (net; ost)	OPADÁVAT sipf ☐ <i>Stromy už od léta opadávaly a slably.</i> (mf990602) ☐ <i>Jilm mi začíná žloutnout a opadávat [...]</i> (net; for)

Další příklady: *A modřín opadal* (pi106) – *Stromy před zimou opadávaly.* (Ikarie - povídky, ročník 1999).

2.32 PAD 31

Poznámky: Imperfektivum *popadat se* bylo nalezeno pouze v poměrně frekventovaných spojeních přeneseného významu jako *popadat se za břicho/nos/hlavu* apod., např.: *Co chvíli*

oba vykřikovali a pobíhali po hotelovém pokoji, popadali se za hlavu nad přesností vzájemných odhadů [...] (zivago).

tabulka 34 - PAD 31

<p>PAD 31 $N_1 - VF - N_4$ $N_1 - VF - N_4 - za N_4$ (prudce) uchopovat, chytat, chápat se</p>		
<p>POPADNOU pf ● Vedoucí popadl motyku a hnal se na psa. (borivoj) ● Není jiná volba než popadnout košík a kudličku, ve vlhkém počasí natáhnout holiny a vydat se do lesa. (net; ost)</p>	<p>POPADAT ipf ● „Tady je pan autor,“ někdo ho popadá za ruku a táhne ho tryskem za sebou, nějaké ruce ze všech stran jím strkají a cloumají [...] (jak_se) ● Popadám zbraň, jdu smrti vstříc, zachráním tě, ty nedělej nic. (net; son)</p>	<p>POPADÁVAT sipf ● Nikoho popadávat nebudeme, prostě je nech chvíli spát. (net; ost) ● A zmatečně [...] jsem začal popadávat to, co se mi zdálo nejdůležitější, a pak jsem se bezhlavě rozběhl nějakým, však jak vím dnes, správným směrem [...] (net; pub)</p>
<p>POPADNOU SE pf ● Náhle se popadla za levé zápěstí a otočila k sobě malý ciferník hodinek [...] (kraldama)</p>	<p>POPADAT SE ipf ● Kluci se mi posmívali: Kde máš nevěstu, řvali a popadali se za břicha. (svestka) ● Diváci se pokoušejí popadat se smíchy za břicho. (net; blog)</p>	

Další příklady: [...] Saul hned u toho musí být, strkat všude možné nos a podezřelé popadat za šos (net; ost) – Jen je oba správně popadnout za uši [...] (net; ost) – popadnout/popadat za krk: Několik okamžiků nato vpadl kdosi k nepoznání zablácený do domku vrátného, převrhl dubový stůl na večerčího stařečka, popadl Boba za krk a škrtl mu hlavou o zeď tak, že ho napolo skalpoval [...] (krakatit) – popadnout se do křížku (zastaralé spojení): Než se kdo naděje, popadnou se do křížku a válejí se po podlaze. (net; ost).

2.33 PAD 32

tabulka 35 - PAD 32

<p>PAD 32 $N_1 - VF - N_4$ (o citových hnutích, nemocech apod.) zmocňovat se, zachvacovat, postihovat</p>
--

<p>POPADNOUT pf</p> <p>☐ <i>Popadla mě strašná a trýznivá touha říct jí, že přece určitě přijde do nebe, protože kam by museli přijít jiní [...]</i> (ing)</p> <p>☐ <i>Měli jsme obrovskou radost, která popadla i našeho šoféra.</i> (net; pub)</p>	<p>POPADAT ipf</p> <p>☐ <i>A tak, když si přečtu o ztrátových spojích a omezování dopravy, popadá mě zlost.</i> (hnh5)</p> <p>☐ <i>[...] při vzpomínce na všechny ty hloupé scény mě jaksi začíná popadat bolehlav.</i> (net; pub)</p>	<p>POPADÁVAT sipf</p> <p>☐ <i>[...] stejně mě popadává ta nostalgie po starých časech [...]</i> (net; ost)</p>
---	---	---

2.34 PAD 33

tabulka 36 - PAD 33

<p>PAD 33</p> <p>$N_1 - VF$ $N_1 - VF - z/u N_2$ $N_1 - VF - v N_6$</p> <p>utrpět neúspěch; (ve škole) neprospěť, neuspět u zkoušky apod.</p>		
<p>PROPADNOUT pf</p> <p>☐ <i>[...] byla to sestra jednoho mého spolužáka, který propadl v latině a řečtině, veliký rošťák a budižkničemu.</i> (ob_zivot)</p> <p>☐ <i>Brožová u diváků propadla! Bude jen moderovat!</i> (net; pub)</p>	<p>PROPADAT ipf</p> <p>☐ <i>Byznysman Chester Hoenicker chce zrušit financování univerzity, protože jeho syn u Brainarda propadá z chemie.</i> (film0398)</p> <p>☐ <i>Jak je zřejmé, hra propadá po grafické i zvukové stránce.</i> (net; pub)</p>	<p>PROPADÁVAT sipf</p> <p>☐ <i>Touží po odpovědnosti, ale neustále propadává u inženýrských zkoušek. Překvapivě zanicený.</i> (net; blog)</p>

Další příklady: [...] učitelka matematiky mi řekla, že mě nechá propadnout [...] (net; for) – Hra propadla a mě to správně vrátilo zpátky. (net; pub) – [...] hra propadla a nedošlo k dalšímu angažmá. (net; ost) – Liberec už doma podruhé propadl. (net; pub) – Ve škole začala propadat. (net; ost) – Musel opakovat třetí ročník, protože propadl ze všeobecných předmětů. (autismus) – [...] jeho lektorkou je nenáviděná profesorka Klára Fišerová, právě ta, která ho nechala propadnout! (net; enc) – Všichni se bojí nechat studenta propadnout, aby tak neublížili jeho osobnosti. (net; pub) – Podle pedagogů i kriminalistů tak reagoval pravděpodobně na skutečnost, že propadal v jejím předmětu a také v dějepisu. (pr980121).

2.35 PAD 34

Poznámky: Slovesa se zdvojeným prefixem *zpro-* v kap. 2.55.

tabulka 37 - PAD 34

PAD 34 <i>N₁ – VF – N₃</i> podléhat		
PROPADNOUT pf ☐ <i>Propadl drogám a brzy byl pouhou lidskou troskou. (chalupec)</i> ☐ <i>Propadnout na chatu flirtování není nic těžkého. (net; pub)</i>	PROPADAT ipf ☐ <i>Ale lidová duše, na rozdíl od duše intelektuální, nepropadá sentimentu, nýbrž brání se světu a jeho mukám divokou pomstychtivostí. (prapor)</i> ☐ <i>Lidé začínají propadat panice a zaplavují čekárny praktických lékařů a vykupují očkovací vakcínu z lékáren. (net; pub)</i>	PROPADÁVAT sipf ☐ <i>Akcionáři holdingu Aero propadávají nejčernějším chmurám způsobeným snížením hodnoty akcií na nepatrný zlomek původní výše. (ln96261)</i> ☐ <i>V důsledku všech stresů však stále více počal propadávat náboženskému mysticismu. (net; ost)</i>

Další příklady: propadnout/propadat hrdlem (*N₁ – VF – N₇*): *Jestliže se zachráníte, bude zachráněno i vaše dítě; jestliže propadnete hrdlem, bude vaše dítě zachráněno i tak. (dicken10) – [...] dopouštíš se nejsmrtečnějšího hříchu pýchy a propadáš hrdlem rovnou d'áblu a peklu [...]* (cest).

2.36 PAD 35

Poznámka: V tabulce neuvádím dnes již archaické *přepadnout se* (pfRef) a *přepadat se* (ipfRef), které i SSJČ hodnotí jako poněkud zastaralé. Z elektronických zdrojů není k dispozici žádný příklad. *Propadnout se* je v tomto významu také velmi řídké. Perfektivum *spadnout se* má v korpusu a na internetu jen několik výskytů, např.: *Voni mi dali redukční dietu a já se spadla o patnáct kilo. (slunhod1) – Nejvíc vám pomůže, když si někdo všimne, že jste se spadli a to vás vyloženě nakopne k dalšímu hubnutí. (net; for). Spadat se* je patrně o dost řídkší, než jeho perfektivní protějšek *spadnout se*. SSJČ jej uvádí, ale prakticky se dnes již neuzívá (k dispozici není žádný příklad). Podobně sekundární imperfektivum *spadávat se*.

tabulka 38 - PAD 35

<p>PAD 35 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - N_3$ stávat se hubenější</p>		
<p>PROPADNOUT SE pfRef ● Propadl se jí také hrudník, takže se shrbila [...] (dicken2) ● Ted' se mu propadl hrudník a steřela mu pohrudnice nohy mu uhnily. (net; nov)</p>	<p>PROPADAT SE ipfRef ● [...] viděl jsem, jak se jí propadá tvář, vlasy jí šedivěly. (top1) ● Pleť je povolena, rysy tváře se propadají, pokožka krku se zvrásňuje. (net; ost)</p>	<p>PROPADÁVAT SE sipfRef ● Pan Vitešník je třetí den po operaci žlučníku, je pobledlý a oči se mu propadávají v temných jamkách. (metracek)</p>
<p>SPADNOUT SE pfRef ● Jen trochu se spadnout. Ztratit nějaké to kilo. (metracek) ● Kamarádka [...] při těhotenstvích nabrala cca 20 kg. [...] Po prvním se spadla asi až na 50 kg a měla problém podruhé otěhotnět, byla moc hubená. (net; for)</p>	<p>SPADAT SE ipfRef ● spadat se v obličejí (SSJČ)</p>	<p>SPADÁVAT SE sipfRef ● spadávat se v obličejí (SSJČ)</p>

2.37 PAD 36

tabulka 39 - PAD 36

<p>PAD 36 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - N_3$ $N_1 - VF - \text{přes } N_4$ $N_1 - VF - N_3 - \text{přes } N_4$ viset přes okraj něčeho, být převislý</p>		
<p>PŘEPADNOUT pf ● Pavlenda byl rychlejší než já, dřív sáhl po papíru. Vyhřezla mu přitom kravata a přepadla pěšinka. (grusa) ● [...] záhyb těsně nad pohárkem umožňuje horní části ucha elegantně přepadnout přes límec a nikoli dopředu. (net; pop)</p>	<p>PŘEPADAT ipf ● Popadl mě vztek, když jsem ho viděla rozvaleného na pohovce v kanceláři. Jedna paže mu přepadala přes okraj a v ruce tiskl hrdlo láhve s bourbonem. (klenot5) ● Na jaře [...] jej vystřídá rovněž žlutě kvetoucí čilimník rozložený [...], který také bude přepadat přes okraj zidky. (net)</p>	<p>PŘEPADÁVAT sipf ● Jeanovi přepadávaly prameny blondatých vlasů přes čelo a oči. (klenot1) ● Tato kytky se mi také moc líbí a ráda bych si ji dala na balkon. Myslíte, že může přepadávat přes truhlík, jako muškáty? (net; for)</p>

Další příklady: [...] *nechme hlavu přepadnout dopředu, takže naše brada spadne na prsa.* (net; blog) – *Brýle v silných obroučkách mu ustavičně přepadávaly přes kobytku jeho kostnatého nosu a jeho oříškově hnědé oči trochu šilhaly.* (klenot1).

2.38 PAD 37

Poznámka: Dnes již zastaralé. Máme však k dispozici několik příkladů ze současných textů.¹⁰⁰

tabulka 40 - PAD 37

PAD 37 <i>N₁ – VF – do N₂</i> rychle přecházet jinam		
PŘEPADNOUT pf ■ <i>Právě tento pár ledabyle oblečený do kalhot a triček s logem divadla se - jako by přepadnul z dneška do minulosti - proplétá mezi ostatními figurami ve volně historizujících kostýmech</i> <i>Zuzany Štefunkové.</i> (mf981006)	PŘEPADAT ipf ■ <i>Figury zaujmou loutkovým pohybem a pestrostí koloritu: přepadají z neutrálního pozadí, běží v ústrety divákovi [...]</i> (setlik)	
	VPADAT ipf ■ <i>[...] přebytek z loňského roku [...] vpadá do výhledu letošního roku, takže se musí udržet rozpočet v přebytku ve výši 9.3 miliardy [...]</i> (hnh5) ■ <i>[...] přecházejí hranice státu vpadám do nového světa, kde jsou jiné domečky a jiná řeč, jiní četníci, jiná barva půdy a jiná příroda.</i> (spanel)	

¹⁰⁰ Tento význam uvádí SSJČ (v hesle *přepadati, přepadávati*).

2.39 PAD 38

tabulka 41 - PAD 38

PAD 38 $N_1 - VF - na N_4$ dostávat se, být v jistém číselném poměru k celku		
	PADAT ipf ■ Přes padesát milionů z toho padá na silniční síť a mosty [...] (ln97179)	
PŘIPADNOUT pf ■ Dvě třetiny z této částky by měly připadnout na větrnou energii. (net; pub) ■ V učebnách pracovních činností základních škol musí připadnout na 1 žáka nejméně 4 m ² . (net; adm)	PŘIPADAT ipf ■ Z 31 bodů, které si hráči obou týmů zatím připsali, připadá téměř polovina na konto Čechů a Slováků. (ln98126s) ■ Podle normy ISO/IEC 11801 mají připadat na jedno pracovní místo nejméně dvě přípojné zásuvky strukturované kabeláže [...] (net; ost)	PŘIPADÁVAT sipf ■ Čerpá-li dovolenou zaměstnanec s pracovní dobou nerovnoměrně rozvrženou, přísluší mu tolik pracovních dnů dovolené kolik jich na dobu jeho dovolené připadá v celoročním průměru. (net; ost)

2.40 PAD 39

Poznámky: Archaické spojení s instrumentálem ($N_1 - VF - N_3 - N_7$) bylo v SYN2000 nalezeno jen dvakrát: *Právě k tomu potřeboval svou Kritiku čistého rozumu. Jinak řečeno: nebyl by ji býval potřeboval, kdyby mu jednou nepřipadlo nadevše důležitým učinit onu "morální říši" rozumem nenapadnutelnou [...]* (pil63-2) – *A smysl mi dnes naopak připadá strnulým a umrtvujícím.* (bondy). *Připadávat* bylo nalezeno jen na internetu.

tabulka 42 - PAD 39

PAD 39 $N_1 - VF - N_3 - N_1$ $N_1 - VF - N_3 - jako N_1$ budit nějaký dojem, zdát se		
PŘIPADNOUT pf ■ Toto poslední objetí mu připadlo jako rozloučení. (krakatit)	PŘIPADAT ipf ■ Brouzdali od výlohy k výloze a připadali si jako dva vodníci na Sahaře. (borivoj)	PŘIPADÁVAT sipf ■ Připadává vám vaše tělo ochablé? Dejte se na hokejbal. (net; pub)

<p>☐ [...] schůze mi [...] připadla obdobná, jako bývaly schůze za socialismu. (net; ost)</p>	<p>☐ Luna visící na dosud nesetmělém nebi jí připadala jako lampa, kterou zapomněli ráno zhasnout a která svítila po celý den v pokoji mrtvých. (net; nov)</p>	<p>☐ To tělo, který na mě najednou leželo, jsem přece nedávno milovala a tvoje dětský oči mi připadávaly tak sladký. (net; nov)</p>
---	--	---

Další příklady: *Noc mu připadala hrozivá a měl co dělat, aby šel klidně [...] (des) – [...] čtvrt hodiny a pořád se nic neděje, připadá vám to docela marné.* (net; nov).

2.41 PAD 40

Poznámky: Prefix *roz-* zde vyjadřuje směřování děje na různé strany (na rozdíl od homonymních sloves ve významu PAD 1, kde má funkci fázovou, viz kap. 2.2.8).¹⁰¹ Sekundární imperfektivum má poměrně velké zastoupení na internetu a v korpusu (43 lemmat). Struktura $N_1 - VF - na N_4$ je velmi málo frekventovaná: *Tvar jednotky se rozpadl na dvacet osm mužů.* (brizy).

tabulka 43 - PAD 40

<p>PAD 40 <i>N₁ – VF</i> dělit se, rozkládat se (zpravidla v menší části), a tím přestávat existovat jako celek</p>		
<p>ROZPADNOUT SE pfRefT ☐ <i>Když se Rakousko rozpadlo, banka se počestila [...]</i> (hry-6) ☐ <i>Ted' se manželství dalšího z hvězdných párů amerického Hollywoodu rozpadlo.</i> (net; pub)</p>	<p>ROZPADAT SE ipfRefT ☐ <i>Nejtěžší je vyrovnat se s tím, že právě vaše dítě je postižené. [...]</i> <i>Mnoho manželství se proto rozpadá.</i> (resp9040) ☐ <i>V politickém životě pro mě těžké chvíle přišly, když se rozpadal stát, na jehož ústavu jsem dal prezidentský slib.</i> (net; pub)</p>	<p>ROZPADÁVAT SE sipfRefT ☐ <i>Pomalou ale jistě se začínala rozpadávat i tichá koalice HZDS se Slovenskou národní stranou.</i> (kamery) ☐ <i>Zralé šišky se na stromech rozpadávají.</i> (net; pop)</p>

Další příklady: *Rozpadla se skupina Lucie?* (net; pub) – *Polská koalice se rozpadla, prezident odvolal populistu Leppera.* (net) – *[...] ryba se většinou prodává v plátcích, má chutné bílé maso, které se rozpadá.* (mikvltr) – *U česneku zahrívá podpučí, odumírají kořeny a cibule se*

¹⁰¹ Srov. *Mluvnice češtiny, I. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov* (1986: 401).

rozpadá na jednotlivé stroužky. (tropic) – V současné době se nad střední Evropou rozpadává zvlněná studená fronta. (ln92232) – Komunity se začaly rozpadávat pod tlakem angličtiny povinně zavedené do škol [...] (naserec) – Rozpadávají se základní hodnoty, zejména života rodin, které jsou základem státu. (net; ost) – [...] naše družina se začala rozpadávat [...] (net; ost).

2.42 PAD 41

Poznámky: Perfektivum se v tomto významu neužívá.

tabulka 44 - PAD 41

PAD 41 <i>N₁ – VF – na/v N₄</i> (knižně) tvořit části		
	ROZPADAT SE ipfRefT ■ Na dalším listě byl obsah, podle něho byla látka rozdělena na řadu oddílů [...]. Každý se dále rozpadal na řadu kapitol a každá kapitola na několik paragrafů. (prapor)	ROZPADÁVAT SE sipfRefT ■ Proletariát měst nebyl o mnoho svobodnějším, než sedláci. Rozpadával se ve dva druhy, v dělníky, kteří náleželi k cechu a v část zcela neorganizovaného proletariátu. (net; pop) ■ [...] sama sebou rozpadává se na tři epochy, z nichž první vztahuje se od počátku literatury až do 15. století [...] (net; sci)

Další příklady: *Milý Ludvíku, téma rozhovoru o Českém snáři se rozpadá na dvě části: na soud, řekli bychom, mravní, [...] a soud literární.* (hlasy) – [...] překládal americkou literaturu. Ta se mu rozpadala na tři hermeticky oddělené oblasti zcela různé umělecké hodnoty. (divak).

2.43 PAD 42

Poznámky: Toto heslo zahrnuje slangový výraz užívaný v jezdeckví. SSJČ ani jiné zdroje jej neuvádějí. Všechny korpusové (stejně jako oba internetové) příklady pocházejí z jediného zdroje. Jiné příklady nebyly nalezeny. Imperfektiva nemohu doložit, domnívám se ale, že tyto formy lze použít.

tabulka 45 - PAD 42

PAD 42 <i>N₁ – VF</i> (slang. v jezdeckví o koni) vyjít z kroku, z rytmu běhu apod.		
ROZPADNOUT SE pfRefT		
☐ <i>Když se kůň v kontrakvalu rozpadne, musí pravá holeň pobízet více za podbřišníkem [...]</i> (skokjezd)		
☐ <i>Chybou při přechodu ze cvalu do kroku [...] je, že kůň přechází do kroku přes klus a rozpadne se.</i> (net; pop)		

Další příklady: *Kůň se zbytečně rozruší, rozpadne se a křížuje.* (skokjezd) – *Přerušením kontaktu padne kůň na předek, rozpadne se a zastaví nebo odbočí na tu stranu, kde jezdec drží otěže.* (skokjezd) – *Nervózní jezdec, který stále tahá otěže a tím koně nechá ve všech chodech rozpadnout.* (skokjezd) – [...] *tím víc bude jezdec schopen jezdit lepší změny tempa v klusu a cvalu, aniž by se přitom kůň rozpadl anebo ztrácel takt.* (net; pop).

2.44 PAD 43

Poznámky: Slovesa na *rozpad-* (resp. pouze sloveso *rozpadnout se*) s významem „dostat se do deprese“ uvádí jen *Slovník nespisovné češtiny* (2006).¹⁰² K dispozici máme však pouze dva uvedené příklady imperfektiv (viz tab. 46).

¹⁰² Heslo *rozpadnout se*.

tabulka 46 - PAD 43

PAD 43 <i>N₁ – VF</i> hovor. upadnout/upadat do deprese		
ROZPADNOUT SE pfRefT	ROZPADAT SE ipfRefT <i>V Praze to nezvládám: rozpadám se pod telefonátama, faxama, návštěvama. Nenávidím to. (net; pub)</i>	ROZPADÁVAT SE sipfRefT <i>Pomalů se rozpadávám, víc už nevydržím. (net; blog)</i>

2.45 PAD 44

Poznámky: K typickým spojením patří *vypadnout z role, úlohy, cviku, tempa, konceptu, kontextu*. Imperfektivum *vypadat* je velmi řídké, k dispozici máme pouze příklad ze SSJČ.

tabulka 47 - PAD 44

PAD 44 <i>N₁ – VF – z N₂ (F)</i> odchýlit se od dosavadního způsobu		
VYPADNOUT pf ● „Věděl jsem, že pokud se pouze zařadím, vypadnu z tempa. Bylo by riskantní zvolnit,“ řekl k tomuto momentu Bílek. (mf940425) ● Jiří Paroubek a Mirek Topolánek vypadli z role politiků, kteří vážně usilují o řízení nové vlády. Místo toho sehráli divadelní představení. (net; pub)	VYPADAT ipf ● <i>vypadat z konceptu, z role (SSJČ)</i>	VYPADÁVAT sipf ● <i>Tatjana Medvecká běžděčně zcizuje svou roli jakýmsi profesionálním cynismem a Barbora Hrzánová neobratností své naivky, jež v každé situaci vypadá z role nepřekonatelným chichotáním. (lnd92282)</i> ● <i>Na sklonku loňského roku jsem začínal mít dojem, že tým vypadá z tempa, ztrácí svůj bojovný duch. (net; pub)</i>

Další příklady: *Zkrátka Ferdyščenko docela vypadl z role a najednou se rozlítl a přestal se ovládat, obličej se mu zkrivil vzteky. (1dil3) – Vypadl však zjevně z konceptu a mlel nesourodé pojmy [...] (pil20) – Mirek vypadl z konceptu. (net; nov) – Domáci začali víc hrát a my jsme naopak vypadli z tempa. (net; pub) – Řekové po gólu naprosto vypadli z konceptu [...] (net; ost) – Švýcarský komik záměrně vypadá z role a nedrží se scénáře. (refl9306) – Jelcin často*

vypadával z role. (net; pub) – [...] *rudne vzteky a vypadává z konceptu, když je přistižen při lži.* (net; ost) – vypadávat z tempa pouze v syn2005 (2 nálezy), např.: *Ovšem čím delší je řada otázek nebo čím nejasnější, tím více budou jejich reakce vypadávat z kontextu nebo vypadat* - *dodal, když si vzpomněl na Bogyho - "jako tajemná sdělení.* (Ikarie - povídky, ročník 1999).

2.46 PAD 45

Poznámky: Spíše výjimečně je specifikováno zacílení ($N_1 - VF - do N_2$ nebo $N_1 - VF - Adv$), např. *Nejvyšší čas vypadnout do tepla.* (net; pub).¹⁰³ Hojně je užíván imperativ (ve strukturách typu $N_1 - VF$) – na základě dotazu *[(lemma="vypadnout") & (tag=".i.*")]* bylo v SYN2000 nalezeno 221 dokladů, např.: *„Vypadněte!“ vykřikla jsem chraptivě.* (klenot1) – *„Vypadni. Vypadni nebo to bude ještě horší.“* (milenci).

tabulka 48 - PAD 45

PAD 45 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - z N_2$ $N_1 - VF - AdvLoc$ $N_1 - VF - do N_2$ expres. odejít, odklidit se		
VYPADNOUT pf ■ <i>Nemohla jsem vypadnout dřív, dvě minuty před čtvrtou mě zase někdo kontroloval telefonem.</i> (honzlova) ■ <i>Vypadněte už z té cyklostezky!</i> (net; for)		

Další příklad: *Vypadli z domu a vykročili k tramvaji.* (nylon).

¹⁰³ Srov. Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997: 298).

2.47 PAD 46

tabulka 49 - PAD 46

<p>PAD 46 <i>N₁ – VF – AdvMod</i> <i>N₁ – VF – jako N₁</i> <i>N₁ – VF – na N₄</i> <i>N₁ – VF – jako by Sent</i> mít nějaký vzhled, podobu, tvar apod.</p>		
	<p>VYPADAT ipf ☒ <i>Budeme vypadat jako hlupáci. Je dost možné, že jsme dokonce sedli na lep. (smrt)</i> ☒ <i>Češky už dneska vypadají jinak [...] (net; pub)</i></p>	

Další příklady: *N₁ – VF – jako N₁: Holka může taky vypadat jako živoucí pozvánka, hupky dupky do postýlky, a přitom ještě s nikým nebyla. (brizy) x N₁ – VF – AdvMod: Dnes jsme my ženy bombardovány radami, jak bychom měly v práci vypadat. (001) – Podobně vypadá svazek světla většiny kapesních svítilen. (net; sci) – Jak vypadá budoucí vlakové nádraží v Brně? (net; pub) x N₁ – VF – na N₄: Jenže potom profesor zase zbledl a zase vypadal na omdlení [...] (Vražda v zastoupení) – Nevypadáte na děvče, které si musí kupovat voňavky samo. (Dáma v jezeře) x N₁ – VF – jako by Sent: Tmavé kruhy pod jejíma očima byly tak zřetelné, že vypadala jako by ji někdo zbil. (epidem07).*

2.48 PAD 47

tabulka 50 - PAD 47

<p>PAD 47 <i>N₁ – VF – AdvMod</i> <i>N₁ – VF – jako N₁</i> <i>N₁ – VF – na N₄</i> <i>N₁ – VF – jako by Sent</i> <i>N₁ – VF – že Sent</i> pouze ve spojení vypadá to/vypadalo to (+ kondicionál): je pravděpodobné, zdá se</p>		
	<p>VYPADAT ipf ☒ <i>Začalo to vypadat, že historie se bude opakovat [...]</i></p>	

	(host) ☒ <i>To vypadá na pořádnou lásku...</i> (net; blog)	
--	---	--

Další příklady: $N_1 - VF - AdvMod$: *S druhým místem ve Světovém poháru to vypadá nadějně.* (net; pub) x $N_1 - VF - jako N_1$: *Zpočátku to vypadalo jako žert.* (net; pub) x $N_1 - VF - na N_4$: *V průběhu soutěže to v Plumlově chvílemi vypadalo i na možný boj o postup do župního přeboru [...]* (proste98) x $N_1 - VF - jako by Sent$: „[...] *Ted' to vypadá, jako by se o nemocné stát nedokázal postarat,*“ *zlobí se Hana Hrstková [...]* (mf970612) x $N_1 - VF - že Sent$: *Brunátný četař se podivně usmál. Skoro to vypadalo, že drze.* (prapor).

2.49 PAD 48

Poznámky: Sekundární imperfektivum *zapadávat* je výrazně řidší než dvě další slovesa. Uvádím oba nalezené doklady.

tabulka 51 - PAD 48

PAD 48 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - za N_4$ (o nebeských tělesech či úkazech na obloze) zacházet za obzor		
ZAPADNOUT pf ☒ <i>Nápadnějším objektem bude Jupiter, jenže i ten brzy zapadne a na lednové obloze z planet zbude jediný Saturn.</i> (ian98) ☒ <i>Nezbývá mnoho času, během chvíle slunce zapadne úplně a Sleepy mě tu navždy nechá.</i> (net; nov)	ZAPADAT ipf ☒ <i>Snad to byl měsíc v poslední čtvrti, který zapadal, zahalen závojem mlh.</i> (kuname) ☒ <i>Planety zapadají po půl jedenácté střeoevropského letního času (SELČ), tzn. že budou pozorovatelné na poměrně světlé obloze.</i> (net; pub)	ZAPADÁVAT sipf ☒ <i>Slunce včera zapadávalo přesně v šest hodin [...]</i> (Pan Kaplan má třídu rád) ☒ <i>Vtom jsme obě zahlédly na kopečku u kraje silnice černou postavu! Slunce už zapadávalo, ale my jsme viděly, jak ta postava drží v ruce nůž!</i> (net; blog)

Další příklady: *Jednoho dne i mé slunce zapadne nad touto pozemskou říší a vyjde s tebou, novým králem.* (lvi) – *Právě ve chvíli a na místě, kdy a kde zapadly na východě západní, vyhrmělé mraky, vyšlo slunce.* (cl-3-97t) – *Kolem 22. hodiny, když už Měsíc a planety zapadly a já se chystal z hvězdárny odejít, se náhle nad severoseverovýchodním obzorem rozhořela tajemná rudá záře.* (net; pop) – *Měsíc zapadne v době fáze tzv. polostínového zatmění, které je*

ale bez speciálních přístrojů stejně nepozorovatelné. (net; sci) – Potom začalo zapadat slunce v celé tropické nádheře. (s_mloky) – Dědek totiž jí kdysi řekl: „Tam, kde slunce zapadá, jsou lidé bohatí! Tam žijí Němci, ti mají chmel, obilí, pivo i ovoce!“ (taussig1) – Oblak zapadal za obzor, viditelný již jen profilem, stále stejně ostrým a vznešeným. (klima) – Takřka celou noc je ke spatření Saturn, který zapadá až nad ránem. (ian98) – Když slunce zapadá za obzor a noc převezme vládu, tak tiše se krčí naše duše před obnaženým nitrem. (net; ver) – Nahlížel na hvězdy, hledal Zemi. Chtěl ji vidět jak zapadá nad obzorem Marsu, jak kdysi viděl v televizi. (net; nov).

2.50 PAD 49

Poznámky: Sloveso *zapadat* je v tomto významu obouvidové. Vid však nelze ve většině případů jasně určit, srov.: *Hospodský odvedle by ji patrně zval na čaj, jako minulý týden, kdy málem zapadali sněhem [...]* (ditasax) – *Při listopadovém Listování jsme málem zapadali listím, které jsme zpracovávali na několik způsobů. (net; ost).* V některých příkladech se ale objevuje indikátor vidu, např.: *Bez lidské pomoci by časem upadli v zapomnění a postupně by se zabahnili, či zapadali listím. (net; ost).* Jednoznačné perfektivum: *Lesní cesta [...] ale časem zapadá listím a bude opět lesní cestou. (net; pub).* Jednoznačné imperfektivum: *Po spuštění tohoto programu vám začne zapadat sněhem vaše obrazovka i ikonky... (net; blog).* Perfektiva *zapadnout* a *zapadat* tu lze považovat za synonymní. *Zapadávat* má v SYN2000 pouze 3 doklady. Na internetu jsem zaznamenal desítky výskytů.

tabulka 52 - PAD 49

PAD 49 <i>N₁ – VF – N₇</i> ocítat se pod příkrovem něčeho shora hustě napadaného		
ZAPADNOUT pf ■ [...] <i>Brno zapadlo tak bílým a bělounkým sněhem, že vymizíkoval celá Černá Pole a najít je byl kumšt a práce pro vraha [...]</i> (noc) ■ <i>Obchodníci dělali větší zásoby zboží, aby byli připraveni, až město zapadne sněhem. (net; pop)</i>	ZAPADAT pf/ipf ■ <i>V létě mořili kraj komáři. V zimě zapadal sněhem. (brizy)</i> ■ <i>Lesní cesta [...] ale časem zapadá listím a bude opět lesní cestou. (net; pub)</i>	ZAPADÁVAT sipf ■ [...] <i>okolí je 600 metrů nad mořem a v zimě tu krajina zapadává sněhem. (mf991113)</i> ■ <i>Postupně zarůstají a zapadávájí listím a tak zanikají. (net; pub)</i>

Další příklady: *Zapadli jsme sněhem, ale jaro tu bude už za tři neděle.* (Ind93047) – *Blíží se zima, cesta na samotu zapadne sněhem [...]* (net; blog) – *Stál jsem v té zasněžené noci jako patník, zamilovaný až po uši. A pomalu jsem zapadával sněhem.* (sezona) – *Každý zlomek času, o který závodník čekal na startu déle, způsoboval zpomalení rychlosti, jak stopa zapadávala sněhem.* (mf950102) – *Jen stál a díval se, jak černé kostry domů zapadávají sněhem.* (net; nov).

2.51 PAD 50

Poznámky: Slovesa na *zapad-* mají v tomto významu v SYN2000 přibližně 40 dokladů. Sekundární imperfektivum nebylo nalezeno.

tabulka 53 - PAD 50

PAD 50 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - AdvLoc$ $N_1 - VF - v/na N_4$ $N_1 - VF - do N_2$ snášet se letem dolů, slétat	
ZAPADNOUT pf ■ <i>Teprve po přeletu paseky jsem samozřejmě poznal sluku. Zapadla asi po čtyřiceti metrech.</i> (mysliv97)	ZAPADAT ipf ■ [...] <i>krajina vypadala plošší a nad její šedou prázdnotou se vždycky vznesly vrány a s krákáním zapadaly o mez dál.</i> (sekyra) ■ <i>Řekl jsem, že si musím odskočit, v pevné naději, že až se vrátím, nebude už docent cvrlikat. Ten zatím předvedl ženě [...] drozda cvrčalu (létá rychle, ploše vlnitě, zapadá často na okraje lesů, vábení ostré cizrr nebo slabší cíih, při neklidu tšittak, zpěv švitořivý trý-trý-trui-tri).</i> (net; nov)

Další příklady: *Žil jako pták nebeský, a měl by vlastně jako pták nebeský zapadnout do nějaké brázdy [...]* (chalupec) – *Zde zvíře zabloudí a pták už nevyletí, když v stromy zapadl písňemi*

unaven [...] (sever) – Holubi za potravou zapadají na pole, navštěvují slaniska, zatahují k vodě. (myslmluv) – První sluka zapadá do třtiny na třicet kroků přede mnou. (mysliv97) – Před přistáváním je také nesrovnatelně opatrnější a k zemi zapadá daleko od nás. (net; pub).

2.52 PAD 51

Poznámky: Imperfektiva *zapadat* a *zapadávat* mají v korpusu SYN2000 po jednom výskytu.

tabulka 54 - PAD 51

PAD 51		
$N_1 - VF - do N_2$		
$N_1 - VF - k N_3$		
expres. zacházet, vstupovat, pronikat		
ZAPADNOUT pf	ZAPADAT ipf	ZAPADÁVAT sipf
<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Večer nato zapadl Rubner do své obvyklé hospody. (z_1kapsy)</i> ☐ <i>V Rejštejně jsme zapadli do jedné pěkné hospůdky, abychom pozřeli zase něco teplého. (net; ost)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Už ani mezi ně nejde a zapadá do strejcovských hospůdek, kde si počestní tatíci vykládají své starosti a rozumy. (ob_zivot)</i> ☐ <i>Poslední kilometry absolvujeme po silnici, je vedro a v Blíževedlech proto zapadáme do nejbližší hospody. (net; ost)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>[...] všechny tyto přátelské okruhy - jež bylo by možno ještě doplnit řadou známých víceméně náhodných z pražských kaváren, kam Pekař zapadával po obědě, aby si přečetl všechny noviny, nebo vyřídil i některá nutnější "slyšení", či odjinud - nebyly s to, aby vytrhly Pekaře ze samoty [...] (pekar)</i> ☐ <i>Jedu do města, je ještě docela brzo, tak zapadávám do oblíbené kavárny a dávám si výborný čaj, dost mě probral. (net; blog)</i>

Další příklady: *[...] dle své zaběhlé letité praktiky zapadli radostně do putyky. (jahelka) – David zapadl k Šedému žralokovi. (tien) – První čtyři kluky bylo vidět, jak zapadli do lesa daleko vzadu. (novecan) – Když jsem poprvé zapadl do bolševického kriminálu, udělali si tam ze mě boxovací pytel [...] (ln97119) – Sešli jsme po Bělohorské [...] do vinárny ke Schnellům, kam jsme vždycky zapadli z plovky a naslouchali rozvrácenému, dekadentnímu, ale přes všechny zákazy geniálnímu klavíristovi [...] (honzlova) – Hned v Jincích zapadnou do putiky. (net; ost) – [...] místo abych upachtěně zapadl do prvního autobusu, který jsem letmo zahlédl postávat u nádraží [...], začal jsem zjišťovat odjezdy vlaků zpět [...] (net; blog) – [...] parta*

chuligánů [...] zapadá do hospody. (net; ost) – *Naposledy zapadáme do smrčí, když kolem projíždějí dva kombíky s horskými koly [...]* (net; ost) – *Okamžitě zapadáme do lesa.* (net; ost) – *Zhluboka oddychuji a zapadám do skupinky ostatních běžců, kteří se v různých pozicích válí po trávě těsně vedle cíle.* (net; blog) – *Přešla můj nechápavý výraz a zapadla do ložnice.* (net; blog) – *Nedalo se to vydržet, hned jsme zapadli do blízkého obchůdku a zakoupili klášterní mok, medovinovou kvasnicovou třináctku [...]* (net; blog) – *Tohle je přece lepší, než zapadávat večer co večer do důstojnického bordelu, kde po vás lezou holky [...]* (Sbohem armádo) – *Nakonec zapadáme k Novákům, je to tu dost nóbl a my jsme špinaví a smradlaví z cesty.* (net; ost) – *S tím, že se tu vyspíme a značku najdeme ráno, zapadáme do lesa.* (net; ost) – *Nebo zapadávají do několikapatrových zábavních obchodů...* (net; blog).

2.53 PAD 52

Poznámky: Sloveso *zapadávat* se vyskytuje v tomto významu pouze v SYN2005 (2 nálezy). Na internetu byl nalezen jediný uvedený příklad. Význam „(o zvuku) zalehnout“ je řidší.¹⁰⁴ Struktury typu N₁ – VF jednoznačně převládají.

tabulka 55 - PAD 52

PAD 52		
<i>N₁ – VF</i>		
<i>N₁ – VF – do N₂</i>		
<i>N₁ – VF – v N₄</i>		
<i>N₁ – VF – v N₆</i>		
<i>N₁ – VF – mezi N₇</i>		
mizet, ztrácet se, zaniknout; (o zvuku) zalehnout		
ZAPADNOUT pf <ul style="list-style-type: none"> ☐ [...] <i>onen zástupce byl zatím z Prahy odvolán a vaše vlídná nabídka zapadla [...]</i> (obraz) ☐ <i>Kubiceho zpráva nesmí zapadnout.</i> (net; pub) 	ZAPADAT ipf <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Těžké je pomýšlení, že zatím všechno, co s ním dělám, zapadá do zapomenutí.</i> (vacu3) ☐ <i>Ekonomie v době života Alfreda Nobela nebyla ničím výjimečná a zapadala mezi ostatními společenskými vědami.</i> (net; pub) 	ZAPADÁVAT sipf <ul style="list-style-type: none"> ☐ <i>Zvuky jejích kroků šustivě zapadávaly do hudby varhan [...]</i> (Ikarie - povídky, ročník 1999) ☐ <i>Jistě, ale takhle zapadávají ty stesky drobné... jednořádkové. Sbírej je do knížky, odatuj – to má svoji hodnotu.</i> (net; for)

¹⁰⁴ SSJČ tento význam odděluje od „mizet, ztrácet se, zaniknout“ (viz heslo *zapadnouti*).

Další příklady: *V praxi jsem poznal, že i sebevětší individualita zapadne, nerezonuje-li s dobou - myslím s plným vědomím doby.* (pi274) – *Idea spolkového státu zapadla brzy, ale konfederaci si ohříval každý jako svou polívčičku.* (tyden) – *Hanušovo jméno zapadlo [...]* (deniky) – *Později tato moje myšlenka zapadla, aby se po čase znovu vrátila s dalším náhodně objeveným článkem.* (net; ost) – *Nerad bych, aby má upřímně míněná slova zapadla bez ohlasu ve sněmovní těsnopisecké zprávě [...]* (net; fac) – *[...] slova téměř zapadnou v burácivém jásetu novinářů namačkaných v Činoherním klubu.* (net; pub) – *Možná to tak všechno zapadne v okurkové [...]* sezóně. (net; blog) – *Je jím umění nechat všechny pravdy zapadat: je to světadíl, kde pravdy zapadají, ztrácejí svůj jas a stávají se pravdami těch či oněch.* (ln94269) – *Tiše jsme procházeli chodbami a naše kroky se odrážely od stěn za námi a zapadaly do houbovitě tmy.* (hearts3) – *Petrohrad vzadu zapadá v mírně rozčeřené hladině vodní barvy olovené.* (lnnp9304) – *Úmluva s Vatikánem sem naprosto zapadá.* (pearc) – *Ve stínu Indurainova osmého místa poněkud zapadá skvělá jízda dánského jezdce Bjärneho Riise [...]* (mf960711) – *Zapadá to [tetování] s barvou kůže.* (net; for) – *Dámy a pánové, tato věta zní velmi nevinně, jsou zde nějaké paragrafy, které zapadají v celé informaci.* (net; ost) – *Zapadají v zapomnění tak jako jména řady pořadatelů, rozhodčích a příznivců [...]* (net; ost) – *Antonioniho segment tak trochu zapadá v reji černobilých záběrů [...]* (net; pub) – *Lucie Tvarůžková se zabývá tématem, které v boji o daně nebo řešení havarijního stavu zdravotnictví zapadá.* (Týden, č. 10/2004).

2.54 PAD 53

Poznámky: Sekundární imperfektivum *zapadávat* lze doložit jediným, internetovým nálezem.

tabulka 56 - PAD 53

<p>PAD 53 $N_1 - VF$ $N_1 - VF - do N_2$ $N_1 - VF - za N_7$ (zpravidla o nějakém zařízení) dostat se pohybem do vymezeného prostoru, a tím něco uzavřít, uzavřít se</p>		
<p>ZAPADNOUT pf ● <i>Jakmile za sestrou zapadly dveře, přistoupil Rimer k Joanně.</i> (pece4)</p>	<p>ZAPADAT ipf ● <i>[...] zámkové závory zapadají do uzamykacích bodů v protilehlých stranách</i></p>	<p>ZAPADÁVAT sipf ● <i>[...] blokovácí mechanismus zapadá se slyšitelným cvakáním do</i></p>

<p>☐ Už se chtěl vrátit do garáže, aby uložil nástroje, ale zjistil, že za ním dveře zapadly a on zapomněl nový vstupní kód [...] (net; ost)</p>	<p>celoocelového rámu dveří [...] (mysliv97) ☐ Tak lze regulovat, zda dveře zapadají do zámku pozvolněji nebo prudčeji. (net; ost)</p>	<p>speciálních drážek [...] (net; ost)</p>
--	---	--

Další příklady: *Naslouchal, jak za ní zapadlo těžké křídlo dveří a zvonec se zakymácel.* (adelheid) – *Prosklené dveře zapadly ve chvíli, kdy k nim doběhli Skoboun, Robert a další z party.* (net; blog) – [...] *závora zapadala na dva západy správně do otvoru v plechu na zárubni.* (manzel) – *V Ruzyni mají vrata jako v krematoriu. Neprůhledná, kovová, obrovská. Zapadají jako za rakví, když se nebožtík i s katafalkem odkodrcá do temné věčnosti.* (havel) – *Za několik minut za nimi zapadají dveře iránské ambasády a o den či dva později jsou jako hrdinové vítáni ve vlasti.* (mf940405).

2.55 Zdvojený prefix *zpro-*

Na základě jednoduchého dotazu [*lemma="zpropad.*"*] získáme v SYN2000 54 konkordancí, v nichž převládají adjektiva a adverbia (*zpropadený, zpropadeně*). Slovesa se tu objevují pouze třikrát, navíc pocházejí z jediného zdroje, kterým je výbor Palivcovy poezie: [...] *kam zpropadaly jste, menhiry na Třemšíně?* (palivec) – *Stolisté, přečistě růžice v nebes tyně, kam zpropadaly jste, ach hvězdy na mém klíně?* (palivec) – [...] *sžehlych dnů už sdilet smutný osud a v peklo vzpomínky se zpropadnouti zas.* (palivec). Sloveso *zpropadat* patrně vystupuje v obou videch, preferován je jeho význam distributivní („postupně se propadat“).¹⁰⁵ V SYN2005 jsem zaznamenal jediný výskyt z podobného zdroje: *Kolikrát bláto stříkalo od bot a pes Labe se na řetězu jen zpropadal [...]* (Bez poslední kapitoly). Internet poskytuje dva příklady. První však pochází z elektronické verze ještě staršího textu: [...] *v Sodomě, v Gomoře, v Seboim, v Adamě, v Ninive, ježto se za živa do pekla zpropadaly, nečte se, ani slyšáno jest, aby tak hanební a mrzcí hříchové se páchali, jako nyní v těchto dnech posledních, ve dnech antikristových [...]* (net; nov).¹⁰⁶

Tato zjištění vedou k závěru, že spojení prefixů *z-* a *pro-*, které jako zdvojený prefix vystupuje v češtině pouze s kořenem *-pad-*, je u sloves dnes již archaické. Druhý internetový nálezný odlišného významu, kterým by spadl ke slovesům PAD 34 „podléhat“, považuji za

¹⁰⁵ Srov. SSJČ, heslo *zpropadati se*.

¹⁰⁶ Denis, E. *Konec samostatnosti české.* (19. stol.)

okazionalizmus: *Moje mamka má super muže, ale od mých šesti let zpropadla automatům.*
(net; for).

SSJČ uvádí jen reflexivum tantum *zpropadat se*, SSČ slovesa s tímto zdvojeným prefixem již vůbec nezmiňuje.

3. SHRNU TÍ

V této práci se pokouším seskupit slovesa s různými afixy na základě podobného (obecného) významu. S použitím dat z elektronických zdrojů tu zachycuji systém slovesných odvozenin kořene *-pad-* v 53 heslech, obsahujících slovníkovou definici, rozbor typických valenčních struktur a především množství příkladů. V celé práci lze nalézt více než tisíc různých dokladů z ČNK a internetu.

3.1 Slovesa s kořenem *-pad-* můžeme rozdělit podle vidových forem do tří skupin. Jde o (1) perfektiva s perfektivizujícím sufiksem *-nou-*, (2) imperfektiva s kmenotvorným sufiksem *-a-* a (3) sekundární imperfektiva se sufíxy s iterativním formantem *-va-*, resp. formanty *-á-va-*. Jak bylo zjištěno, slovesa typu 2 mohou být v distributivním významu také pouze perfektivní. To se týká především sloves s typickým distributivním prefixem *po-*, dále sloves s prefixy *pro-*, *u-*, *v-*, *za-* a sloves s dvojitými prefixy *povy-* a *zpro-*. Některá slovesa vystupují jako obouvidová – *spadat* (ve významu PAD 8) a *zapadat* (ve významu PAD 49). Jen obouvidové je sloveso *opadat* (PAD 3, 5, 8 a 30).¹⁰⁷

Ve spojení s kořenem *-pad-* se užívají pouze domácí prefixy, a to *do-*, *na-* (také ve spojení s reflexivním *se*),¹⁰⁸ *o-*, *od-*, *po-*, *pro-* (také ve spojení s reflexivním *se*), *pře-*, *při-*, *roz-* (reflexivum tantum), *s-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *za-*. Prokázáno bylo také velmi řídké spojení s dvojitými prefixy *povy-* a *zpro-*. Zatímco prvním z nich je odvozována řada sloves, jako např. *povytáhnout*, *povyrůst*, *povyskočit*, *povytahovat* apod., druhý prefix je dnes již archaický. Vůbec se neužívají prefixy *nad-*, *pod-*, *před-*, *ob-*, *vz-* a *z-*.

Základní význam užívaných prefixů je u těchto sloves především prostorový, resp. směrový. Důraz na cíl vyjadřují prefixy *do-* (objekt samotný) a *na-* (povrch objektu), směrování shora dolů naznačují prefixy *s-* (prosté směrování), *pro-* (pohyb skrz) a *v-* (pohyb dovnitř). Vůči poslednímu prefixu vystupuje v opačném významu prefix *vy-* (pohyb zvnitřku ven). Prefixy *od-* a *o-* vyjadřují podobně směrování od výchozího objektu (oddělení). Směrování přes specifikovaný prostor vyjadřuje prefix *pře-*, směrování děje za objekt (nebo dovnitř objektu) prefix *za-* a změnu polohy nebo postavení prefix *u-*. Směrování děje na různé strany vyjadřuje v některých významech prefix *roz-*.¹⁰⁹ Jiné než prostorové významy

¹⁰⁷ Srov. Kopečný (1962: 107).

¹⁰⁸ Extenzivum *napadat se* uvádí např. SsJČ nebo Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997). V elektronických zdrojích však nebylo nalezeno.

¹⁰⁹ Viz kap. 2.41 a následující.

naznačují pouze tři prefixy: *po-* (distributivní význam), *roz-* (fázový význam) a *při-* (dodatečný děj).¹¹⁰

Většina sloves vystupuje ve dvojjalenčných strukturách, v nichž bývá (zvláště u sloves s prostorovým významem) v pozici komplementu specifikován výchozí a/nebo cílový bod děje, a to nejčastěji pomocí adverbia nebo předložkové fráze. Slovesa s druhotnými, přenesenými významy jsou většinou determinována předměty vyjadřujícími zasažení dějem.

3.1.1 Kromě tradičních významů, zpracovaných v SSJČ a jinde, prokazuje tato práce u sloves s kořenem *-pad-* také významy nové (slangové), které klasické slovníky neuvádějí: jde o slovesa *spadnout – spadávat* v široce chápaném významu PAD 6 (viz kap. 2.7.3.), např. *server spadl* nebo *hovor spadl do schránky*, a o sloveso *rozpadnout se* ve významu PAD 42 (viz kap. 2.43), např. *kůň se rozpadl*. Některé formy naše slovníky vůbec nezachycují, např. *povypadnout* (viz kap. 2.4.7.2 a Příloha – Další zajímavé nálezy).

3.1.2 Korpus SYN2000 obsahuje celkem 92503 slovesných lemmat s kořenem *-pad-*. To představuje přibližně 0,62 % všech slovesných lemmat v korpusu. Nejvyšší frekvenci mají slovesa na *vypad-*, která zabírají přes 25 % výskytů sloves s kořenem *-pad-*.

Lze potvrdit obecně přijímaný předpoklad velmi nízké frekvence většiny forem sekundárních imperfektiv ve srovnání s jejich protějšky – poměr perfektiv a imperfektiv je u sloves s kořenem *-pad-* vyrovnaný, sekundární imperfektiva však zabírají jen 0,75 % z celkového počtu.

3.2 Vedle těchto konkrétních závěrů jsem se pokusil nastínit možnosti zpracování zamýšleného výkladového slovníku frekventovaných českých kořenů a jejich prefixálních a sufixálních slovesných derivátů. Na základě praxe tu nepřímou navrhuji metodiku takového výzkumu a předkládám možné přístupy k dané problematice.

Narazil jsem však také na některá omezení, vyplývající z původního záměru vycházet pouze z korpusových dat. Reprezentativnost korpusů je totiž relativní vzhledem k povaze zkoumaného jevu – připomeňme si např. zdvojený prefix *povy-*, absentující v korpusu SYN2000. Ukazuje se tak nutnost opírat se při budoucím zpracování vedle několika elektronických zdrojů (více korpusů s rozdílným složením a nutně internet) také o tradiční prameny, jako jsou slovníky a další odborná literatura. Na základě těchto zkušeností jsem nakonec také postupoval v této práci.

---

¹¹⁰ K základním významům prefixů přehledně např. in Hauser (1980: 147).

LITERATURA

- ADAMEC, P. Vid u sloves pohybu v češtině a ruštině. In *Přednášky z 42. běhu Letní školy slovanských studií. 1. díl. Přednášky z jazykovědy*. Praha: Univerzita Karlova 1999, s. 67-73.
- BÉMOVÁ, A. Slovesná prefixace z hlediska intence. *SaS*, 1981, roč. 42., č. 2, s. 143-148.
- BÉMOVÁ, A. Slovesné předpony z hlediska syntaktického. *Naše řeč*, 1968, roč. 51, č. 4, s. 219-224.
- BÉMOVÁ, A. Vztah prefixace a syntaktických vlastností slovesa. *ÚFAL*, disertační práce. 1992.
- BLÁHA, O. Sém "lineárního pohybu" a gramatické vlastnosti slovesa. In *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Fakultas philosophica. Studia bohemia IX*. Olomouc: 2004, s. 21-27.
- BOZDĚCHOVÁ, I. Jazyk počítačů. In *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia 1997, s. 105-113.
- CUMMINGS, G. On the Aspect of Motion Verbs in Czech and Russian. *Folia Slavica*, 1983-84, roč. 6, č. 1-2, s. 7-52.
- ČERMÁK, F. České prefixy verbální. In *Přednášky z 32. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Univerzita Karlova 1992, s. 47-68.
- ČERMÁK, F.; BLATNÁ, R. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H 1995. 283 s.
- Český národní korpus - SYN2000* [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000. Dostupný z WWW: <<http://ucnk.ff.cuni.cz>>.
- Český národní korpus - SYN2005* [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2005. Dostupný z WWW: <<http://ucnk.ff.cuni.cz>>.
- ČMEJRKOVÁ, S.: Čeština v síti: Psanost či mluvenost? O stylu e-mailového dialogu. *Naše řeč*, 1997, č. 5, s. 225-247.
- DANAHER, D. S. *The Semantics and Discourse Function of Habitual-Iterative Verbs in Contemporary Czech*. Munich: Lincom 2003.
- DANEŠ, F. Pokus o strukturní analýzu slovesných významů. *SaS*, 1971, roč. 32, č. 3, s. 193-207.
- DANEŠ, F.; HLAVSA, Z. et al. *Větné vzorce v češtině*. 2. vyd. Praha: Academia 1987.
- Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN 2002.

- ESVAN, F. Korpus jako zdroj popisu vidové struktury českého slovesa. In *Čeština - univerzália a specifika 4*. Ed. Hladká, Z. & Karlík, P. Praha: 2002, s. 151-156.
- ESVAN, F. Vidová opozice v kontextu. In *Korpus jako zdroj dat o češtině*, Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 63-70.
- Google [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.google.cz>>.
- HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN 1980. 192 s.
- HAUSER, P. Prefixace, její povaha a místo v slovtvorné soustavě. *Slovo*, 1997, č. 4, s. 3-7.
- HAVRÁNEK, B.; JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 4. vyd. Praha: SPN 1981.
- HIRSCHOVÁ, M. Vzájemné vztahy předpon a předložek ve vazbách s prostorovým významem. *SaS*, 1977, roč. 38, č. 2, s. 103-111.
- HODBOŮ, T. Který vyhledávač je nejlepší? *Lupa. Server o českém internetu* [online]. 2004, prosinec. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/ktery-vyhledavac-je-nejlepsi/>>.
- HOUSER, P. Ohýbání slov a české fulltexty? *Lupa. Server o českém internetu* [online]. 2002, duben. Dostupný z WWW: <<http://www.lupa.cz/clanky/ohybani-slov-a-ceske-fulltexty/>>.
- HUBÁČEK, J. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta 2003. 252 s.
- ISAČENKO, A. V. Slovesný vid, slovesná akce a obecný charakter slovesného děje. *SaS*, 1960, roč. 21, 1960, s. 9-16.
- JIRSOVÁ, A. K prefixaci sloves se zřetelem k syntaktickým funkcím. *SaS*, 1985, roč. 56, č. 4, s. 284-291.
- JIRSOVÁ, A. Prefixace sloves a slovesná vazba. *Naše řeč*, 1979, roč. 62, č. 1, s. 1-7.
- Jyxo [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.jyxo.cz>>.
- KARLÍK, P.; NEKULA, M.; RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN 2003. 799 s.
- KOCEK, J.; KOPŘIVOVÁ, M.; KUČERA, K. *Český národní korpus – Úvod a příručka uživatele*. Praha: FF UK – ÚČNK 2000. 157 s.
- KOMÁREK, M. Ke vztahu mezi videm a tzv. způsoby slovesného děje. In *Čeština - univerzália a specifika 4*. Ed. Hladká, Z. & Karlík, P. Praha: 2002, s. 135-140.
- KOMÁREK, M. Prefixace a slovesný vid (K prefixům prostě vidovým a subsumpci). *SaS*, 1984, roč. 45, č. 4, s. 257-267.
- KONEČNÁ, D. O významech českých pravých předložek. *SaS*, 1974, roč. 35, s. 261-264.
- KOPEČNÝ, F. *Slovesný vid v češtině*. Praha: NČSAV 1962. 141 s.

- KROL, E. *Vše o Internetu. Průvodce uživatele a katalog zdrojů*. Praha: Science 1995.
- KROUPOVÁ, L. K diskusi o slovnědruhovém povaze předložek a jejich klasifikaci. *SaS*, 1974, roč. 35, s. 265-268.
- KŘÍŽKOVÁ, H. K ingresivnosti v češtině. *SaS*, 1962, roč. 23, č. 4, s. 286-291.
- Mluvnice češtiny, 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfemika. Tvoření slov*. Academia: Praha 1986, 566 s.
- Mluvnice češtiny, 2. Tvarosloví*. Praha: Academia 1986, 546 s.
- Mluvnice češtiny, 3. Skladba*. Praha: Academia 1987. 746 s.
- Morfeo* [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.morfeo.cz>>.
- NĚMEC, I. Iterativnost a vid. *SaS*, 1959, roč. 19, s. 189-200.
- PALA, K. Některé vztahy mezi významem a syntaktickými vlastnostmi českých sloves pohybu. *Jazykovedný časopis*, 1972, roč. 23, s. 169-176.
- PECIAR, Š. Slovenská slovesná predpona pre- a české predpony pře-, pro-. *Slavica Pragensia*, 1982, roč. XXV, s. 87-100.
- PFEFFER, V. K některým otázkám tzv. fázovosti. In *Čeština - univerzália a specifika 4*. Ed. Hladká, Z. & Karlík, P. Praha: 2002, s. 343-346.
- POLDAUF, I. Souhrnný pohled na vid v nové češtině. *SaS*, 25, 1964, s. 46-56.
- POLDAUF, I. Spojování s předponami při tvoření dokonavých sloves v češtině. *SaS*, 1954, roč. 14, s. 49-65.
- POLDAUF, I. Spojování sloves s předponami. *SaS*, 1955, roč. 15, s. 49n.
- Pravidla českého pravopisu*. Praha: Academia 1993.
- Příruční slovník jazyka českého, I-IX*. Praha: 1935-1957.
- SEKANINOVÁ, E. *Sémantická analýza predponového slovesa v ruštině a slovenčině*. Bratislava: 1980.
- SKOUMALOVÁ, Z. O komplexní analýze verbální prefixace. In *Kapitoly ze srovnávací mluvnice ruské a české III (O ruském slovese)*. Praha: 1968, s. 153-231.
- Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf 2006.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* [CD]. Leda 1997.
- Slovník spisovného jazyka českého, I-IV*. Praha: NČSAV 1960-1971.
- SOKOLOVÁ, M. et al. *Slovník koreňových morfém slovenčiny*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešově 1990. 584 s.
- SVOBODOVÁ, J. Několik aktuálních poznámek k prefixaci a kompozici v současné češtině. *Slovo*, 1997, 4, s. 40-43.

- SVOZILOVÁ, N.; PROUZOVÁ, H.; JIRSOVÁ, A. *Slovesa pro praxi. Valenční slovník nejčastějších sloves*. Praha: 1997.
- SVOZILOVÁ, N.; PROUZOVÁ, H.; JIRSOVÁ, A. *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení*. Praha: Academia 2005.
- ŠIMANDL, J. Korpus jako (jediný) zdroj? In *Čeština - univerzália a specifika 5*. Ed. Hladká, Z. & Karlík, P. Praha: 2004, s. 50-57.
- ŠMILAUER, V. Slovesný vid a způsob slovesného děje. In *Hovory o českém jazyce*. 2. vyd. Praha: 1942, s. 65–79.
- ŠTÍCHA, F. K problematice významu slovesných reflexivních forem fakultativních. *Naše řeč*, 1975, roč. 58, č. 3, s. 127-132.
- ŠTÍCHA, F. Kritéria gramatičnosti (Korpus jako argument a inspirace). *SaS*, 2001, roč. 62, s. 161-175.
- ŠTÍCHA, F. Sekundární imperfektiva v současné češtině. In *Život s morfěmy. Sborník studií na počest Zdenky Rusínové*, Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 151-160.
- Texty *Ústavu Českého národního korpusu*. [online]. Dostupné z WWW: <<http://ucnk.ff.cuni.cz>>.
- TRÁVNÍČEK, F. *Studie o českém vidu slovesném*. Praha: 1923.
- TRNKOVÁ, K. K užívání termínů opozice, neaktuálnost při popisu iterativních sloves. *SaS*, 1969, roč. 30, č. 1, s. 34-40.
- UHER, F. *Slovesné předpony*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně 1987. 211 s.
- ULIČNÝ, O. Naďa Svozilová - Hana Prouzová - Anna Jirsová: Slovesa pro praxi. Valenční slovník (recenze). *SaS*, 1998, roč. 59, č. 3, s. 216-218.
- VITOCHOVÁ, K.: *Čeština na internetu*. Diplomová práce, Filozofická fakulta UK, 2000.

RESUMÉ

Vidová struktura slovesných derivátů kořene *-pad-*

Práce vychází z netradičního přístupu sdružit slovesa s různými afixy na základě podobného významu. S použitím dat z elektronických zdrojů zachycuje systém slovesných odvozenin kořene *-pad-* v 53 heslech, obsahujících slovníkovou definici, rozbor typických valenčních struktur a především množství příkladů. V celé práci lze nalézt více než tisíc různých dokladů z Českého národního korpusu a z internetu.

Slovesa s kořenem *-pad-* se objevují ve třech vidových formách – jako perfektiva se sufixem *-nou-*, imperfektiva se sufixem *-a-* a sekundární imperfektiva se sufixem *-va-*. Tyto formy zároveň vystupují ve spojení se 14 různými prefixy (vedle podoby bez prefixu a zdvojených prefixů *povy-* a *zpro-*): *do-*, *na-*, *o-*, *od-*, *po-*, *pro-*, *pře-*, *při-*, *roz-*, *s-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *za-*. Jak jsem ukázal, pro každý z těchto prefixů jsou typické určité slovesné významy; pozice některých vidových forem rovněž nemusejí být ve struktuře realizovány.

RÉSUMÉ

Aspectual Structure of *-pad-* Radix Verbal Derivates

The work is based on a novel approach of associating verbs with various affixes on the basis of similar meanings. Using electronic sources data, the thesis paper captures the system of verbal derivatives of the *-pad-* radix in 53 entries that comprise their dictionary definition, an analysis of characteristic valence structures and, above all, a large number of examples. More than thousand various records extracted from the Czech National Corpus and the internet may be found in this paper.

Verbs with the *-pad-* radix exist in three aspectual forms – as *-nou-* suffix perfectives, *-a-* suffix imperfectives, and *-va-* suffix secondary imperfectives. Moreover, these forms form combinations with 14 various prefixes (in addition to non-prefix forms and *povy-* and *zpro-* double-prefix forms): *do-*, *na-*, *o-*, *od-*, *po-*, *pro-*, *pře-*, *při-*, *roz-*, *s-*, *u-*, *v-*, *vy-*, *za-*. As I have shown, certain verbal meanings are characteristic for each of these prefixes; in addition, the positions of some aspectual forms do not have to be realised in the structure.

ABECEDNÍ SEZNAM KLÍČOVÝCH SLOV

afix

aspekt

definice

derivát

heslo

imperfektivum

internet

korpus

korpusová lingvistika

kořen

morfém

morfosyntax

obouvidové sloveso

perfektivum

prefix

reflexivum

sekundární imperfektivum

slovesná sémantika

slovesný vid

sloveso

slovník

sufix

struktura

způsob slovesného děje

PŘÍLOHA – DALŠÍ ZAJÍMAVÉ NÁLEZY¹¹¹

o-: [...] s Rakouskem by muselo padnout Československo [...] (zweig) – A nepodlézal, zřejmě mu padl do ruky ten inzerát a on přišel. (pec) – Nedávno mi padl do ruky časopis Blok z roku 1947 [...] (ln99197k) – A to zlato by stejně padlo do obchodu: na nákup strojů na těžbu zlata a na léčbu lidí i krajiny zničených těžbou zlata. (ekologie) – „[...] Konečné rozhodnutí by mělo padnout do dvou až tří týdnů,“ řekla Tachecí. (ln98080e) – [...] definitivní verdikt padne do konce roku. (ln92299) – Vše se změnilo ve druhé třetině, když v rozmezí 69 sekund padly do norské sítě dvě branky. (hnh5) – Ale že by nám všechno padlo do klína, to se taky nedá říct. (1) – [...] mnohdy stačí nechat mladého koně padnout do cvalu několikrát za sebou, aby pochopil, co od něho očekáváme. (skokjezd) – [...] ostatní ať sklaponou a padají do prodejny. (net; pub) – Všechno vám jakoby samo začne padat do klína, prostě úspěch ať započnete cokoliv. (net; pub) – Je to další útes, který padá do hloubky 40 m, ale je zde i několik stoupání - thilla, která se zvedají o 15 m. (net; ost) – České Budějovice doma padly s Opavou (net; pub) – Určitě i jí v té chvíli padlo na mysl, že ještě před pár lety jsme měli s Korejci společnou nejen "slabost" pro panelákovou kulturu... (hmv6).

do-: Vandalismus je samozřejmě v první řadě věcí policie, ta ovšem jen velmi těžko dopadává pachatele vandalských činů a už vůbec nemá šanci těmto mnohdy uličnickým kouskům předcházet. (net, ost) – Stále častěji policisté dopadávají Čiňany. (mf930724).

po: Vlasy se začínají mastně třpytit a stále těžce popadávají. (net; pub) – [...] pak popadává svůj rezavý bicykl a spěšně odjíždí kamsi do lesů [...] (net; pub) – A pod tou lulkou, totiž hodně hluboko dole, uviděli něco tak strašlivého, že opakovaně popadali do bezvědomí. (avion).

povy-: [...] pan Strnad má x vicemistrů světa, kteří by povypadávali v prvních nebo druhých kolech. (net; for) – Mezitím povypadávali všichni ti, které jsem nemusela, jenom jsem se podivovala, proč to Míše Noskové trvalo tak dlouho. (net; for) – Všude jsem povypadal vždýcky tak o 2-3 vterky (kontrolky, republika atd). Jarní sezónu jsem zakončil tím, že jsem v rozjízdce na republice kvůli těm šlachám pustil veslo asi 100 m před cílem [...] (net; for).

---

¹¹¹ Řazeno abecedně podle prefixu.

pře-: *Neovladatelné auto zkřížilo druhému vozu cestu, najelo na kámen, naklonilo se na stranu, potom přepadlo na bok a v oblaku prachu a úlomků skal se zastavilo o stěnu prázdného řečiště. (Ikarie - povídky, ročník 1999).*

s-: *Kámen mu spadl ze srdce [...] (tref) – Kouči Zlína Petru Uličnému spadl obrovský balvan ze srdce. (net; pub) – Nebo jako by jí spadly šupiny z očí. (brizy) – Odborná literatura v tomto směru spadá k určitým frázovitým tvrzením [...] (net; pub) – [...] blůzka spadá volně až k bokům [...] (net; pub) – [...] vyhaslé bělmo pohledů ze zvyku spadá na dvojitou spojnicí rezavých hrotů hlavně [...] (net; son) – [...] tělo začínalo samo spadat do rytmu [...] (net; nov) – „Ono i v mládežnických ligách se spadá, takže také jde o výsledky, i když ten tlak je samozřejmě u mužů daleko větší.“ (net; pub).*

u-: *Když král Garamantes upadl do rukou nepřátel, odvedla ho do vlasti smečka dvou set psů [...] (eco) – [...] pak už se hráči vrhnou do sebe, až z nich budou kombinézy pod nárazama broků a jinýho svinstva upadávat. (net; pop).*

v-: *Ted' abych čekala na první příležitost, když jsem tuhle nevyužila. Na příležitost, kdy ke mně přijdeš s jistotou, že tě vytáhnu z bryndy, kterou sis sám nadrobil, či vpadl do ní nezaslouženě, na tom nezáleží [...] (v1_22_95) – Tady pod náma do Indu ze severu vpadá divoká řeka Gilgit a veletok se prudce obrací k jihu, aby definitivně udeřil na hradbu hor. (net; pop) – Aby se kupci se zbožím vyhnuli poplatkům [...], našli si novou cestu [...]. Ta [...] odbočuje od Trstenické, jde po hřebenech kolem místa "Na Zhoři" [...] a někde u Svitav zase vpadala do Trstenické. (net; pop) – Jindy však autor naopak vpadá do neskutečných klišé [...] (ln97111k) – [...] hra nebude vpadávat do Windows. (net; for).*

vy-: *Nebudu již popisovat stále stejně nevkusnou a nepraktickou přístrojovou desku, značný hluk při jízdě, ale auto také špatně startovalo, po delším stání spadával benzín, vypadávaly stále gumičky z ramének stěračů, při jízdě se ozývaly různé zvuky, apod. (net; blog).*

za-: *Stala se mi taková věc, že se mi ulomily držáčky na světlech, a tím světlo zapadáva dovnitř [...] (net; for).*